YÖN

HAFTALIK GAZETE

KALDOR RAPORU

Niçin gizlendi?

BAŞBAKAN NATO'DA

Yıl: 1 - Sayı: 35 15 Ağustos 1962 100 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖN'E

Tarım Bakanına açık mektup

Sayın Bakanım size içinde yaşadığım bazı köy gerçeklerinden bahsedeceğim. Anlatacağım olaylar Terme'den Ünye'ye giderken hani Miliç deresi ve trafik kazalariyle meşhur köprüsü var ya, işte bu çevrede tepelerin eteğine kurulmuş verimli ovalara sahip köylülerin macerasıdır. Giresunlu olmanız hasebiyle Samsuna kara yolu gidiş gelişlerinizde yakından gördüğünüze inandığım toprakların hikâyesidir.

Belki; yeni bir şey mi var diyeceksiniz. Hayır anlatacaklarım asırlardan beri devam edegelen olayların bugünkü manzarası.

Bizler tarımla geçimlerini temin eden çiftçi sınıfındanız. Parçalar halinde dağınık tarlalarımızda babadan kalma usullere çalışıp didiniyoruz. Genel olarak: Mısır, çeltik ve fındık gibi ürünler üretiyoruz. Bilirsiniz ki Sayın Bakanım bu ürünlerin yetiştirilmesi için; su, gübre ve kireç gibi kendilerine has istekleri vardır. Şükürler olsun 27 Mayıstan sonra köylerimizde pahalı olmasına rağmen gübre yavaş yavaş kullanılmağa başlandı. Tarım örgütümüz eğer biraz daha halkın içine yönelir ve feragatli çalışmaya gayret ederse gübre ve kireç uygulaması çok daha başarılı olacaktır.

Su durumuna gelince, işte bu çok hazindir. Sayın Bakanım. Dağlardan inen sert akışlı sular, bir Alman'ın dediği gibi gürül gürül akar, biz de afal afal bakarız. Yağışların bol olduğu zamanlarda suları depo edecek ne bir havuzumuz ve ne de taşkın suları rahatça denize ulaştıracak kanalımız mevcuttur. Çocukluğumuzdan beri işittiğime göre bu bölgenin ıslâhı için mütehassıslar çalışmakta ve düzenledikleri bir çok raporlar, plânlar ve son plânlar mevcuttur. Her sene yaz aylarında tetkiklere çıkan D. S. İ mühendisleri gelecek sene bu iş yapılacak diye de müjdelemektedirler. Ama 1962 yılının ikinci yarısında da yapılmış hiç bir şey yoktur. Halk bu vaitlerden usanmış olup mütehassısları yalancı gözüyle görmekte böylece aydınlarla halkın bağları tutmamaktadır.

1961 yaz aylarında basına da akseden sellerden meydana gelen yüzbinlerce liralık ürün, sayısız hayvan ve beş vatandaşın canına mal olan zarar bizleri çok müşkül durumda bırakmıştır.

Bu seneye gelince motopomplarla sulanan çeltik ekimi alabildiğine genişlemiş ben filân yerdeki tarlamda çeltik ekeceğim diyen herkese çeltik komisyonu ekim izini vermiştir. Böylece baskınlardan zarar gören mısırların yerini çeltik almıştır. Bu sene de aksine mevsim kurak gitmiştir. Su durumu hesaplanmıyan bu gidişin sonunda binlerce dönüm tarlaya deniz suyu verilerek, tarlalar tuzlaya, çeltikler samana çevrilmiş, meralarda otlayan «5000» kadar hayvan da susuzluk tehlikesiyle karşı karşıya bırakılmıştır.

Bütün bunları niçin yazıyorum biliyormusunuz Sayın Bakanım, çağdaş ilim ve fenden faydalanamıyor yağmur duaları yapıyoruz da ondan. Dün Evci camiinin avlusunda: Sakarlı, Evci, Limandere, Üskütü ve Hüseyinmescit köylerinden gelen «2000» kadar köylünün katılmasiyle yaptığımız sekiz saatlik yağmur duamız her halde Tanrı indinde kabul olunmadı ki, rahmete kavuşamadık. Ama tepemizde dolaşan karanlık kümülüs bulutlarını doya doya seyrettik. Ve şu kanıya vardık ki: Tarım Bakanlığı Devlet Meteoroloji işleri uzmanları ile T.H.K. veya hava kuvvetleri arasında yapılacak işbirliği sayesinde sun'i yağmurlama denemeleri yapılamaz mı?

Erdoğan TÜRER
'Çiftçi - TERME)

Anlayamadık

Devrim oldu ülkemizde. Devrim: her işde, her yönde yenilikler!.. Köhnemiş temeller üzerine oturmuş çağlık Türk ulusu, yeniden yerden çıkma mantar gibi güzel düzenler üzerine yerleştirilecekti. Bundan sonra gelecek insanlarımız bizim gibi bozuk çatılar üzerine oturmayacak, bizim gibi her bakımdan sıkıntılara düşmiyeceklerdi. Türk ulusunun Türk yurdunun geleceği ilim ışıklariyle göklere, uzak günlere yükselip gidecekti. Tüm aydınların umudları bundan ötürü 27 Mayıs Devrimine bağlanmıştı. Onun için yurdun her yanında Devrimin savaşını yapıyorlardı aydınlar. Ulus yararına yenilikler, iyilikler bekliyorlardı. Devrimden.

Aradan iki yıl geçti. Bir anayasa ile yeni seçim şeklinden başka değişiklik çarpmadı gözlerimize. Halbuki, bunlar mıydı hep noksanımız?..

Hükümet dallarında köhnemiş idare; kangranlaşmış zihniyet ulusun belini büküp gidiyor. Ülkemizdeki idari bölümler ve idareleri, ağa zihniyetinden bir santim ileri görememektedir. Ehliyetsiz kabiliyetsiz kişiler devlet dairelerinde ağacın içindeki kurtlar gibi.

Gene bu ülkede lâf ebeleri, sözle peynir gemisi yürütenler köprü başlarında oturuyor. Oturanların adam kandırmaları, iki buçuk liraya kişi satın almaları bitmedi bir türlü.

Keçiler her gün binlerce fidanları kemiriyor. Köylü yarım dönüm tarlayı kazanabilmek için yeşil ormanları yakıp yıkıyor. Elindeki azıcık toprağı yanlış işlemelerle kendisini sefilliğe biraz daha akıyor. «Toprakta umut yok» diyen köylü, evini barkını terkedip gurbetçi çıkıyor; dilenci olup sürüm sürüm sürünüyor. Topraksızların sayısı gün geçtikçe artıyor memleketimizde.

Dün de: «Hedefimiz köy. Köylü kalkınmadıkça bu yurd kalkınamaz.» diye diye köylüyü avuttuk uyuttuk. «Muhtar idare» deyip köyü kendi kaderine bıraktık. Daha ileri gittik, köylerdeki telefonları bile söktük attık, köylünün uygar illerden nasibini kestik. İşi tamamen azıttık; «Sendenim, bendensin» diye köylüyü parçalara ayırdık, daha da ayırmaktayız.

Köylü hastaları kapı eşiklerine attık. Köyün içine, anadan ehliyetlileri «doktor» diye koyduk. Hastalıkların önünü alamadığımız gibi, anadan doktorların elinde hastalıkları ürettik. Devletin eliyle yetiştirdikleri doktorları da vatandaşın soyguncusu haline getirdik. Parası bol olan hastalara baktırdık olmıyanları kapılardan kovdurduk.

Doğum kontrolunu yapamadığımız gibi, yirmilik gelinlerin al al mezarlarına bakmaktan da ders alamadık. Medeni kanunu rafa attık, on—oniki yaşındaki çocukları everdik; toplumu dipten çürütmeğe başladık. Kötü hastalıkların üremesine kendi ellerimizle sebep olduk.

Köy insanlarını tezek dumanından, penceresiz evlerden, toprak damlardan kurtaramadık. Köylülerin yatağını Âdem ağacı gibi hayvanlardan ayıramadık. Bir karış topraktan yüksekte yatmasını, helâ kullanmasını nasılsa öğretemedik o insanlara.

Köylüyü başı boş bıraktığımız gibi, ondan türlü adlar altında vergiler almaya devam ettik. Köylünün kendi aklı — görgüsü ile yetiştirdiği ürünleri para yaparak hükümet kapılarında zamlı vergi yatırmasına göz yumduk.

Eğitim — Öğretim dedik durduk yıllarca. Bu geveleyip durduğumuz öğretimin bu ülkenin insanlarına faydalı olduğunu hâlâ anlıyamadık. En yüksek okullarımızdan çıkanları ulusun arasına saldık; toto ile kulüpçülükten başka işlerini göremedik onların. «Hukukçu» dediler en iyi kişilere. Hırsızlıktan adalet önlerinde hesapçıklarını gördük.

Okul — Öğretmen baş sorunumuz oldu. (Öyle dediler) Ali'leri, Veli'leri öğretmen ettik, köye yolladık. Köylüyü bununla avuttuk. Sözde Atatürkün özlediği «yeni neslini» yetiştiriyorduk. Özlenen okulun yanında, medreseler de açtık. Habire «öğretmen» dedik. Öğretmene lâftan başka kıymet veremedik. Üstelik onların karşılarına yobaz sürüsünü çıkardık. Ülkücü öğretmenleri dövdürdük, vurdurduk. Aydının değeri, askeriyedeki katırların değeri kadar olmadı ülkemizde.

«Öğretmen, ilim adamıdır, hürdür» dedik; âmir, memur, müfettiş sıralamasiyle öğretmenin başına örümcek ağı ördük.

Bu ülkenin bünyesin
Bunları yapacak, ulusa iş

viçre, İtalyan kanunları ile yurdu idare etmeye kalktık. Her yerde adaletsizlikler kinlerle dolu insan yığınları meydana getirdik.

Türk ulusunu takım takım bölüklere böldük. Sen — ben kavgasından bu insanları kurtaramadık. Baştaki «büyük» denenlerimiz de, «demokrasi» diye diye, neredeyse demokrasinin cin peri gibi gözle görülmeyen bir varlık olduğu şüphesini uyandırdılar insanlarımızda. Demokrasinin bir iş, bir uygarlık olduğunu bilmeyen kişiler, her dönemde kamutaya girdiler, ulus yönetmeğe kalktılar yurdumuzda. Memleketin yarınını, parmak basanların oy'una bağladılar.

Dün de, bugün de, ileri devletlerin gece — gündüz çalıştıklarını, kum çölleri üstünde yeşillikler kurduklarını, fabrikalar yükselttiklerinin dedikodusunu yaptık kendi aramızda. Bunları yapacak, ulusa iş buyuracak bir öndere sahip olamadık. İşte Devrim umutlarımız da böylece cılk oldu gitti.

Fakirin dediği, ala horoz ne zaman ötüp te, tüm insanları ne zaman uyaracak bilmiyoruz ...

Mustafa ÖZ

Apartman ticareti

Son yıllarda büyük şehirlerimizde başgösteren arsa ve bina spekülâsyonu tipik ve dehşet verici örnekleriyle şehrimizde hattâ çevremizde hadsiz hesapsız bir tutumla alabildiğine ilerlemektedir.

Bir adam çıkıyor, şehrin mutena bir yerinde bir arsa satın alıyor, buraya inşaat yapacağını önüne gelene ilân ediyor. Daha ilk kazması atılmadan katlar alabildiğine satılıyor. İnşaat biraz ierledi mi vurguncu şahıs çıkacağı katlara istediği gibi fiat biçiyor — arayan soran yok, sen buna ne kadar masraf yaptın, veya yapacaksın, ne kadar kazanıyorsun — sonra yer yansın satıyor, 4—5 odalı bir daire, 200—250.000 T.L. arasında gidiyor. Üstelik biçtiği bu fiata müşteri buluyor.

Memleketimizin mesken dâvası bu şekilde halledilecekse topraktan evler içinde yaşamak gerek. Şehrin bu meskenlerinde sadece varlıklı kişiler mi istifade edecek? Nerede kaldı mesken dâvamız, nerede kaldı sosyal adalet?

Malûm bugünkü mevzuatla bunlar halledilecek işler değil. Kira Kanununun zarureti burada da kendini hissettiriyor. Bir an evvel kanunlaşıp yürürlüğe girmesi zaruret halini alıyor. Ancak bu şekilde aşırı gidiş önlenmiş, kütlelere başını sokacakları bir mesken sağlanmış olabilecektir.

Ali AKSUMEN

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

YÖN

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE : BAKANLIKLAR — AKARA, ATATÜRK BULVAR 127/8 Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari Sokağı 32 Çağaloğlu. Posta kutusu 512 — İstanbul, Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L. üç aylık (13 sayı) 12.50 T.L.'dır. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 20 TL., Üç aylık 10 T.L.'dır. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN : Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dır. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel târifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKIŞ

Olup bitene Şaşmamak Lâzım

Sayın İnönünün muhalefet yıllarındaki özel sohbetlerini hatırlıyoruz. O tarihlerde sadece rejim meseleleri ile uğraşan İnönü, iktisadi konularda «Uzmanlara plân hazırlatır, uygularım» derdi. Nitekim Sayın İnönü iktidara gelir gelmez, bütün ümitlerini plân çalışmalarına bağlamış ve plânı uygulayacağını kesin bir dille defalarca açıklamıştır.

Başbakanın bu kararlı tutumu plânlama uzmanlarını da şevke getirmiş, ama hiç bir ciddi meselede plâncıların görüşü dinlenmemiştir. Servet beyannamesinin geri verilmesinde, buğday fiyatlarının tesbitinde Devlet Plânlama Teşkilâtının tavsiyeleri bir kenara itilmiş ve plânın uygulanması bakımından derhal ele alınması gerekli reformlara dokunulmamıştır. Uzun aylar koalisyonu kurtarma çabası ve af gürültüleriyle geçtiği için, fiili gidiş ve plân hedefleri arasındaki aykırılıkların farkına varılmamış, çatışma ancak Yüksek Plânlama Kurulunda bütün açıklığıyla ortaya çıkmıştır. Emekçi deyiminin ücretliye çevrilmesi, Köy Enstitüsü kelimelerinin ayıklanması ve gelir dağılışındaki adaletsizlikleri rakamlarla açıklayan pasajın yuvarlak hale getirilmesi, sosyal adalet içinde hızla kalkınma reçetesini arayan plâncılarla, belli zümrelerle iyi geçinmeye çalışan politikacılar arasında mevcut uçurumun ilk belirtileri olmuştur.

Mesele bu kadarla kalsa fazla önemli sayılmayabilirdi. Fakat temel meselelerde de köklü görüş aykırılıkları ortaya çıkmıştır. Plân, iktisadi devlet teşebbüslerinin ciddi şekilde reorganizasyonu konusunun geri bırakılması yüzünden esaslı bir darbe yemiştir. *Vergi reformu çekişmesi*, plânın iktisadi ve sosyal hedeflerini tehlikeye atmıştır. Toprak reformu ve *sosyal mesken politikası gibi meseleler*deki taban tabana zıt görüşler, plânı temellerinden sarsmıştır.

Bütün ümitlerini plâna bağlıyan Sayın İnönü, onu daha doğmadan öldürebilecek çatışmalarda, bütün iyi niyetine rağmen, uzmanların safında yer alamamış ve plâncıları anlayışlı davranmaya teşvik etmekten başka elinden bir şey gelmemiştir.

Buna şaşmamak lâzım: Plân, ileriye doğru bir hamle demektir. İleriye hamle, ancak ileri kuvvetlerle yapılabilir. Halbuki hükümet bugünkü düzenden, daha doğrusu düzensizlikten faydalananlarla ileriye gitmek istemektedir. Temel aksaklık ve çelişme buradadır. Yaşlı bir liderin prestiji ve iyi niyeti, bu temel çelişmeyi ortadan kaldırmaya yetmemektedir.

27 Mayıstan bu yana

[illegible] için de, iktisadi ve sosyal hayatımız Menderes devrinin restorasyonuna doğru, koşar adım yol almaktadır. Bu gidişe, 27 Mayıs bir kazadır. Onun içindir ki 27 Mayısın devrimci atılışları birer birer tasfiye edilmektedir. Gerçekten, Millî Birlik İdaresi, bütün hazırsızlığına, şartların elverişli olmayışına ve her türlü keşmekeşe rağmen, ileri adımlar atmak istemiştir. Halk çocukları olan 27 Mayısçılar, *sosyal adalet feryadını siyasî hayatımıza sokmuşlar*, bütün acemiliklerine rağmen hekimliğin *sosyalizasyonu, verim ve adaleti gerçekleştirmek* isteyen bir vergi reformu gibi dâvâları ele almışlardır. Bunda, *27 Mayısçıların fakir halk çocukları olmasının* payı büyük olsa gerektir.

Normale dönüş, bir anlamda iktidarın halk çocuklarının elinden alınıp, eski sahiplerine geri verilmesi sayılabilir. İktidarda v u k u bulan bu değişiklik reform kanunlarının tasfiyesinde apaçık görülmektedir; Varlıklı çiftçileri ilgilendiren ziraî gelir vergisinin uygulanması derhal durdurulmuştur. Melen tasarısı ile Ziraî gelir vergisi *sembolik hâle* getirilmektedir. Mülk sahipleri, geniş muafiyetlere ve bina ve arazi vergilerinin gelir vergisinden mahsup etme imtiyazına tekrar kavuşmuşlardır. Servet beyannamesinin geri verilmesi kararlaştırılmıştır. Çeşitli vergi indirimleri ve sübvansiyonlarla, devlet gelirleri büyük müteşebbislere transfer edilmek üzeredir. *Buna karşılık, Millî Birlik idaresi* tarafından yükseltilen asgari geçim indirimi hadlerinin uygulanması, memurların yüzde 15 leri gibi geri bırakılmakta dır. Tek kelimeyle, Melen tasarıları M.B.K. nin emekçiden yana vergi reformununun tasfiyesinden başka bir şey değildir.

Düne kadar hekimliğin sosyalizasyonundan sözedilirken, bugünkü Sağlık Bakanı gazetelerde çıkan bir habere göre, «Devlet hastahanelerinin sür'atle özel teşebbüse devredilmeleri gerekmektedir. Hastahaneleri sür'atle özel teşebbüse devrederek, meseleye sür'atli bir çözüm yolu bulmak iyi olur. Ücrette de hastahane sahibini serbest bırakacağız» diyebilmektedir!

Eskiye dönüş o kadar barizdir ki, Ankara Ticaret Odası Başkanı, bir bildiri yayınlıyarak, Devlet Plânlama Teşkilâtı müşteşarını, «Malûm kimse» diye suçlandırmaya kalkışabilmektedir! İlâç tâcirleri, ilâç fiatlarını ucuzlatan ve ilâç ihtiyacının rasyonel şekilde karşılanması sağlıyan bir Umum Müdüre, halk efkârını hiçe sayarak rahatça saldırabilmektedir! Sosyal adalet ve köklü reform istiyen gerçek reformcular, komünistlik tehdidi altındadır. Hürriyetçi bir başbakan yardımcısı, «Vergi tasarılarımı beğenmiyenler, rejimi değiştirmek istiyenlerdir» diyecek kadar ileri gitmekte bir mahzur görmemektedir.

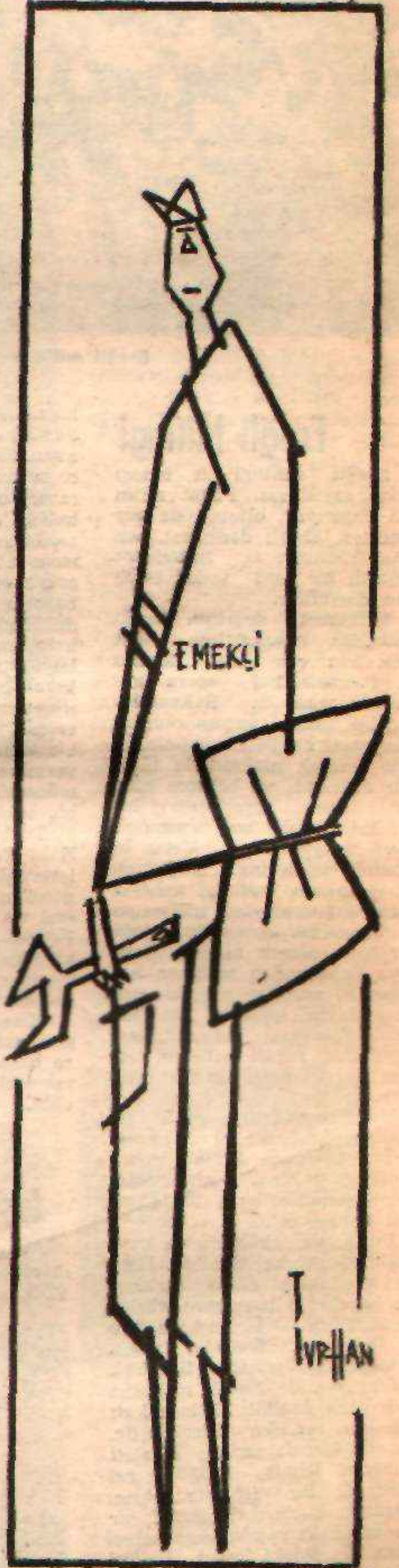
Bütün bu belirtiler, eski devre doğru yol aldığımızı açıkça göstermektedir.

Temel mesele

Bu neden böyle? Böyle, çünkü Atatürk devrimleri hızını kaybettiği tarihten beri, Türkiyeyi, başta bulunanlar kim olursa olsun, toplumun en muhafazakâr kuvvetleri idare etmektedir. İsmine ister kasaba eşrafı deyin ister toprak ve sermaye ağaları deyin, mutlu azınlık deyin, bu kuvvet siyasi hayatımıza hâkim. Çok partili hayat, bir dereceye kadar halka sesini duyurma imkânı getirdiği için ileri bir adım olmakla beraber, esas itibariyle muhafazakâr kuvvetlerin durumunu sağlamlaştırmıştır. Bütün siyasi partiler onların nüfuzu altında. Parlamentoda onların türküleri çağrılıyor. Bu zümreler, kör ve aptal bir *inatla, mevcut istismar düzeninin muhafazasını* istiyor. Faşist metodlarla; toplumun zinde kuvvetlerini sindirmeye *çalışıyor. Halk, bu adamları* seçmek, onlara sığınmak zorunda. Halkın adına, iktisadi ve siyasi gücü elinde *tutan bu zümre konuşuyor. Halkın geri* kalmasını istiyen ve halkı gerici gösterenler onlar. Köy Enstitüleri mi? Komünist yatağı! Toprak reformu mu? Kolhoz! Servet beyannamesi mi? Servet düşmanlığı.

Halbuki halk gerici olamaz. Ekmek, iş, okul ve sosyal adalet istiyen *halk gerici değildir. Halk,* Türkiyenin muhtaç olduğu şeyleri istiyor. Türkiye ancak halk yararına olarak ve halka dayanarak ilerleme yoluna girebilir.

O halde demokrasinin kökleşmesi ve her alanda ileriye atılış için, her şeyden önce, halkla devlet arasına giren *muhafazakâr mutavassıt zümre*nin siyasi kudretini kaybetmesi şart. Bu da iktisadi gücün kamuya maledil*mesi ile mümkün olacaktır. Ancak* köklü bir toprak reformu, çiftçiyi istismarcı tâcirlerin ve tefecilerin elinden kurtaracak şekilde zirai reorganizasyonu, devletleştirme hareketleri, halk yığınlarının teşkilâtlandırılması ve yüzbinlerce halk çocuğunu, toplum hayatının en yüksek mevkilerine getirecek tarzda köklü bir eğitim reformu Türkiyeyi Atatürkün açtığı ilerleme yoluna koyacaktır.

Bütün bunları gerçekleştirmek elbette ki kolay değil. Fakat olaylar, ilerici kuvvetlerin gücünü günden güne artırıyor: İktisadi şartlar gittikçe ağırlaşıyor. Halkın gözü açıldığı ölçüde *adaletsizlikler tahammül edilmez hâle* geliyor. Günlük hasis menfaatlerinden ötesini görmeyen hâkim kuvvetler meselelerimizi çözmekten âciz. Bu durum, geleceğin Türkiyesini temsil eden toplumun zinde kuvvetleriyle, dünü temsil eden hâkim zümreler arasındaki gerginliği arttırıyor.

Bu aykırı gidiş, çok daha uzun müddet süremez. Bu intikali, halk yığınlarını teşkilâtlandırarak hızlandırma görevi, toplumcu aydınlara düşüyor.

Doğan Avcıoğlu

Ereğli mitingine ellerinde dövizlerle katılan işçiler
Hak peşinde

Ereğli Mitingi

Ereğli mitingi bir başarısızlık sayılamaz. Fakat mitingin başarıya ulaştığı da söylenemez. Ereğli denemesi, sendika liderlerine ve işçilerimize, başarılı bir ders teşkil ettiği için önemlidir.

Hükümet doğrusu, Ereğli mitingini başarısızlığa uğratmak için, çok akıllı davrandı. Patronlardan sonra işçi temsilcilerini de Bakanlarla birlikte masa başına oturtan hükümet, Ereğli mitinginin hızını kesmek maksadiyle tâvizkâr davrandı ve böylece hareketin hızını yavaşlatmayı bildi. Yukarıdaki bu yumuşak hava, Ereğli Demir Çelik inşaatını yapan işçilerin önemli bir kısmının, mitinge katılmasının önlenmesiyle tamamlandı. Zonguldak işçileri de büyük bir kitle olarak mitinge katılmak imkânından mahrum kaldılar. El altından gizli bir propagandayla, işçilerin Ereğlide Çelik Fabrikası istemedikleri yayılarak, Ereğli halkının işçilere karşı duyduğu ilgi azaltıldı.

Yukarının tatlı yüzü, alt kademenin baskı ve kurnazlığı ile birleşince, 5 bin işçinin katıldığı miting, uzaklardan gelen sendikacıların bir gösterisi haline geldi.

Bu arada hükümetin usta politikası kadar, Sendika liderleri arasındaki görüş farkları da hareketin başarısını güçleştirdi. Türk — İş Başkanı Sevfi Demirsoy, Ereğlide yoktu. Zonguldaklı sendika liderleri, aşikâr şekilde Ereğli mitinginden yana değildi. Mitinge katılan bazı sendika liderleri de, zoraki bir dayanışma haleti ruhiyesi içinde Ereğliye gelmişlerdi. Bu isteksiz tutum, başarıyı güçleştirdi. Buna bir de mitingin yapılmasına sebep olan Ereğlideki inşaat işçilerinin önemli bir kısmının ekmeğini kaybetmek korkusuyla, çekimser kalması önlenince, arzulanan kitle hareketi, bir sendika liderleri toplantısı hüviyetini kazandı. Bu yüzden, evvelce kararlaştırılan Morrison inşaat firmasına karşı yürüyüş bile, yapılamadı. Ancak ertesi gün mitingin organizatörü Yapı—İş Federasyonu Başkanı Tahir Öztürk'ün liderliğinde 150 kişilik bir işçi grupu, tasarlanan büyük yürüyüşü çok ufak çapta gerçekleştirdi.

Bütün bunlar, sendikalar arasındaki daha büyük bir dayanışmaya ve daha iyi bir organizasyona olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Hükümetlerin güleryüz ve baskı ile karışık manevraları, işçi dayanışmasını sarsmamalıdır. Bununla beraber, bu tenkidleri fazla mübalâğa etmemek lâzımdır. 210 sendikanın ve sendika liderlerinin ufak bir kasabada, bir araya gelmesi, herşeye rağmen başarılı bir dayanışma örneğidir. İşçi liderlerinin şuurlu konuşmaları da gelecek için büyük bir ümit kaynağıdır. Yapı—İş lideri Tahir Öztürk, «Savaşta hepimizin olan bu vatana, barışta tek başına sahip olmak istiyenlere imkân vermiyeceğiz» diyerek işçi mücadelesinin mânasını güzel bir şekilde ortaya koydu.

Türk — İş Genel Sekreteri Halil Tunç, politikacıların ve işverenlerin dikkatle okuması gereken ilgi çekici bir demokrasi ve kalkınma dersi verdi. Petrol—İş Federasyonu Başkanı Ziya Hepbir, coşkun konuşmasiyle, mitinge heyecan katmasını bildi.

Kısaca, Ereğli mitingi, başarı yolundaki sendikacılığımıza başarının kolay elde edilemiyeceğini göstererek faydalı oldu.

Özel teşebbüscülerimiz

Özel teşebbüsçülüğün sözcüsü olarak ortaya çıkan ve vaktini YÖN'ün yazılarını tahrif edip ceyaplandırmakla geçiren bol hanlı bir dergi, özel teşebbüsçülerimiz hakkında ilgi çekici bir yazı yayınladı. Yazı sahibine göre, bir cemiyeti bir sınıf idare edermiş. Bu sınıf burjuva sınıfıymış. Hükümet programı, bütün işleri ve toplumu burjuva sınıfının idare etmesini sağlıyacak şekilde hazırlanmış. Devletin şimdi kurduğu ve kuracağı müeseselerde yakın bir gelecekte özel teşebbüse devredilecekmiş..

Yalnız özel teşebbüsçülerimiz, toplumu idare etmeye henüz hazır değilmiş. Özel teşebbüs alanında çalışan eleman ve buraya yatırılmış sermaye bakımından büyük boşluklar varmış. Bu boşluk önemli değilmiş, devletin yardımıyla çözülürmüş. Asıl boşluk, «bu Sektörde henüz gereği gibi teşekkül edememiş olan memleket ve meslek şuuru» imiş. Vatanperverliği kimseye vermiyen özel teşebbüsçülerimizde memleket şuuru yokmuş.

Bu yüzde yüz sadıkane özetlemeden sonra, özel teşebbüs sözcüsünün itiraflarını okuyalım: «Fakat bizde bu sınıf, (iş adamı ve sermayedar zümre) bugün iktidarda olan kapıkulu sınıfından manevî ve kültürel değerler bakımından geridir. Hattâ organlaşmakta ve şuur kazanmakta olan işçi sınıfı karşısında bile, bu bakımdan boy ölçüşebilecek durumda olup olmadığı şüphelidir. Bizde tüccar, iş adamı sermayedar; fırtınaya tutulmuş, batma tehlikesi gösteren gemide kamarasına çekilerek, kapıyı kilitleyen ve bu suretle tehlikeden kurtulacağını inan insan durumundadır. Doğrudan doğruya kendini, servetini, hattâ hayatını ilgilendiren meselelerde bile, tutumu böyle oluyor

Hangi dâvayı burjuva, bizde kendine mal etmiştir? Her ne suretle olursa olsun, sâdece para kazanmak ve servet toplamak dışında hangi memleket işi, hangi kültür işi onu ilgilendirmiştir? Haydi, Osmanlı İmparatorluğu zamanında bizde bu sınıf yoktu, diyelim. Fakat Cumhuriyetten sonra, bilhassa devletçilik sayesinde, devlet tedbirleri veya tedbirsizlikleri sayesinde, nüfuzdan ve fırsatlardan faydalanma sayesinde, nihayet bir miktar da kılıcının hakkıyle meharet ve zekâsı sayesinde, zengin olan insanlarımız eksik değildir. Şimdi burjuva iş adamı, sermayedar sınıfın varlığından bahsedebiliriz.

Fakat bu sınıf, hâlâ memleket ve meslek şuuruna tam mânasıyle kavuşmuş sayılamaz. Hiç bir harekette rolü ve ilgisi olmamıştır. Hürriyet ve demokrasi, çok partili rejim, inkılâplar, ihtilâller, fikrî ve kültürel hareketler, sosyal meseleler ve dâvalar, hep bu cemiyete hâkim olmasını özlediğimiz sınıfın dışında oldu. Bugün, aşırı devletçilik — sosyalizm hareketi karşısında adamakıllı bir mukavemet fikri bile bu sınıfta doğamıyor.»

Özel teşebbüsçülerimizi, YÖN'den pek fazla farklı bir dille tasvir etmiyen özel teşebbüs sözcüsü, sosyalistlerin değirmenine su taşıdığını da gayet iyi biliyor: «Şimdi bu gerçeği açıklamakla, aşırı devletçilerin bizi komünizmden korumak için sosyalizme kavuşturmak istiyenlerin ellerine bir koz vermiş oluyoruz. Bu durumda özel teşebbüse dayanan bir kalkınmadan nasıl bahsedilebilir? Nasıl hükümet programında bu konudaki beyanlar gerçekleştirilecektir, diyeceklerinden eminiz.

Fakat biz, gerçeği saklıyarak değil, olduğu gibi açıklıyarak gayemize varabileceğimize inanıyoruz». Mersi.

Dünyada Feyyaz Tokar da, özel teşebbüsçülerin yenilgisini, şimdiden ilân ediyor. Tokarın görüşü şu:

«Türkiyenin genç ve kültürlü kişilerinden bazılarında Sosyalizme karşı kuvvetli bir eğilim başladı. Bu fikri hareket özel teşebbüsçülerin büyük kısmı tarafından dehşetle (maalesef dikkatle değil) izleniyor.

Sosyalist düşünürlere bakan gözler şöyle biraz oğuşturulup aydınlığa çıkarılmazsa, özel teşebbüs gittikçe kuvvetlenen mücadelede zannederiz zayıf kalacaktır.

İşte nedeni: bir taraf karşısına çıkarılacak her çeşit meselenin karşılığını didik didik düşünüp, gerek savunmasını gerekse hücumunu ilim ve mantık kanallarına iyice yerleştirerek yapıyor. Diğer cephe, kâh yılların karartıp çürüttüğü bir komünist mührüne yapışıyor. Ya da lâf ebeliğine kaçıyor.»

Chrysler Rezaleti!

İsviçredeki Chrysler International Türk Oto imaline başlıyor. Müjde firmanın Umum Müdürü J. Russel Longon tarafından açıklandı.

Hükümetin Chrysler'in teklifini kabulü üzerine, YÖN bir orta sayfa yaparak, yabancı sermaye Komitesinin acele ve yanlış bir iş yaptığını yazmıştı. Zira Chrysler projesini incelemekle görevlendirilen İstanbul Teknik Üniversitesi Makine Fakültesi hocaları, Chrysler işini tasvip etmiyorlardı. Devlet Plânlama Teşkilâtı Chrysler Projesini reddetmişti. Sanayi Bakanlığına bağlı Etüd ve Organizasyon Bürosu, projeyi menfi değerlendirmişti. Başlangıçta Yabancı Sermaye Komitesi de Projeyi tatminkâr bulmamıştı.

Kamyon imâli teknik bakımdan kolay ve ekonomik bakımdan rantabl bir işti. İmalât bir yerli firmaya verilirse, en azından kamyon başına 600 dolar olan bir cins hava parasından kurtulunabilecekti. Türk Otomotiv Endüstrisi A.Ş. rahatça imalât işini başarabilirdi.

Hükümet buhranı sırasında Chrysler müjdesi Çelikbaş tarafından açıklanınca, YÖN bütün bunları uzun uzun yazdı. Fakat ilgililer en ufak bir açıklama yapmak lüzumunu duymadılar. Bütün aklı başında dürüst insanların karşı koydukları Chrysler International işinden de tabii vazgeçmediler.

Acaba, Menderes devrindekinden çok daha fütursuz idarecilerle mi karşı karşıyayız!

Uluslararası Öğrenci Konferansı

Kanada'nın Quebec şehrinde toplanan Onuncu Uluslararası Öğrenci Konferansı, dünya gençliğinin, bütün politik manevralara rağmen Hükümetlerden çok daha ileride olduğunu ortaya koydu. Bizim için daha önemli bir nokta, Türk gençliğinin de sömürgeciliğe karşı baş kaldıran az gelişmiş memleketler gençliğiyle dayanışma hâlinde bulunduğunun konferansta görülmesi oldu

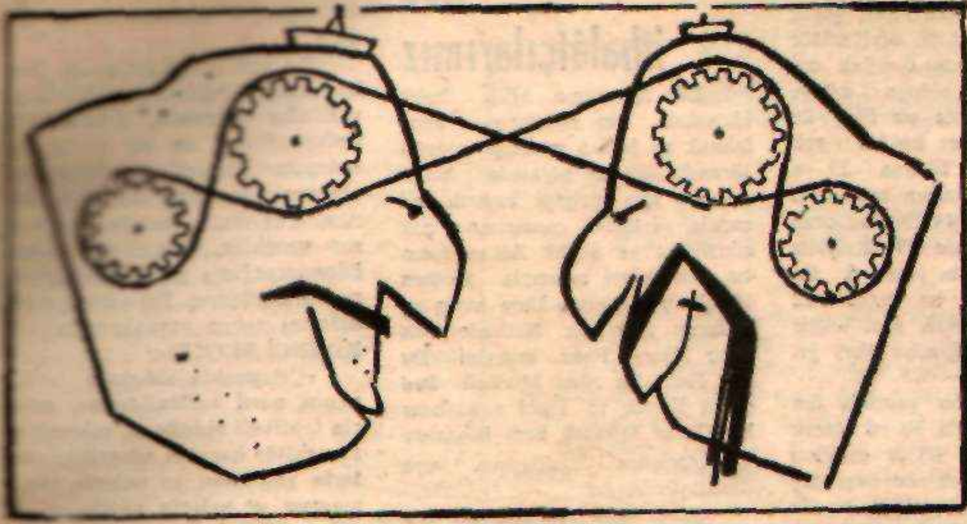

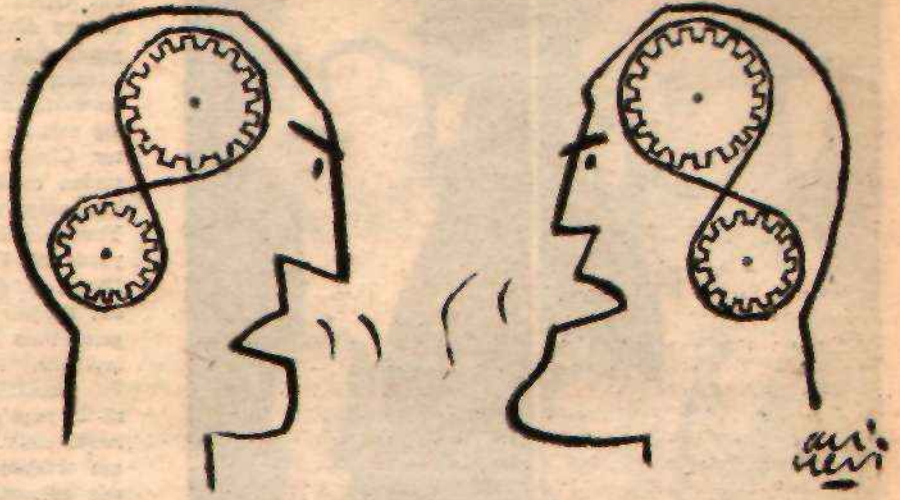
Bir miting afişi
«Sosyal adalet»

Bu Konferansa Türkiyeyi temsilen T. M. G. T. adına katılan Raif Ertem, Taner Cömert ve Erol Ünal, Konferans Yönetim Kuruluna adaylıklarını koyunca, Afrika, Güney Amerika memleketlerinin oyunu alarak seçildiler. Türk delegasyonunu ancak bir kaç Avrupa memleketi destekledi.

Dayanışma, özellikle Porto Rico Millî Talebe Federasyonunu (Fupi) atılarak, yerine başka bir birliğin bağlanması teklifi üzerine görüldü. Bu teklifi Amerikan ve İngiliz grubu destekliyordu. Bunlar FUPİ'yi hükümetin tanımadığını, bu yüzden ülkenin öğrencilerini temsil etmediğini ileri sürüyorlardı. Asıl sebep ise farklıydı. FUPİ, Porto Rico'nun bir Amerikan sömürgesi olduğunu söylüyor ve Porto Rico'yu sömürgelikten kurtarmak istiyordu. Maksat, bu âsi gençlik teşekkülüne, haddini bildirmekti. Bunu, gençliğin İspanya konusundaki tutumu da açıkça gösteriyordu: İskoçya, İspanyanın üye olmasını istiyen bir teklif getirmişti. Uzun tartışmalardan sonra faşist olduğu için, İspanyanın Frankocu resmî gençlik teşekkülünün üyeliği oy birliğiyle reddedildi. Yerine faşizme karşı savaşan Fransada kurulmuş gizli gençlik teşekkülü kabul edildi. Bu konuda hiç kimse, faşizmle gençlik teşekkülünün,

Yapı-İş Federasyonu Başkanı Fahir Öztürk konuşuyor
«Morrison duysun...»

GERİCİ ÇALIŞMA

İLERİCİ ÇALIŞMA

[illegible] öğrencilerini temsil ede[illegible] meselesi üzerinde durma[illegible]. [illegible], Amerikan nüfuzu al[illegible] Porto Rico konusunda or[illegible] çıktı.

İngiliz ve Amerikan grubu, [illegible] aleyhtarı FUPİnin atıl[illegible] için, İngiliz yarı sömürgele[illegible] gelen delegasyonların da [illegible] kesif bir kulis faaliye[illegible]. Bu grup az bir fark[illegible] FUPİ'nin delegelik sıfatını [illegible] başardı. Bunun üzeri[illegible] 31 Millî Talebe Federasyonu [illegible], ayrı bir toplantı [illegible] bir bildiri yayınladılar. [illegible] sömürgeciliğe karşı [illegible] FUPİ'ye tekrar delegelik [illegible] istenıyordu. Türk [illegible] da sömürgeciliğe kar[illegible] 31 Federasyon [illegible].

İnönü Egede

[illegible] göre para verin, [illegible] bize kolaylık göstersin [illegible] ki yapamıyacağı [illegible] yoktur. Ama bir kısım pa[illegible] kotalara tesir [illegible] getirtiyorlar, bu [illegible] diyordu. Tarlan'a göre [illegible] kotalara tesiri yü[illegible] kalan küçük san'at [illegible] akıyordu. Dışarıya [illegible] hepsi kalite[illegible].

[illegible] sözlerini: «Ça[illegible] dışarıya işçi gönder[illegible] övünmesin. [illegible] için bir kayıptır» [illegible].

[illegible] Türkiyede çoktanberi [illegible] — ithalâtçı teza[illegible] İthalâtçılar gi[illegible] bilmiyen [illegible], yavaş yavaş [illegible] farkına varmakta [illegible]. Halbuki Hü[illegible] müşterek Pazara girmek [illegible] ve liberalizme [illegible] almaktadır. Bu gayret[illegible] başarıya ulaşırsa, bundan işçi[illegible]ler gibi küçük san'atkârlarda en büyük zararı görecek işsiz ordusu çoğalacaktır. Tarlan'ın uyarması bu bakımdan faydalı oldu.

Esnafın yanı sıra, İnönü «İktisatçılar» diye hitapettiği işadamlarıyla görüştü, çiftçilerle konuştu. İşadamları, bermutad vergi indirimi, karşılık paralardan hisse ve bol kredi istediler. Plâj kıyafetiyle kürsüye gelen İzmir Ticaret Odası Başkanı Şevket Filibeli, işçilerin özel sigorta şirketlerince de sigorta edilebilmesinin sağlanmasını istedi. Böylece özel hastahanelerden sonra, bir de özel sigorta meselesi ortaya çıktı. İktisatçı sıfatına lâyık görülen iş adamı, ayrıca sulama için emisyon yapılması gibi çok orijinal bir görüş ortaya attı. Çiftçiler de zirai gelir vergisinden şikâyet ettiler. İnönü, daha bir sürü talebi sabırla dinledi, notlar aldı ve bakanlarına notlar aldırdı. Başbakan, dert dinleme ve nabza göre şerbet verme politikasının iş çevrelerini huzura kavuşturacağı kanısında olsa gerektir. Halbuki nabza göre şerbet politikası, iş çevrelerini hergün yerine getirilmesi mümkün olmayan yeni taleplerle çıkmaya teşvik etmektedir. Bu taleplerin karşılanamaması, lüzumsuz hayal kırıklıkları yaratacak ve yeni yeni tâvizlere yol açacaktır. En iyi politika gerçekleri olduğu gibi açıklamak ve işçevrelerini sorumluluğa çağırmak olsa gerektir.

Başbakan İnönü'ye dileklerini anlatan İş adamları
«İsteyenin bir yüzü...»

İzmir gezisi, iktisadî olduğu kadar da askeriydi. İnönü, İzmire iner inmez NATO Karargâhını ve Askerî birlikleri gezdi. Akis'in ifadesiyle, İnönü, Hava Harb Okulu öğrencileriyle özellikle ilgilendi.

İnönüyü tâkiple görevli gazeteciler, askerî ziyaretler vesilesiyle, şimdiye kadar kapısından adım atamadıkları gizli yerleri de göreceklerini umarak sevindiler, ama bu ümitleri boşa çıktı. NATO Kumandanının «briefing» ine İnönünün peşine takılarak giden gazeteciler, karşılarında bir Amerikalıyı buldular. İçişleri Bakanı Kurutluoğlu da, ancak uzun uğraşmalardan sonra hürriyetini isbat ederek Amerikalı mâniasını aşabildi. Amerikalının «hişt vali siz de buyurun» şeklindeki dâvetiyle Vali de toplantıya katılabildi. Geri kalanlar ise büyük bir nezaketle, civardan uzaklaştırıldı.

İnönü, NATO kumandanından aldığı izahattan sonra, füze rampalarını ve Çiğili Amerikan üssünü gezdi.

İçerde bir saat süren gizli toplantı hakkında bir şey öğrenilemedi. Toplantının, Çiğili mevkiindeki füze rampalarının kaldırılmasıyla ilgili olduğu söylendi.

[illegible], Ticaret Odası Başkanı Şevket Filibeli'yi dinliyor
«Ver, ver, ver...»

Plân toplantısı

Yüksek Plânlama Kurulu çalışmaları, plâncılar ve bakanlar arasındaki söz düellosundan sonra bu sefer Paşasız başladı.

Çekişme YÖN'ün daha önceki sayılarında tafsilâtıyla bildirildiği gibi, Yüksek Plânlama Kurulunda ortaya çıktı: Bakanlar, İktisadi Devlet Teşebbüslerinin ciddi bir şekilde organizasyonuna yanaşmadılar. Jacobi adlı uzmanın yardımıyla hazırlanan Toprak Reformu projesini yetkiye tecavüz saydılar. Bu arada Melen, Gelir ve Kurumlar Vergisi tasarısını açıkladı. Tasarı fırtınalar kopardı. Basında sert yazılar yazıldı. Şimdiye kadar her vergi tâvizini alkışlıyan basının, Melen tâviznamesinin karşısına dikilmesi, Türk basın hayatında önemli ve müsbet bir gelişmedir.

Ekrem Alican
Rejim ile tehdid

Osman Nuri Torun
«Esasa gelelim..»

Tasarı üzerine, şimdiye kadar susan plâncılar da, bütün sorumluluklarını müdrik olarak, konuşmak zorunluluğuna [illegible]. Devlet Plânlama Teşkilâtı [illegible] Osman Nuri Torun «[illegible] taşarıları ile [illegible] vergi gelirlerinin beş yıllık plânın finansmanını sağlamaya yetmiyecektir. Plânlama Teşkilâtının, Hükümetle zaman zaman ihtilâfa düştüğü doğrudur» dedi. Başbakan yardımcısı Feyzioğlu ise günlerdir «İhtilâf yok» diye ısrar ediyordu. İhtilâf, böylece açığa çıktı. Bakanlar, plânın kurtarılması gibi hayati bir dâvada meselenin esasını unutturmaya çalışarak, şekle sarıldılar: «Vay, efendim bir Müsteşar nasıl konuşurmuş. Plânlama Teşkilâtı, kendini hükümetin üstünde mi sanıyormuş falan filân...» Ağırbaşlı Alican bu konuda, hiç te ağırbaşlı sayılmıyacak «Vergi tasarılarını beğenmiyenler rejimi değiştirmek istiyenlerdir» sözleriyle, haftanın incisini piyasaya sürdü.

Şimdi düellocular tekrar karşı karşıya. Yük, yorgun İnönüye düşecek. İnönü, uzmanlarla bakanları uzlaştırmak için elinden geleni yapacak, çeşitli vaatler ve güzel sözlerle plâncıları yatıştırmaya çalışacak. Zira İnönü, plâncıların istifasının, hiç değilse zinde kuvvetlerin gözünde Hükûmetin itibarını sıfıra indireceğini çok iyi biliyor. İnönü, bu sebeple, bütün ikna kudretini kullanacak. Yalnız İstanbulda yaptığı basın toplantısında, «Plânı mutlaka uygulıyacağım. Gereken finansman ihtiyacını karşılayacağım.» diyen İnönü, sözlerini kuvvetlendirmek için şu tâlihsiz örneği verdi: «Prof. Jansen Ankaranın şehir plânını hazırladıktan sonra, plânı uygulayıp uygulayamıyacağımızı sordu. Soruyu hayretle karşıladık. Elbette uygulayacağız, [illegible] edilebilir, dedik. [illegible] niz dedi. [illegible] çıktı. Ankara [illegible] dı.»

[illegible] bugün de [illegible] yetmemesin[illegible]. Zira İnönü, plâna [illegible] plân uygulamaya [illegible]. Plân, ancak toplu[illegible] zinde kuvvetlerine ve emekçi

İsmet Sezgin

Necip Mükelâmoğlu

Dara gelince devletçi..

yığınlarına dayandırıldığı zaman başarıya ulaştırılabilir. Mutlu azınlıkla, plânlama akıntıya kürek çekmektir. Olaylar kendilerini zorla kabul ettirene kadar, daha bir müddet *akıntıya kürek çekeceğiz.*

İncir – Üzüm Devletçileri

İzmirde Tarişte yapılan bir toplantı, her partiden milletvekilinin ve müstahsil temsilcilerinin aşırı *devletçi* kesilmesine yol açtı. Aşırı liberal A.P. nin genç milletvekili İsmet Sezgin: «Liberalizmden *bu müstahsile* fayda geleceğine inanmıyoruz. Devlet müdahalesi olmazsa, 15 sene sonra bir kilo incir ihraç edemiyeceğiz. Bugün *müstahsil tefecilerin* elinde esir olmuştur.» dedi. C.H.P. den Necip Mirkelâmoğlu «Devlet hayatında *liberalizmin* artık yeri yoktur. Biz her sahada Atatürk ilkelerini uygulamaktayız ve devletçiyiz. Müstahsilin malının değerlendirilmesi *anayasa teminatı* altındadır. Müstahsil perişan halde bir kurtarıcı bekliyor Bakanlık, müstahsilin aleyhine çalışmaktadır.» diyerek, A.P. li Sezgini tamamladı. Alaşehir Bağcılar Birliği Başkanı Hâlit Uyanık ise, Ticaret Bakanına *yalvar yakar oldu:* «İthalâtçılar, mallarımızı bir mirasyedi gibi dış pazarlarda satmaktadırlar. Sizden rica ediyorum, *hiç* olmazsa bu konuda liberalizmden vazgeçin ve müstahsili korumak için bir Ofis kurun.»

Bütün bu yalvarıp yakarmalara *karşı, liberal olmadığını söyli*yen liberal Ticaret Bakanı Muhlis Ete, «Ofis kurmaya memur bulamayız, Sonra fiyat tesbitinin kesin şekilde aleyhindeyim.» cevabını verdi. Yani Hükümet istismar düzeninin devamına seyirci kalacaktır. *Sadece üzüm ve incirde değil,* bütün zirai mahsüllerde, ufak çiftçi bir kaç istismarcı mutavassıtın kölesidir. Tefecilikte yapan bu mutavassıtlar, muhtaç köylüye sağladıkları avanslar ve piyasadaki hâkim durumları sayesinde, çiftçi *malını çok düşük fiyatlarla* toplarlar. Bu istismar düzeni, yıllardır sürer gider. İhracat gibi ithalâtta da devlet ve müstehlik soyulur. *Sanayide de işçilerin hâli* ortadadır. Bütün bunlar, çeşitli zümrelerin teşkilâtsız bulunduğu bir *memlekette, monopolistik* karakterli özel teşebbüsçülüğün kaçınılmaz sonucudur Bu istismardan kurtulmanın yolu da, emekçiden yana olan geniş çapta *bir devlet*çiliğe geçilmesidir Sadece üzüm ve inncirde devletçilik hiçbir şey ifade etmez.' Sayın milletvekilleri*nin ve müstahsil temsilcisinin* bu gerçeği anlıyarak, üzüm — incir devletçiliğinden gerçek devletçiliğe geçmesi ümit edilir.

Muhlis Ete

Liberalliği reddeden liberal

Ali İpar

Armatör tip

Armatörlerimiz

Hurda gemi meraklısı arma*törlerimiz,' bir devlet* teşebbüsü olan Deniz Nakliyat T.A.Ş. nin gemilerine göz dikmiş bulunuyor. Armatörlerimiz gemilerini yenilemek istiyorlar.

Bizim armatörler, normal zamanlarda, eski gemi alıp, kapkaç ticareti yapmayı sever. Hazineye 26milyon lira borcu olmasına rağmen, pasaportu elinde rahatça yurt dışına çıkan Ali İpar örneği*nin de gösterdiği gibi*, armatörlerimiz yaşlı gemi alıp, bir iki sefer de parasını kurtarmak ister. Nitekim 1946 — 61 yılları arasında *gemi yatırımları için ödenen* döviz 117 milyon dolardır. Bunun sadece 17 milyon doları özel teşebbüs eliyle kullanılmıştır. Halbuki bugün ticaret filomuzun 150 gros ton olan büyük gemilerinden meydana gelen kısmı 800 bin D. W. *tondur* ve *bunun 500 bin* D. W. tonu özel sektöre aittir. Devlet sektörü gemilerinin ortalama yaşı 13, özel sektör gemilerinin ise 31 dir. Gerek yaş ortalaması, gerek ödenen döviz miktarı, özel sektör *gemilerinin çoğunun ömrünü dol*durmuş hurdalar olduğu ortaya çıkmaktadır. Böyle bir filo ile dış sularda rekabet imkânı yoktur. *Çünkü bizde* filonun 25 yaşından büyük kısmının toplam filoya oranı yüzde 43 tür. Bu oran Yunanistanda yüzde 17, İtalyada yüzde 20, Fransada yüzde 5 tir. Dünya ortalaması ise yüzde 12 dir. Bizdeki yükseklik özel sektör *gemilerinin yaşlılığından* ileri gelmektedir.

Gemicilikte bir geminin ömrü 25 veya en fazla 30 yıl olarak kabul edilir. Özel sektör gemilerinin ortalama ömrü, bu yaşı geçmiş bulunmaktadır. Halbuki De*nizcilik Bankası Deniz* Nakliyatı T. A. Ş. modern ve yeni gemileriyle, dış piyasalarda rekabet edebilmekte ve kâr etmektedir. Son yıllarda bu kârlar 40—50 milyon lirayı bulmuştur. Dünyada navlun krizinin had bir safhaya eriştiği 1961 yılında bile bu işletme az da olsa kâr *etmiştir.* Eski gemilerle ticaretin güçleştiğini gören, özel armatörlerimiz, şimdi bu kâra göz dikmiş bulunmaktalar. Üstelik Deniz Nakliyatın yeni gemilerini almak için bir mazerete de sahip değiller. Özel armatörlerimiz, «Devlet bu işi yapamıyor. Bırakın biz yapalım» da diyemiyorlar. Ama yine de yeni gemileri istiyorlar. Özel armatörlerin, istemekten yana doğrusu hiç bir *sıkıntısı* yok. Devamlı şekilde Hükümeti zorlıyarak, vergi indirilmi istiyor, gemileri verin diyorlar. Gelgelelim Deniz Nakliyatın önemli miktarda borçları var. Dünyada navlun krizi olduğu için *kârlarıyla bu borçları* ödemekte güçlük çekmektedir. Armatörler bu borçları devlete bırakıp, «ille de gemiler» diye diretiyorlar. Ba*kalım devlet ne yapacak?* Bekliyoruz.

Öğretmnler bölmek istiyenler

Ankara öğretmenler Derneği Başkanı Mustafa Cura, bir bildiri *yayınlıyarak*, gerici ve bölücü hüviyetini açıkça ortaya koydu. Bildiriye göre, öğretmenlere komünistlik damgası vurulması, meğer bir kısım aşağılık yobazların eseri değilmiş, bir kısım öğretmenlerin tertibiymiş. Bakın gerici ve bölücü Cura neler *diyor:*

«*Bize öyle geliyor* ki, öğretmenlere komünistlik damgası vurmaya yeltenenlerin sözleri de bu kişileri içlerinden sevindirmektedir. Çünkü meslek topluluğu içinde küçük, fakat organize bir grup teşkil eden bir kısım *meslekdaşlarımızı* bu sâyede devamlı olarak birbirlerine bağlı tutmayı başarmakta ve gittikçe de safları sıklaştırmaktadırlar. *Yani bu çirkin isnatları* zaman zaman tahriklerle bizzat kendileri teşvik ederek, sonra bunu, taşları birbirine yapıştıran çimento yerine kullanmaktadırlar.»

Demek ki meşhur Senatörü tahriklerle teşvik eden bir kısım öğretmenlremiş *Bunu* da meşhur Senatör değil maalesef bir öğretmen söylüyor.

Başkan Cura'nın marifetleri bu kadarla da bitmiyor. Köy Öğretmenleri Dernekleri Federasyonuna çatıyor, Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonunun öğretmeleri temsil et*mediğini söylüyor ve yeni bir teş*kilât kurmaktan söz ediyor.

Köy Enstitüsü sistemini geriye dönüş sayan bu sayan bu sayın başkan bölücü değil de kim bölücü?

İlâç ithalâtçılarımız

İlâç ağalarının, Milli Birlik İdaresinin, ilâç fiyatlarını ucuzlatmak ve halkın muhtaç olduğu *lüzumlu ilâçları piyasada* bulundurmak için giriştiği başarılı mücadele yüzünden, canlarının çok sıkıldığını ve Sağlık Bakanlığının bu mücadeleyi başarıyla yürüten idealist personeline karşı savaş açtıklarını yazmıştık. Neticede Müsteşar Nusret Fişek, *muavini* Demir Erel, Zat işleri Müdürü Bedrettin Selçuk ve Tıbbî müstahzarlar Genel Müdürü Sadi Bilginsoy *vazifelerinden uzaklaşmış* veya uzaklaştırılmıştır

Şimdi halk sağlığını bir ticaret metaı gören ilâç ağaları, bir sabah *gazetesinde yayınlattıkları* uzun yazıyla Sadi Bilginsoy'a karşı hücuma geçmiş bulunuyorlar. Ağaların vazifesinden uzaklaştırılan yüksek *memur hakkında* kullandıkları ifadeye bakın: «Esas görevi ve ihtisası olmadığı hâlde Eczacılık ve Tıbbî Müstahzar U. Mü

Sadi Bilginsoy

İlâç ağalarının hedefi

dürlüğünde muvakkaten çalıştırılan bir memurun asli vazifesine iadesi ile o makama ihtisas sahibi bir zatın getirilmesinden daha tabiî ne olabilir? Gerek bu nakil, gerekse Sağlık Bakanlığından yapıla diğer bazı nakil ve tahriller, *Büyük Millet Meclisinden güven* oyu almış Hükümetin bir uzvu tarafından, tedvire memur olduğu işin selâmeti bakımından kanunî *yollardan geçirilerek* tekemmül ettirilmiş iken bu hâdisede ecza tâcirlerinin rol oynadıkları nasıl ileri *sürülebilir.*»

Bu sözleriyle bizim ağalar, kendilerini ele vermiyorlar mı? «İşin selâmeti» bakımından ehliyetsiz *memur* işinden uzlaştırılmış... Bakanlık bu konuda hiç bir şey demiyor, bakanlıktaki işleri bakanlıktan iyi bilen *ilâç* ağaları, bu konuda uluorta açıklamalar yapıyor! Yarabbi ne günlere kaldık!

Utanç belgeleri

İnönü'nün, işçilerin özel sektörde daha çok mes'ut oldukları*na dair ortaya* attığı teori, işçi*leri şaşırttı.* Türk—İş Birinci Bölge Temsilcisi Şaban Yıldız, Başbakana bir telgraf çekerek, görüşlerini bildirdi. «*Dün gazeteci*lere yaptığınız açık oturumda özel sektörde çalışan işçilerin şikâyetçi olmadıklarına dair beya*nınızı radyoda dinledik.* Sizinle ayni kanaatte değiliz. Özel Sektör işçilerinin şikâyet ve dertlerini öğrenmek istiyorsanız Temsilciliğimizi *şereflendirerek* bizi dinlemek lûtfunda bulunmanızı rica eder, bundan sonra iş yerlerini *bizimle birlikte gezmenizi* dileriz.»

Geziyi, İnönü yerine, Çalışma Bakanı Ecevit yaptı ve her kesin bildiği bir gerçeği bir defa daa belirtti: «Devlet Sektöründe işçilerin durumu daha iyidir.»

Bu vesileyle Lâstik—İş, Derby Lâstik Fabrikası ile ilgili bâzı vesikalar yayınladı. Fabrikanın *açıkgözlükleri hiç bir hudut ta*nımıyan idarecileri işçilerden «kazaya uğrarsam kabahat benim. Fabrika işime her zaman *son verebilir.* Sendikaya aidat ödemiyeceğim» gibi taahhütnameler alıyormuş. Bu untanç vesi*kalarını aynen yayınlıyoruz:*

BİRİNCİ BELGE:

«Çalışmakta olduğum makinenin, nasıl kullanıldığını, nele*rin tehlikeli olduğunu, çalışırken* ne şekilde hareket edeceğimi, nelerin yapılması ve nelerin yapılmaması ve nelerin yapılması lâzım geldiğini gördüm ve ustamdan dinledim. Böylece makine çalçalışırken bir kazaya ugrama*ma imkân yoktur. Herhangi bir* kazaya uğradığım takdirde bu kaza benim ihmalim ve dikkatsizliğimden dolayı olacaktır.

Şimdiye kadar çalışmakta olduğum randımanı düşürmeyeceğim ve aynı randımanı kusursuz olarak vermeyi ve kazadan dolayı *da mes'uliyetin şahsına ait ola*cağını şimdiden kabul ve taahhüt ederim.

Şahit Şahit Taahhütnameyi veren.»

Fabrikaya alınacak işçi yukardaki taahhütnameyi doldur*makta ve ilerde doğacak kazadan* peşin olarak kendisi sorumlu tutulmaktadır.

KİNCİ BELGE:

İŞ AKDİ

«Çalışmak üzere iş talep ettiğim Derby Lâstik fabrikasında meveut işin ...... ay süreceği ve *bu müddetin hitamında hiç bir* kayıt ve şarta bağlı olmaksızın işime son verileceği, işin mahiyeti icabı bu müddetin fabrika mü*düriyetince* kısaltılabileceği beyan edildi. Ben bu yazılı teklifi müddetin hitamında veya fabrika *müdüriyetinin kısaltığını* bildirdiği tarihten itibaren işimize son verileceğini ve hiç bir itiraza hak

Rıza Kuas

İnönü'ye karşı belgeler

kım olmadığını peşinen okuyarak kabul ve imza ederim.

Sol El Başparmağı **İmza**

Şahit »

Fabrika böylece işçiyi istediği zaman atmak hakkını kazanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BELGE:

««Derby Plâstik Fabrikası Müdürlüğüne:

Türkiye Lâstik — İş Sendikasına aydan aya taahhüt ettiğim ve tarafınızdan kesilerek kendilerine verilmesini rica ettiğim sen*dika aldatımın bundan böyle* kesilmemesini rica ederim.»

Bu belge zorla işçilere imza latılmakta ve işçilerin sendika ile *ilgilerinin kesilmesine çalışılmak*tadır. Lâstik — İş Sendikası durumu bir dosya halinde Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'*e* aksettirmiştir.

İşte böyle, Sayın İnönü

öğretmenlere saldıranlar

Anadolu köylerine serpilmiş onbinlerce ülkücü insan, köy çocuğu, kasaba çocuğu, hepsi de fakir ailelerden gelme. Kimisi öğretmen okullarından, kimisi Köy Enstitülerinden yetişmiş, köy kalkınmasına, köylünün uyanmasına kendilerini adamışlar. Rütbe istemiyorlar, nişan istemiyorlar. Atatürkün yolunda, sessiz, mütevazi çalışıp, didinen gerçek milliyetçiler bunlar. Bu halk bizim halkımız, bu çalışkan, bu ezilmiş insanlar bizim kanımızdan deyip, onlara ışık olmıya çalışıyorlar. Onların karnı tok, sırtı pek, insan gibi yaşamasını istiyorlar. Bu uğurda, dövülüyorlar, evleri yakılıyor, öldürülüyorlar. Gazete sütunlarında, Büyük Millet Meclisi kürsülerinde hakarete uğruyor, Komünistlikle itham ediliyorlar. İhtilâl Hükûmeti onlara sarılıyor, dağ demiyor, taş demiyorlar, ihtilâlin anlamını anlatıyorlar köylülere. Sonra Anayasa hazırlanıyor. Yine seferber oluyorlar, Anayasayı tanıtıyorlar, sevdiriyorlar. Siyasi partiler ancak muhalefette iken tatlı sözler söylüyorlar, bu ülkücü öğretmenlere. Sonra iktidara geçince de onları unutuveriyorlar. Eğitim seferberliğine girdik deniyor. Bu irfan ordusunun kumandanı olması gereken Milli Eğitim Bakanı maiyetiyle birlikte Parise sefaya gidiyor, ordu kendi başına dövüşüyor. Kara ruhlularla, cehaletle, sömürücülerle dövüşüyor tek başına. Sesini duyurmak için Ankarada Atatürk Bulvarında sessiz yürüyüşe çıksa, Devletin polisinin coplarıyla karşılanıyor. Desteksiz, yardımsız savaşan, gönülleri vatan ve millet sevgisiyle tutuşan bu gerçek milliyetçilerin seslerine ne zaman kulak vereceğiz?

İşte, öğretmenlerin durumunu gösteren bir kaç örnek:

— Köyü Başöğretmeni idim. Eşim de ayni okulda öğretmendi. Bu köyde zengin bir sülâle ile, çok fakir köylüler oturur. Buraya verildiğim zaman, köylüler kız çocuklarını ilkokula göndermezler, zenginler ise topyekûn okulu ve öğretmeni istemezlerdi. Ağanın her emri bir nâs, küstahça ahlâksızlıkları ise, aşağılık duygusu içinde bulunan bir kısım köylülerce bir mazhariyet sayılırdı. Bu köyün fakirlerini köyde kalkındırmıya imkân yoktu. Topraksızdılar. Yapılacak yegâne şey, çocukları okula ve şehirde çıraklığa yollamaktı. Ben de öyle yaptım. 13 yılda ilkokuldan mezun olan kız erkek 250 den fazla öğrencimden 30-40 kadarı hariç, hepsinin geçimini köy dışında bir işten sağlama yollarını açtım. 30 erkek, 19 kız öğretmen, 35 ebe, 15 hemşire, 16 assubay v.s. hep bu 13 yıl içinde yetişti. Şehri' kasabayı düşünmeden köyde yerleşmiye karar verdik. Dört odalı bir ev yaptık kendimize, döşedik, dayadık.

Bir gün köyün ağası kardeşimin karısına zorla tasalluta kalktı. Aleyhinde dâva açtık. Ağanın teyze çocuğu D.P. İl Başkanı bir avukattı. Mahkûmiyetten kurtulmanın tek çaresi dâvacıyı, dâvasından *vazgeçirmekti*. Köyde yerleşmiş olduğum için, beni başka yere attırmak tehdidinde bulunarak, mağdur akrabamı dâvadan vazgeçirmemi sağlamıya çalıştılar. Vaadlerde bulundular, tehdit ettiler. Hepsini reddettim. Sonra Haziran 1959 da Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri vilâyete geldi ve D.P. İl Başkanının misafiri oldu. 2 - 3 gün sonra, hiç bir idari karar yok iken, görülen lüzum üzerine başka vilâyetin (......), (......) *kazasının İslâmlar köyüne tayinim çık*tı. Karımı ise eski yerinde alıkoyarak beni yuvamdan ayırmışlardı. Yol parası almadan gidip yeni görevime derhal başladım. Tatil gelince, ümit içinde bu haksızlığın düzeltilmesi için Ankaraya gittim. Vekil dinlemedi, müsteşar olmaz dedi. Suçlular ise, istenen feragatı temin edersem, bütün tayinlerin iptal ettirileceğini, eşimle birlikte eski yerimde bırakılacağımı söylüyorlardı. Gene reddettim.

....

27 Mayıs İnkılâbı oldu. İmtihanlar bitince Köyüme dönüp, aydın kişiler olan eski öğrencilerimle gruplar halinde köy köy dolaşıp, İnkılâbı tanıttık. Biz köyde yokken, 1. Temmuz 1960 gecesi evim bütün eşyalarıyle *birlikte kasten* yakıldı. Yangın bakır kapları bile eritmişti. Yangın sırasında köyde olmadığımızdan bir tek eşya bile kurtaramadık, sırtımızdaki elbiselerle kalakaldık. 4 çocuk, iki de karımla ben, iki ihtiyar kayın peder ve valide ve bir de baldız, cem'an dokuz nüfus, şaşırdık kaldık. Yangının faili bütün köyce malûm, ama, herkes korkuyor, söylemiyor.

Eşin dostun geçmiş olsunlarıyla derde çare bulunmuyor. Sosyal yardımlaşma ve sosyal güvenlik bizde ne zaman başlıyacak. Daha, ne kadar yıl ezilmişliğimiz sürüp gidecek? V.s. v.s...»

Bir öğretmen karısından mektup:

«Eşim Düzici Köy Enstitüsünden mezun olduktan sonra tam 10 yıl köylerde çalıştı, Kendisi muhalefet partisine karşı olan sempatisini saklamazdı. Bu yüzden menfur iktidarın zulüm ve tahakkümü üzerimizden hiç eksik olmadı. En nihayet, bir gün Nahiye merkezindeki Onbaşının işaretiyle (bu işaretin yukarıdan geldiği muhakkak) 3 jandarma tarafından bahçede akşam vakti dövüldü. Buna üzülen ve işi derin bir izzeti nefis meselesi yapan kocam durumu ilgililere anlatmakla yetinmiştir. Zira, hiç bir netice *çıkmıyacağını billyorduk*. Bu olaydan sonra, eşim merkeze nakledildi. Ancak burada, teşhisi konulmıyan bir hastalıktan 1959 tarihinde feci şekilde öldü. Hastalanıp hastahaneye yatınca gereği gibi ilgi görmedi. Paramız yoktu. Fakirdik, parayla da tedavi ettiremedik. Doktorlara âdeta yalvardık, fayda vermedi, teşhis dahi koymadan, hastahaneden çıkarıverdiler. Ben bunda dahi o alçak heriflerin tesiri olduğundan şüpheliyim. 1959 yılı Şubat ayı içinde idi, rapor almak için evden çıktı ve bir daha dönmedi, Ayni gün yolda düşmüş, hastahaneye kaldırmışlar, orada ölmüş. Kimsem olmadığından, ertesi sabah Maarif Müdürünün evine gittim ve kocamın öldüğünü söylediğim zaman beni kovdu, hem de nasıl bir kovuş.»

Kocam fakir bir aile çocuğu idi, Ben de öyle. Aldığı maaştan başka geliri yoktu. Öldü, o da bitti. Öldüğü zaman asli maaşı 35 idi. 19 ay geçti aradan. Emekli Sandığından merhumun emeklilik keseneklerini bile alamadık. Defalarca, sözlü ve yazılı müracaatta bulundum, hep atlattılar. Şu günlerde çok sıkıntıdayız. Emekli keseneklerini biran önce göndertebilirseniz, minnettar olacağım. En büyüğü *yedi yaşında 3 tane kızım var. Vs. Vs.*»

Başka bir köy öğretmeninin mektubundan:

«1954 - 55 ders yılındaydı. Muhtar okulla hiç ilgilenmemekte, hattâ soğuk havalarda çocuklar titreşirken, köy bütçesinde okul için para olduğu halde, okulun bu ihtiyacına kulaklarını tıkıyordu. Çok soğuk bir gündü, çocuklar ve iki bayan öğretmen arkadaş soğuktan titreşirken, muhtara haber gönderip, biraz odun yollamasını istedim. *D.P. li muhtarın canı sıkılmış* olacak ki, yanına vahşi hayvanlar için hükûmet tarafından verilmiş tüfekle mücehhez köy ziraat korucusunu alarak sınıfıma girdi. Niyetini bilmediğim için hüsnü niyetle karşıladım. Fakat, Muhtar Niyazi pür telâş sert bir dille diğer öğretmenleri istedi. Ben de, okulun bir işi için görüşecek zannederek, Bayan öğretmenleri çağır-

İlhan Selçuk

Zor ama keyifli mücadele

Fıransız mizahçısı, General Şarl dö Gol'ün rejimine Şarlokrasi adını takmış. Bu nüktenin çağırışımında, bir yandan Generallik küçük adını anarken; öte yandan Diktatörlük filmiyle ününe ün katmış büyük komik Şarlo'yu hatırlamamak imkânsız.

Şarlokrasi bugünkü Fransız demokrasisini ne dereceye kadar ifade edebilir bilemeyiz. Ortadaki hakikatler şunlardır: Fransa, dö Gol idaresinde normal parlâmento düzeninden ayrılmıştır. Bu bir gerçektir. Ama gerçek olan bir diğer nokta daha vardır. Bütün demokratik müesseselerinin sağlam kaleleri ile, hele basın hürriyetinin gelenekleşmiş güzel çizgileriyle Fransa eski hürriyetlerini gene devam ettirmektedir.

Üstelik, General dö Gol idaresinde, Cezayir meselerini halletme yoluna gitmiştir Fransa... Bu demektir ki, büyük İhtilâlin beşiği, kendisi için bir leke teşkil eden Cezayir sömürgeciliğinden vazgeçmek sağduyusunu göstermiştir. Hürriyet fikirlerinin kaynağı Fransa böylece tarihinin kendisine yüklediği sorumluluğun rotasına geç de olsa girmesini bilmiştir. Memleketteki gerici, sömürgeci, yobaz kuvvetlerin mukavemetleri kırılmış, aydınların çabası ve halkın sağduyusu Cezayir utancının daha da devam etmesine müsaade etmemiştir

Milletlerin tarihleri ile milletlerin gelecekleri arasında bir büyük sosyal bağıntı olduğu iddiası boş değidir. Her milletin tarihinde başka başka çehrelerle ortaya çıkan ikili tesirler vardır. Fransa'da Cezayir'i sömürmek istiyen büyük menfaat grupları, ordu içindeki faşist unsurlarla işbirliği yaparlarken ve el altından gizli ordu tedhiş çetesini beslerlerken; Fransız tarihine, hürriyetlere, gerçek demokrasiye inanan ileri kuvvetler bir büyük ve çetin imtihan geçirmişlerdir.

Sonuç: Cezayir dâvâsı, ileri ve aydınlık ölçülerle savunan aydınların başarısı ile bitmiştir.

★

Milletlerin hayatında güç ve çetin anlar vardır. Bu çetin anlarda her şeyin imkânsız gibi göründüğü, bütün çıkış yollarının karardığı devirde umutsuzluk ve karamsarlık bulutları insanları sarabilir. Memleketin kaderine hâkim olan iktidar kuvvetlerinin gericiliği yanında kireçleşmiş kuvvetleri memleketin istikbalini düşünenlerin cesaretlerini peşinen kırabilir.

Bütün mesele bu gibi hallerde mücadelenin bütün ağırlığını yüklenerek ve hattâ mücadelenin ağırlığından keyif duyarak çalışmasını bilmektir. Mücadelenin ağırlığı ve zorluğu ancak mücadelenin şerefini artırır. Kolay elde edilen başarıların milletlerin hayatında hiç bir olumlu sonuca ulaşmadığı yerli ve yabancı tarihlerin sayfalarında yazılıdır.

Bugün Türkiye, iki büyük tarihî akımın tartışmasında geleceğe doğru kaderini çizmektedir. Bu tartışma ya normal demokratik düzen altında sürer, ya da demokratik düzenin dışına çıkar Bu bir ayrı konudur. 27 Mayısta normal yolların dışına çıkmıştı. Şimdi parlâmentolu bir rejimde ayni tartışma devam etmektedir. Mesele nedir?

En kalın çizgileriyle söylemek gerekirse mesele şudur: Türkiye ya Osmanlı İmparatorluğunun son çağlarda kabul ettiği yönü seçecektir. Ya da Atatürk ihtilâlinin ilk çağlarında kabul ettiği yönü seçecektir

Türkiyedeki insanlar, tercihlerini, bu iki yönden biri için kullanmak zorundadırlar.

Bugünkü sosyal ve iktisadi bügünkü politikamızın — bir kaç ıvır zıvır değişiklik dikkate alınmazsa — Osmanlı İmparatorluğunun son çağlarındaki manzaradan türlü bir görünüşü olduğunu kimse iddia edemez. Meşrutiyet iktidarlarının felsefesini benimsemiş bir Türkiyenin karşısındayız Tanzimattan beri siyasi tarihimizde süregelmiş değişiklikleri dikkatle takip edenler, çıkış yolunu millette ve halkta değil, yabancı sermayeye sığınmakta bulan hım — hım Osmanlı politikasını zamanımız iktidarında da sezecekler dir. *Bir küçük azınlığın elindeki sermaye* oyunlarıyla bir büyük millet topluluğu kalkınabilirse tutulan yol doğrudur. Ama «Tâbi ekonomi»lerin şimdiye kadar hiç bir az gelişmiş ülkeyi yücelttiği görülmemiştir. İktisadi siyasetini yabancılardan kurulu bir «Konsorsium»un direktiflerine göre ayarlıyan Türkiyenin muhafazakâr iktidarını, Meşrutiyet Türkiyesinin yabancı şirketler karşısında iki büklüm iktidarları ile mukayese etmemiz çok değildir.

★

Bazı kimseler bu milletin hayatında Atatürk ihtilâlinin getirdiği fikirlere artık yer olmıyacağını, zira Atatürk ihtilâlinin bir geçiş safhası olduğunu iddia ediyorlar. Bunlara göre Atatürk ilkelerine dönüş neredeyse bir siyasi irtica sayılacak.

Bu baştana ş//ayanlıştır. Eğer bu milletin hayatında Atatürk devri bir rüya değilse, Türkiye muhakkak Atatürk devrimlerinin gösterdiği rotaya girecektir. Çünkü Atatürk ihtilâli geçip gitmiş bir tarh safhası değidir. İstikbale uzanan ileri fikirlerin, ir ca kuvvetini kazandığı bir devirdir. Bu fikirlerin yenden icra kuvvetini kazanması kaçınılmaz bir olaydır. Çünkü Osmanlı İmparatorluğunun kalıntısı siyasi ve iktisadi gruplara dayanarak yürütülmek istenen her politika bir zaman sonra iflâs etmeğe mahkûmdur.

Atatürkçülük muhalefeti muhakkak iktidara geçecektir. Çünkü Türkiyede Atatürkçülük uzun yıllardan beri muhalefettedir. İktidar daima gerici ve muhafazakâr kuvvetlerin elinde kalmış Atatürkçüler de bu iktidarlara muhalefet yolunu seçmişlerdir Bugün için de değişmiş bir şey yoktur.

Bu muhalefetin kolay şartlar altında yürümediğini itiraf etmeliyiz. İktisadi kudret gerici kuvvetlerin elindedir. Bunlar ellerindeki bütün imkânları seferber etmişlerdir. 27 Mayısa kadar her türlü ileri fikirin tartışması yasak edilmiştir. 27 Mayıstan sonra içine düşülen büyük boşluk ve umutsuzluk bu yasaklamanın sonuçlarından doğmaktadır.

Mücadele çetindir. Çetin olduğu ölçüde de zevkli ve olumludur Türk aydınının omuzlarına düşen sorumluluk mücadelenin çetin olması yüzünden bir kat daha artmaktadır. Tıpkı ravundlar uzadıkça nefesi artan bir boksör gibi, bu keyifli maçın her saniyesinde hiç dövüşmek gerekir.

Zira rakipler zaman uzadıkça nefes darlığına tutulacaklardır Eğer demokrasiye inanıyorsak, eğer hürriyetlere inanıyorsak, eger halka inanıyorsak, eğer insanlar arasında eşitlik ve adalet prensiplerine inanıyorsak bunların mücadelesine niçin inanmıyalım?

Bir fikre gerçekten inanan kişi o fikrin mücadelesine inanmazsa gerçek aydın sayılmaz. Omuzlarımıza düşen sorumluluğu taşımasını bilmezsek mücerret düşüncelerimizle övünmeğe hakkımız yoktur.

dım. Onlar gelince, sınıfın içinde ve öğrencilerimin karşısında, «ulan bohçacı çocukları, yeter ettiniz artık» sözleriyle hakarete başladı. Durmadan küfrediyordu. Sözleri o zaman tuttuğumuz zabıtta aynen vardır. Yanındaki korucuya da «daha ne duruyorsun» diyerek 4. sınıf odasında öğrencilerin ve öğretmenlerin önünde bana silâh çektirdi. Bu durumu gören Bayan öğretmenlerden birisi bayıldı. Diğeri de dışarı çıkarak, «adam öldürüyorlar» diyerek halktan yardım istedi. Öğretmenin feryadına yetişenlerin yardımı ve araya girmesiyle bir ölüm tehlikesi önlendi. Durumu derhal zabıtla tesbit ettik ve 3 öğretmenin imzasını taşıyan bir yazı ile Kaymakamlığa bildirdik. Bir jandarma onbaşısı gelerek ifade aldı. Ama, iktidar partisi ileri gelenleri harekete geçerek muhtarı kurtardılar. Kaymakam Nizamettin Erkmen, devrin Çalışma Bakanı Hayrettin Erkmen'in kardeşi idi.»

Hükûmet programında yaraların sarılacağı kayıtlıdır. Her devirde Türk öğretmeni yaralanmıştır. Öğretmenlerin yaralarını saracak bulunmıyacak mı bu memlekette?

Öğretmenlere yapılan tecavüzler günden güne artmaktadır. Bu mesele Hükûmetçe, ne zaman ciddî bir şekilde ele alınacak, soruyoruz.

BASIN

Kârların çalışanlara dağıtılması piyasayı canlandırır

Arab Observer'de yayınlanan aşağıdaki yazıyı okuyucularımızın incelemesine sunuyoruz:

1961 Temmuzunda alınmaya başlanan tedbirler Birleşik Arap Cumhuriyetinde şimdiden meyvalarını vermiye başlamıştır. İmalâtçı firmaların kazançlarının bu yakınlarda işçilere temettü hisselerinin de memurlarla resmî müesseseler hizmetlilerine dağıtımı Mısır'daki sosyalist hareketin çok taraflı faydalarını gösteren bir örnek teşkil etmektedir.

Geçen hafta içerisinde işçilere bu şekilde ödenen paranın beş milyon Mısır lirasına baliğ olduğu tahmin ediliyor. Geri kalan şirketlerin hesapları da ilân edildikten sonra işçilere bir o kadar daha ödeme yapılacağı anlaşılmaktadır.

Aslında bu gelir dağıtımı, başlıyalı henüz 10 ay olan sosyalizm hareketinden sonra memlekette işçilere tanınan imtiyazların pek küçük bir kısmını teşkil etmektedir.

Sanayi işçileri için tesbit olunan asgarî ücret sistemi sayesinde, bu sektörde çalışanların gelirlerinde 10 milyon Mısır liralık bir artış olmuştur. Bundan önce sanayi işçilerinin gündeligi 12 P.T. kadar düşük olabiliyordu. Asgarî ücret sisteminin tatbikinden sonra asgarî gündelikler iki mislinden fazla bir artış kaydederek 25 P.T'ye yükselmiştir.

Fazla mesai ücretlerinin asıl gündeliklerle karıştırılması ve günlük çalışma süresini 7 saata indiren kanunun uygulanması ile genel olarak işçi kitlesi 6 milyon Mısır lirası fazla gelir elde etmiştir. Genel devlet bütçesinden memurlara temettü olarak verilen 4,5 milyon Mısır lirası tutarındaki ilâve ödemeler bunun dışındadır

1961 Temmuzunda alınan tedbirlerden bu yana Mısır işçisinin sağladığı kazanç para olarak değerlendirildiğinde 25 milyon Mısır lirasından daha az değildir.

İşçilere ve memurlara dağıtılan bu küçümsenemiyecek meblağ piyasada derhal bir canlılık uyandırmaktan geri kalmadı. Bayram tatilinden önceki hafta içinde, eskisine nazaran piyasada devreden para miktarındaki artışın 7 milyondan daha fazla olduğu hesap ediliyor.

Sosyalist tedbirlerin sağladığı avantajlardan faydalanan Mısır'lıların bankalardaki tasarruflarında da artış olmuştur. Merkez Bankası ile Posta Tasarruf Bankası yetkililerinin bildirdiğine göre, bahis konusu hafta içinde mevduat 3.375.000 Mısır liralık bir artış kaydetmiştir.

Esnaf, piyasadaki bu hareketi kayda değer bulduğunu ilân ediyor. Kahire'deki büyük mağazalardan birinin müdürü iyi cins pahalı mallara işçilerin de ilgi göstermeye başladığını söylemiştir. İşçi sınıfının eskiden lüks saydığı hal, yünlü kumaş, oyuncak ve mobilya eşyasına karşı duyulan talep büyük ölçüde artmış ve ödemeler hep peşin parayla yapılmıştır.

İşçilerin karılarına ve kadın işçilere daha fazla ziynet eşyası satılmıştır.

Bu gelişmeler üzerinde tanınmış iktisatçı ve sosyologlar da fikirlerini söylediler.

Ein Chams Üniversitesi Ticaret Fakültesinden Dr. Eissa Abdo bu konuda şunları söylemiştir:

«İşçi sınıfının gelirindeki artışın piyasayı harekete getireceğini savunan iktisat nazariyesinin doğruluğu, Mısır'da gelir hisselerinin ve istihsal temettülerinin dağıtımını takip eden haraketli alış verişle isbat edilmiş bulunuyor. Şurası muhakkak ki, işçileri ellerindeki para derhal tedavüle intikâl etmekte ve alış verişin hareketlenmesine büyük ölçüde tesir etmektedir.»

Aynı üniversite iktisat bölümü başkanı Dr. Muhammet Hilmi Murat ise fazla para sarfının fiatlarda bir yükselme eğilimi doğurmasından endişelenmekte ve çare olarak da, sendikaların da yardımıyla her çeşit haberleşme vasıtalarından istifade edilerek, ilâve gelirlerinin bir kısmını tasarruf etmeleri hususuna işçilerin ikna edilmesini, tavsiye etmektedir. Dr. Murat, işçilerin ilâve gelirlerinin büyükçe bir kısmının istihlâk maddelerine doğru kanalize edileceğini umuyor ve fazla para sarfının piyasadaki etkilerini karşılamak üzere, vergiye tabi olmıyan eşya fiatlarının sıkı bir şekilde kontrolunu gerekli buluyor. Böylece fiat yükselmesine mâni olunacaktır. Fakat bunun yanında piyasada bol miktarda mal bulundurmak da lâzımdır. İktisat Bakanı Dr. Kaysûni, Birleşik Arap Cumhuriyetinin yeni iktisadî kuruluşu üzerinde konuşurken, «Memleketin kendi ihtiyaçlarından ve mahallî şartlarından doğmuş olması, iktisadî sistemimizin özelliğini teşkil ediyor» demiştir. İktisat Bakanı konuşmasında şu açıklamaları da yapmıştır:

«İktisadî sistemimizin gayesi hiç bir hakimiyet ve istismar izi taşımıyan bir cemiyet kurmaktır. Bu cemiyette sadece eşit imkân ve eşit dağıtım şekli hâkim olacak; ferdî mülkiyete ve özel teşebbüs faaliyetlerine istismar ve inhisardan tamamen ayıklanmaları şartıyla müsaade edilecektir.»

«İktisadî politikamız, toplumun menfaatine, özellikle çoğunluğun menfaatine en iyi hizmet etmeyi gözeten tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir.»

«Ekonomik kuruluşumuz, sosyalist görüşümüzün gerçek aynasını teşkil eder. Bunun icaplarını şöylece belirtebiliriz:

— Geçmiş devrin bozulmuş kötü tatbikat ve usullerini yasak eden bir mülkiyet sosyalizmi.

— Adil dağıtım.

— Millî servet ve gelirin arttırılmasında hizmeti geçen herkesin hayat standardının ıslahı.

— Herkesin faydalanması için istihsalin azamî derecede arttırılması maksadı ile bütün sektörler arasında sıkı işbirliği sağlıyacak şekilde istihsal sosyalizmi.»

Mısır ekonomik politikası da adil dağıtım prensibinin uygulaması sayesindedir ki, işçilerin kendi emeklerinin mahsulünden adil bir şekilde pay alma hakları tanınmıştır. Mısırlı işçiler bu haklarından şimdi artık cömertçe istifade etmeye başlamışlardır.

Bir ücret kavgası

Bir başyazar, okuyucularından soruyor:

«Asgari ücret komisyonlarından birinin, kârda mı, zararda mı, bin mi basar on bin mi, hiç bir şey düşünmek sizin İzmir gazetelerinde çalışan, velevki ortaokul diplomalısı bir muhabire biçtiği en az aylık nedir, bilir misiniz?»

Okuyucularının tahminlerini altüst edeceğinden, inanamıyacaklarından emin olarak hemen ekliyor:

«1200 Lira!»

Arkasından da bir hazin itiraf:

«Verebilen verir, veremiyenler arasında bir muvazaadır, gider!»

★

Gerçekten, «Gazetecilerin Asgari ücretlerinin tesbitine müteallik talimatname» gereğince 1961 Kasımında İzmirde toplanan Asgari Ücret Komisyonu, İzmir İlinde çalışan gazetecilerin asgari ücretlerini, Yazı İşleri Müdürü 2000, İstihbarat Şefi, Büro Şefi, Sekreter 1500, Muhabir 1250, Foto muhabiri, muharrir, mütercim 1000, telsizci, musahhih ve ressam 800 lira brüt olarak saptamıştır.

Karar karşısında gazete işverenleri âdeta paniğe kapılmışlar, bir fikir işçisi, bir gazete işvereni ve üç devlet temsilcisinden kurulu komisyonun oy çokluğu ile aldığı kararı bozdurmak için ekonomik ve siyasal bütün olanaklarını seferber etmişlerdir. Fakat, İzmir Gazeteciler Sendikasının ısrarlı kovuşturması ve Danıştay'ın kararı sayesinde işverenlerin tertipleri sonuç vermemiş, asgari ücretler 1962 Mayısında yürürlüğe girmiştir.

★

Bu asgari ücret kavgasının içyüzü nedir?

Kavga, biz fikir işçileri için, birinci plânda tüm işçilerin emeklerinin karşılığını alabilmesi kavgasının bir aşamasıdır. Bunun yanında bir de gazeteciliğin meslekleştirilmesi, Dördüncü Kuvvetin önemiyle oranlı bir seviyeye ulaştırılması kavgası vardır.

Komisyonda saptanan ücretler, emeğin tam karşılığı değildir. Çünkü, İstanbul Ticaret Odasının, geçim endeksine göre, bir ailenin geçimi için 994 Lira 67 Kuruş gereklidir. Asgari Ücret Yönetmeliğinde de «Asgari ücret, gazeteciye bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve gazetecinin normal gıda, mesken, giyim, sağlık, yakacak ve aydınlatma gibi zaruri ihtiyaçlarını karşılayabilecek kifayette olan bir ücrettir» denilmektedir. Şu halde, komisyon, en kıdemsiz gazeteciye dahi asgari 994 lira 67 kuruş aylık net geliri karşılayacak bir ücret takdir etmek zorundadır. Bu miktarın altında saptanan ücretler ise, emeğe hakkını vermemek demektir.

Öte yandan, asgari ücretlerin saptanmasında, gazeteciliğin meslekleştirilmesi yolundaki içten dileğimiz de kavgamıza yön vermiştir.

Atay, «Velevki ortaokul diplomalısı bir muhabir...» diyerek fikir işçisini hâlâ değersiz, insanca yaşama ücretine lâyık olmayan br kimse olarak tanımakta ve ayda eline geçecek 900 lirayı âdeta inanılmasına imkân olmayan bir ücret telâkki etmektedir!..

900 lira... Fikir işçilerine vermekten kaçındıkları halde işverenlerin bir gecede bir kaç mislini zevkleri uğruna harcamaktan çekinmedikleri miktar...

Oysa, basın hürriyeti sadece gazeteler üzerindeki kanuni, idarî ve ekonomik baskıyı kaldırmakla değil, aynı zamanda gazetelerde çalışan fikir işçilerine ekonomik serbestlik tanımakla sağlanabilir. Bu gerçek 27 Mayıs Devriminden sonra daha iyi anlaşılmıştır.

Nitekim, M.B.K. tarafından fikir işçilerini teminat altına almak maksadıyla çıkarılan 212 ve 195 sayılı kanunlar bu zihniyetin eseridir.

Bu kanunlara karşı çıkanlar ve bir muhabire ayda 900 lira net ücreti çok görenler, bahşiş nev'inden aylıklarla gazetelerine her halde «Ortaokul diplomalısı» ndan başka muhabir bulamazlar ve Türk halkoyuna daha kaliteli gazeteler sunamazlar.

Bu işverenler, komisyon kararının Çalışma Bakanlığına intikalinden sonra seferber olmuşlar, bu arada, Çalışma Meclisinde fikir işçilerinin bir çok haklarını reddeden tutumuyla diğer gazete işverenlerinin dahi hayretlerine sebep olan eski CHP'li bakanlardan Şevket Adalan asgari ücret kavgasını bir parti meselesi haline getirerek Bülend Ecevite baskı yapmağa kalkışmıştır.

Eski bir fikir işçisi olmasına rağmen, bu baskılar karşısında Çalışma Bakanı Bülend Ecevit, ücretlerde kendisinin de indirme yapacağını İzmir Gazeteciler Sendikası temsilcilerine açıkça söylemiştir.

Tam bu sırada bir Danıştay kararı, asgari geçim seviyesinin çok altındaki ücretleri dahi makaslamağa yönelmiş tertipleri iflâs ettirmiştir.

Altı yıl önce Çalışma Bakanının mahallî komisyonda saptanan ücretleri keyfi şekilde değiştirmesi üzerine İzmir Gazeteciler Sendikası tarafından açılan dâva, 1962 Ocak ayında Danıştay Sekizinci Dairesince «Bakanlığın ücretlerde ve ücret ödenecek kişilerin başka görevlerde bulunup bulunmaması yolunda bir değiştirme yapmak suretiyle karara dokunması kanunun açık hükmüne aykırıdır» hükmüne bağlanmıştır.

Hükmün açıklığı karşısında Çalışma Bakanı, işverenlerin baskısıyla ücretleri indirmesine imkân olmadığını görerek komisyon kararını altı ay geçikme ile aynen onaylamak zorunda kalmıştır.

Bunun üzerine C.H.P.'nin İzmirdeki organı Sabah Postası başta olmak üzere diğer gazeteler, özel toplantılar düzenleyerek fikir işçilerini patron yararına bazı fedakârlıklarda bulunmağa dâvet etmişler, hattâ zorlamışlardır. İzmir muhabirleri bu asgari ücretin kapsamına giren İstanbul ve Ankara gazeteleri işverenleri de, Milliyet Gazetesi hariç, İzmirdekilerin yolunu tutmuşlardır.

Bay Atay, başmakalesinde bunu «Verebilen verir, veremeyenler arasında bir muvazaadır gider!» diye açıklıyor.

Muvazaa... Yani danışıklı döğüş! İşçi yine eski ücretleri alacak, fakat bordroyu yeni asgari ücret miktarları üzerinden imzalayacak. Böylece, işveren hiç bir fedakârlık yapmadan, ceza görmek ve resmi ilândan olmak tehlikesinden kurtulacak.

Ya işçi muvazalı bordroyu imzalamaya yanaşmazsa? Onun gözdağı çoktan verilmiştir: İmzalamazsan, işte kapı!

Verebilen verir, veremeyenler arasında bir muvazaadır gidermiş!

Verememek yok! Yok, çünkü Çalışma Bakanı asgari ücretleri aynen onaylamak zorunda kalınca Bakanlar Kurulundan İzmir gazetelerinin resmi ilân kontenjanlarını genişleten bir karar çıkartarak gelirlerinin artmasını sağlamıştır.

Eğer işveren yeni asgari ücreti uygulamıyor ve muvazaa yolunu tutuyorsa, işçiye intikal ettirilmek üzere resmi ilân gelirine yapılan zamlar haksız olarak gazete patronlarının kesesine gidiyor, demektir.

İşte, işçi kitlelerinin sesini duyurmağa başlaması karşısında sırf satış endişesiyle işçi dâvalarına ve sosyal adalet edebiyatına gazetelerinde lûtfen yer verenlerin içyüzü!

İşte memleketin en kültürlü işçi kitlesini dahi ağızlarını açtırmadan danışıklı döğüşe zorlayan ve kanunî haklarından eden patronlar, hükümetin sevgili patronları...

Doğan ÖZGÜDEN

İSA SOSYALİST Mİ?

Neşe Deriş

İsanın toplumlar üzerindeki etkisini yorumlayan yazarlar bu devrimcinin sosyal konulardaki görüşünü muhelif yönlerden ele almışlardır. Bir kısmı sadece din çerçevesi içinde kalmış ve genel olarak doğmaların dışına çıkmamışlar, diğerleri daha derinlere giderek İsanın sosyal bir devrimci olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu itibarla, «İsa sosyalist mi?» dediğimiz zaman ortaya yeni bir fikir atmış olmuyoruz. Hakikatte fikir eskidir ve bize düşen doğruluğunu araştırmaktır.

İngilterede Hıristiyan Sosyalizm hareketi, 1848 de bastırılan Chartist ayaklanmasından sonra teşkilâtlanan ve Broad Churchmen diye adlandırılan bir grubun propaganda faaliyeti ile ciddi olarak başlamıştı (1).

Maurice, Kingsley, Ludlow ve daha başkaları hıristiyanlığın «endüstri ve ticaret alanındaki hâkimiyetini» temin etmesini istemekle kalmamışlar, sosyalizmin Ondokuzuncu Yüzyılda meydana gelen «hakiki hıristiyan inkılâbı» olmasını arzulamışlardır. Kingsley, İncilin yanlış yorumlanarak fakirleri hizaya getirmeye yaradığını ve «ağır yük taşıyan hayvanların yükleri biraz daha artırılırken onları sakin tutabilmek için verilen bir tutam esrar» gibi kullanıldığını iddia etti. Fakir halkın sefaletine dayanamıyan bu aydınlar, muhafazakâr hıristiyanlıkla başı hoş sanayicilîğe hücum ederek hodgâmlık ve rekabet yerine «İncil ilkeleri» olan fedakârlık ve karşılıklı dayanışma esaslarını savundular. Sanayide işçilerin hissesi olmalıydı ve kâr bölüşmesi yapılmalıydı. Derhal kooperatifleri canlandırdılar, üretim ve tüketim kooperatifleri kurdular ve modern kooperatifçiliğin esası olan Sanayi ve Ortaklık kanunu 1952 de yürürlüğe girdi. 1900 lerden sonra harekete geçen Sosyal Hıristiyan Ligi ve Militant Kilisesi, hayatı devam ettiren araçların komün tarafından ortaklaşa kontrolünü talep etmişler ve hıristiyanlığın ekonomik ifadesinin sosyalizm olduğunu iddia edecek kadar ileri gitmişlerdir.

Bu cereyanlara paralel olarak Fransada Gounelle ve Philip gibi aydınlar ve Almanyada Todt, Naumann, Blumhardt ve başkaları genel olarak sosyalizmin hıristiyanlığın mantıki neticesi olduğu üzerinde durmuşlardır. Amerikada 1849 da James hıristiyanlığın ve sosyalizmin amaçları arasındaki benzerliğe işaret etti ve 1889 da Bliss'in liderliği altında Hıristiyan Sosyalist Cemiyeti kuruldu. Cemiyet kurucuları ekonomik ferdiyetçiliğe ve bunun neticesinde meydana gelen zenginler hâkimiyetine, ücret köleliğine ve sanayideki krizlere *şiddetle hücum ettiler.* Bundan sonra gelen Rauschenbusch ve Niebuhr de ayni tema üzerine eğildiler.

Ondokuzuncu yüzyılda yeni ve eski dünyalarda ortaya atılan bu fikirlerin bir esası var mı idi? Sosyalizm hakikaten hıristiyanlığın tabii bir neticesi mi idi? Hıristiyanlığın ve Sosyalizmin amaçları bir mi idi? Bu soruları *cevaplandırmak* için eski zamanlara, İsanın doğduğu memlekete ve hattâ milâttan evvelki devirlere gitmemiz lâzım.

Milâttan evvel ikinci yüzyılda İsrail büyük sarsıntılara sahne oluyordu. Yabancıların istilâsı, yahudilerin aralarında anlaşamamaları, Yahudi krallarının post kavgasına düşmeleri, dinde ve *sosyal yapıda büyük* çatlaklar meydana gelmesi bazı tepkilere sebep olacak kadar ciddi bir durum yaratmıştı. İşte bu genel doku içinde milâttan evvel *İkinci Yüzyılın ortalarında İsrail*de Esene dediğimiz yeni bir Yahudi mezhebi meydana geldi. Eseneler, Lût gölünün batısında yerleşmişlerdi fakat sonraları İsrailin her tarafına yayıldıkları anlaşılıyor. Tutumlarına bakılırsa, mevcut düzenin tam bir tepkisi oldukları görülüyor. Sebt gününe saygı, dindarlık, kudsiyet, adalet, evde ve şehirde düzen, *iyi ile kötüyü* ayırmak, Allah fazilet ve insan sevgisi bu mezhebin başlıca ilkeleriydi (2). Hayvanları kurban olarak kullanmazlar, kölelikle şiddetle mücadele ederler ve ziraat yaparak sulhperver sanat işleriyle meşgul olurlardı. Bu sayede Eseneler her zaman, müşfik davranışları, eşitliği sevmeleri, ile ün salmışlardı. Mamafih bü*tün dinler* yukarda *sıralanan iyi* ahlâk kurallarını az farklarla da olsa insanlara telkin ederler. Esenelerin bu tutumu bizde fazla hayret uyandırmayabilir. Bununla beraber Esenelerin diğer toplumlardan ayrılan ve bizim için çok ilgi çekici olan bazı özellikleri vardır.

Eseneler manastır hayatı yaşamadıkları halde belirli yer*lerde koloniler halinde* yaşarlardı. Bu kolonilerin erzak deposu topluluğun müşterek malı olduğu gibi giyim eşyası da ortaklaşa kullanılırdı. Her üye kazancını koloninin ortak hazinesine teslim ettikten sonra herkes namına buradan masraflar yapılırdı. Eseneler kendi mezheplerine ait başka kolonilerden gelenleri kardeşçe karşılarlar ve üyelerine bedava olarak dağıtılan ortak yemeği onlarla paylaşırlardı. Şahısların mülkiyet hakları yoktu ve sadece kazançlarını değil, koloniye girerken, bütün servetlerini de ortak hazineye verirlerdi. Esene kolonilerinde çalışmak mecburiydi ve şafakla beraber iş başı yapan üyelere topluluğun seçilmiş lideri tarafından vazife verilirdi. *Herkes* güneş batıncaya kadar vazifesinin başında çalışmağa mecburdu. Bu toplumda çalışma meselesinin bir plâna bağlandığı anlaşılıyor. Hattâ o kadar plânlı hareket ediyorlardı ki yemek dağıtılırken her üyeye ancak kendisine yetecek asgari miktar hesaplanarak verilirdi. Bu hayat tarzı Esenelerin bir komünist (3) topluluğu olduğunu meydana koyuyor.

Eseneler ayni zamanda bir

Din bilginleri, Esene mezhebi ile ilk hıristiyan kiliseleri arasında esaslı benzerlikler olduğunu bir süreden beri biliyorlar ve hattâ bu iki teşkilâtın başlangıçta birleşik olduğundan şüphe etmek için bazı kuvvetli deliller olduğuna da inanıyorlardı. F.M. Gross Jr., Esenelerle *ilkel hıristiyan* toplulukları arasında «çok sıkı bağlar» olduğunu (4) belirtiyor. Hemen aklımıza doğruluk hocası geliyor, acaba doğruluk hocası ve İsa ayni insan mı? Böyle bir ihtimal var fakat ispat etmek güç, sonra arada zaman bakımından düzensizlikler var. Esasen bilginler de bu hususta kat'i bir şey söyleyemiyorlar. Mamafih İsanın *gelişini müjdeleyen* vaftizci Hazreti Yahyanın bir Esene olduğu ihtimalinden (5) bahsedenler olduğu gibi Yahya'nın Esenelerden olduğundan şüphe edilemiyeceğini (6) iddia edenler de var. İsa ile Yahya ayni devirlerde yaşamışlar, Yahya İsayı vaftiz etmiş ve Esenelerin kehanetini doğrulayacak şekilde İsaya «yağla meshedilen» demişler. *Her ikisi* sonradan hıristiyanlık diye ortaya çıkan hareketin en ünlü iki unsuru olmuşlar.

O halde biri Esene oluyor da diğeri neden olmuyor? Bu bir araştırma mevzuu olabilir, fakat bu konuya burada daha fazla temas etmeyeceğiz çünkü ilk hıristiyanlarla Eseneler arasında ispatı daha kolay olan önemli benzerlikler var.

Her iki teşkilâtta üyeler bir *araya toplandıkları* zaman bunlara «Çoğunluk» denir. Çoğunluk «Onikiler» i seçerdi. Onikiler İsrailin 12 kavmini temsil ederdi. İsa on iki şakirdini seçtiği zaman onların bir iç halkla olduğunu ve İsrailin 12 kavmine hâkimlik yapacaklarını söylemişti. İlkel hıristiyan kiliselerinde onikiler esaslı bir yer işgal ederler. Her iki toplumda vaftiz âdeti vardı. Eseneler kendilerine bir «Şef - Nazır» seçerlerdi. İlk hıristiyanda Kudüsteki kilisenin başına ayni anlamda «Âdil James» i getirmişlerdi. Esenelerde olduğu gibi ilkel hıristiyanlarda da her şey müşterekti. Şahsi servet ve kazanç ortak hazineye teslim edilir ve toplumun ihtiyaçlarına göre sarfedilirdi. İlkel hıristiyan toplumunda servet ve kazanç *ortaklığının* mevcut olduğu İncilden de anlaşılıyor (7): «İman edenlerin cemaati tek yürek ve tek can idi ve hiç biri kendisinin olan şeyler için benim demiyordu; fakat her şey onlar için müşterekti. Aralarında yoksul kimse yoktu, zira tarlaları veya evleri olanların hepsi onları satıp, satılmış olan şeylerin bedellerini getiriyorlar ve resullerin ayak*ları* önüne koyuyorlardı ve her birine ihtiyacına göre dağıtılıyordu.»

İsanın menşeini, yaşadığı ortamı ve kendine seçtiği arkadaşları incelersek bu kuvvetli şahsiyetin halktan çıkan ve halka hitap eden bir lider olduğunu görüyoruz. Babasının marangoz olduğu söylenen İsanın doğuştan varlıklı bir insan olmadığı anlaşılıyor. *Yeni doğan bebekten* «yemeklikte yatan, kundağa sarılmış çocuk» (8) diye bahsedilmesi de gösteriyor ki, İsa yemlik gibi oldukça fakir bir dekor içinde gözlerini dünyaya açmıştır. İsayı vaftiz eden ve peygamber «Mesih» olarak gelişini müjdeleyen vaftizci Yahya mütevazi bir hayat yaşardı, «deve tüyünden esvabı ve belinde deriden *kuşağı vardı, yediği çekirge* ve yaban balı idi» (9). Resullerin bir kısmı balıkçı ve biri gümrük memuruydu ve bunlar «okumamış avamdan adamlar» dı (10). Bu hakikatlerin hepsi İsa ve etrafındakilerin fakir halktan kopan bir parça olduğunu göstermektedir.

O devrin zengin mütegallibe sınıfı ile avam arasındaki sosyal *uçurumların tabii* bir neticesi olan İsa, zenginlik ve zenginler hakkındaki fikirlerini çok açık olarak belirtmiştir. Meselâ, «Serveti olanlar Allahın melekûtuna ne kadar güçlükle girerler. Devenin iğne deliğinden geçmesi daha kolaydır» (11) şeklinde fikirlerini ifade eden ise, şakirtlerine hitaben yaptığı meşhur «Dağdaki Vaız» da şöyle demiş*ti: «Ne mutlu size fakirler,* çünkü Allahın melekûtu sizindir. Ne mutlu size şimdi aç olanlar çünkü tok olacaksınız. Fakat vay size ey zenginler! Çünkü siz tesellinizi almışsınız. Ey şimdi tok olanlar acıkacaksınız.» (12).

Bir gün adamın biri İsaya gelip, «Ey Muallim ebedi hayatım olması için ne yapayım?» diye sorduğu zaman aldığı cevap çok açık olmuştu: «Eğer kâmil olmak istersen, git nen varsa sat ve fakirlere ver» (13).

Bakınız ne kadar ilgi çekici bir ifade; adamın bütün servetini satmasını ve fukaraya dağıtmasını emrediyor, yani kısacası mülkiyet hakkından vazgeç diyor. Bu noktada, şahsi mülkiyeti tamamen reddeden Esene tarikatını hatırlamadan ve bu tarikatla İsa arasındaki bir benzerlik olduğuna temas etmeden geçemiyeceğim.

İncilden buna benzer daha bir çok misaller almak, meselâ mâmetteki sarrafların kasalarını İsanın devirdiğini ve saire nakletmek mümkündür. Kanaatimce zenginlik ve zenginlere karşı İsanın tutumu yukarda sözü geçen misallerle yeteri kadar belirtilmiştir. Yalnız bir nokta henüz tamamiyle aydınlanmamıştır: Bir insan sadece zenginlik düşmanı olduğu için biz elân ona sosyalist diyebilir miyiz? O halde vandalizm de bu anlama girmez mi? Ya Hintli «Fakirler», onlar da mı sosyalist? Meseleyi bu kadar basite irca edemeyiz. Bir insana bugün anla*dığımız mânada sosyalist diyebil*memiz için sermayedar sınıf ile emekçi sınıf arasındaki münasebetler bakımından muayyen bir görüşe sahip olması icap eder. İsanın yaşadığı devrin bu mevzuda teşekkül etmiş zihniyetini belirtmesi bakımından Yakubun yazdığı mektup (İncilin bir kısmını teşkil eder) ibretle okumağa değer. Bu mektubun bir *parçasını beraberce okuyalım:* «Gelin şimdi ey zenginler, gelecek olan sefaletlerinizin üzerine feryad ederek ağlayın, malınız çürümüş ve esvabınızı güve yemiştir. Altınınız ve gümüşünüz pas tutmuştur ve onların pası aleyhinize şahadet olacak ve sizin etinizi ateş gibi yiyecektir. Son günlerde hazine topladınız. Tarlalarınızı biçen işçilerin ta*rafınızdan hile ile alıkonulan* ücreti, işte bağırıyor ve orakçıların feryadı ordular Rabbinin kulaklarına ermiştir.» (14).

Bu metin insanı hayretler içinde bırakıyor: 1962 senesinde Kübada, Castro'nun söyledikleri de bundan başka bir şey değildir.

O devrin zihniyetini iyi belirten bu misalden sonra İsanın kendi görüşlerini açıklamak için gene İncilden bir örnek alacağız. Yalnız bu örneği okurken parantez içindeki notların tarafımdan ilâve edildiğini unutmayalım. «Ev sahibi bir adam vardı, bağ dikip etrafına çit çevirdi (toprak ağası) ve onu bağcılara kiralayıp (toprak işçileri) başka memlekete gitti (hep öyle olur). Meyva vakti yaklaşınca meyvalarını almak için hizmetçilerini (ağanın avanesi) bağcılara gönderdi.

Bağcılar hizmetçilerin kimini dövdüler (oh! oh!), kimini öldürdüler (eyvah, isyan!). Sonra oğlunu gönderdi (hatâ). Bağcılar *oğlu görünce: Bu mirasçıdır onu* öldürüp mirasına konalım dediler ve onu öldürdüler. Bağın sahibi gelince bu bağcılara ne yapacaktır?» (15). Hakikaten ne yapacaktır? Buradaki durum da gayet sarih: bir tarafta arazi sahibi sermayedar var, diğer tarafta işçiler var. İşçiler malsahibinin arazisinin üstüne oturuyorlar, meyvalarını vermiyor*lar ve adamlarını ve oğlunu da* öldürüyorlar. Buna mükemmelen işçi isyanı derler.

Şimdi ne olacak? Bu sual İsaya da sorulmuştur. İsa cevabında kaatillere lânet okuyup göklerin yıldırımlarını onların üzerine yağdıracak mı acaba? Yoksa işçilerin bu gasp fiilini ve cinayeti Allahın gazabına mı maruz bırakacak? Her halde bu işçilerin felâkete düçar olacağını İsanın ağzından dinlememiz icap etmez mi? Bakınız verdiği cevabı okuyalım:» İsa dedi ki: Allahın melekûtu sizden alınacak ve onun meyvalarını yetiştirecek bir millete verilecektir.» Cevap tahminimiz gibi çıkmadı, hattâ aksine bir ifade var.

«Meyvalarını yetiştirecek bir millet» ten bahsediliyor, işte o millet kimse Allahın melekûtu, yani Allahın maddi ve manevi hazineleri, ona verilecekmiş. Şimdi malsahibi orasını kiralayıp başka memlekete gittiğine ve meyva yetiştirmek için en küçük bir zahmete katlanmadığına göre bahsi geçen «millet» malsahibi olmasa gerek. Halbuki işçiler toprak üzerinde kalmış ve meyvaları yetiştirmiştir. Demek ki Allahın hazineleri işte bu millete yani toprak üzerinde bilfiil çalışanlara verilecektir.

Araştırmalarımız burada bitiyor. Şimdi biz İsaya sosyalist diyebilir miyiz? Muhakkak ki 20 yüzyıl evvel yaşayan bu devrimcinin, Yirminci Yüzyıl sosyalizm görüşüne sahip olması beklenemez. Meselâ, toplum ekonomisine devletin geniş ölçüde hâkim olması gibi tamamen iktisadi bir nazariyeye dayanan görüşü İsanın ileri sürmesini beklemek ne kadar fazla olursa, üretim araçlarının kamu mülkiyetinde bulundurulması gibi makinalaşmakta olan cemiyetlere has bir düşünceyi savunmasını arzulamak ta o kadar insafsızlık olur. Unutmayalım ki, o zamanın dağınık cemiyet dokusu ile bugünkü teşkilâtlı ve girift toplum hayatını mukayese etmeğe imkân olmadığı gibi; el tezgâhlarının bile lâyı kiyle gelişmedikçe bir devirle, makinalaşmaktan doğan ekonomik *problemlerinin hal çare*lerini arayan devrimizi kıyaslamağa da hakkımız yoktur. Bununla beraber, yaşadığı zaman ortamı içinde İsanın ileri sürdüğü fikirler, halka yönelen ve zengin mütegallibenin ekonomik baskısından kurtulmak isteyen bir tutumun bariz işaretlerini taşımaktadır.

Büyük zenginlikle koyu fakirliğin yan yana yaşaması neticesinde bir reaksiyon olarak ortaya çıkan Esene teşkilâtı, şahsi mülkiyet hakkını kaldırmak, mecburi çalışma esasını kabul etmek, toplum için müşterek bir hazine kurup herkese ihtiyacına göre dağıtmak suretiyle cemiyetin ekonomik gücünü şahısların elinden alarak kamuya mal etmiştir. Esenelere çok benzeyen ilk hıristiyanların ayni ekonomik düşüncelerle hareket ettikleri artık tarihi bir hakikat olarak kabul edildiğine göre hıristiyanlığın büyük ilham kaynağı olan İsanın bu görüşün başlıca savunucusu olduğunu kabul etmek icap eder. Hakikaten genel tutumu itibariyle daima halk tabakasına yöneldiğini gördüğümüz İsanın, servet akımını da zenginden fakire doğru tevcih etmek zorundayız. Bu itibarla, yaşadığımız, yaşadığı devrin toplumunun gelişme seviyesinin çerçevesi içinde bu topluma vermek istediği istikamet bakımından, İsanın sosyalizan fikirlere sahip olduğu neticesine varılabileceği kanaatindeyim.

---

(1) Encyclopaedia Britannica, 1957, Cilt 5, sayfa 639
(2) «The Meaning of the Dead Sea Scrolls», A. P. Davies, Signet Key Book baskısı, sayfa 63
(3) Encyclopaedia Britannica, 1957, Cilt 8, sayfa 718
(4) F. M. Cross Jr., «The scrolls and the New Testament», Christian Century, 1956
(5) Encyclopaedia Britanica, 1957, Cilt 8, sayfa 719
(6) A. P. Davies, The meaning of the Dad Sea Scrolls, Signet Key Book baskısı, sayfa 110
7) İncil, Resullerin İşleri, 4:32
(8) İncil, Lukaya göre 2:14
(9) İncil, Mattaya göre, 3:4
(10) İncil, Resullerin İşleri 4.15
(11) İncil, Lukaya göre, 18:24
(12) İncil, Lukaya göre, 6:20
(13) İncil, Mattaya göre, 19:16
14) İncil, Yakubun mektubu 5:1
(15) İncil, Mattaya göre, 21:33

KALDOR RAPORU
Niçin Gizlendi?

Herkesin anlıyacağı dille

KALDOR RAPORU

Hükümetin açıklamaktan kaçın dığı Kaldor Raporunu, herkesin anlıyacağı şekilde sadeleştirere k yayınlıyoruz. Rapor, sosyal adalete yer veren verimli bir vergi sisteminin nasıl olması gerektiğini göstermesi bakımın dan ilgi çekici. Yazıda dünyaca tanınmış vergi uzmanının iste dikleri ile hükümetin yaptıkları arasındaki farkı bulacaksınız.

Kalkınma ve vergi

Kalkınmayı hızlandırma bakımından vergilemede iki farklı görüş vardır. *Birinci görüş, yatırımların* ve kalkınmanın yetersizliğini, yatırım yapmayı teşvik edecek faktörlerin yokluğuna bağlar. Bunun için bu görünüşün sahipleri, devlet gelirinin azalmasına aldırmadan vergi tâvizleriyle, yatırımların arttırılabileceğini ileri sürerler.

İkinci görüş, yatırımların ve kalkınmanın yetersizliğini, kaynakların kıt oluşunda ve tasarruf hacminin düşük bulunmasında arar. Bu görüşün sahipleri vergi yoluyla, yatırılabilecek kaynakları çoğaltmaya çalışırlar.

Kanaatimce, Türkiye için doğru olan ikinci görüştür. Türkiyede, kalkınmanın hızını tâyin eden faktör, yatırımları teşvik edici tedbirlerin yokluğu değil, kaynakların kıtlığıdır. Tasarruf hacmi düşük olduğu için az yatırım yapılmaktadır. O halde hızlı kalkınma, fazla tasarruf demektir. Fazla tasarruf ise, istihlâkte gönüllü olarak önemli bir değişme beklenemiyeceğine göre, vergileme ile mümkündür.

Birinci görüş, ancak tasarruf hacimleri yüksek olan A.B.D. gibi memleketler için doğrudur. Bu memleketlerde, kalkınmayı kârlı yatırım imkânlarının azlığı frenler.

Bu durumda, vergi gelirlerinin azaltılması pahasına da olsa yatırımları teşvik edici tedbirler almak faydalıdır. *(Yatırım indirimi gibi teşvik tedbirleri, A.B.D. için doğru, Türkiye için yanlıştır.)*

Türkiyede, vergi gelirleri bugünkü ihtiyaçları karşılamaya yetmemektedir.

Kanaatimce Türkiye 1963 te, yekûn vergi gelirlerini, 1961 e göre asgarî 3,5 milyar fazlası ile 10 milyara çıkarmayı *hedef* ittihaz etmelidir. Bunun bir kısmı, devlet gelirlerindeki normal artışlarla karşılanacaktır. Fakat yine de devletin ek vergilerle en az 2 milyar T.L. yeni gelir sağlaması lâzımdır.

Ziraatın vergilendirilmesi şart

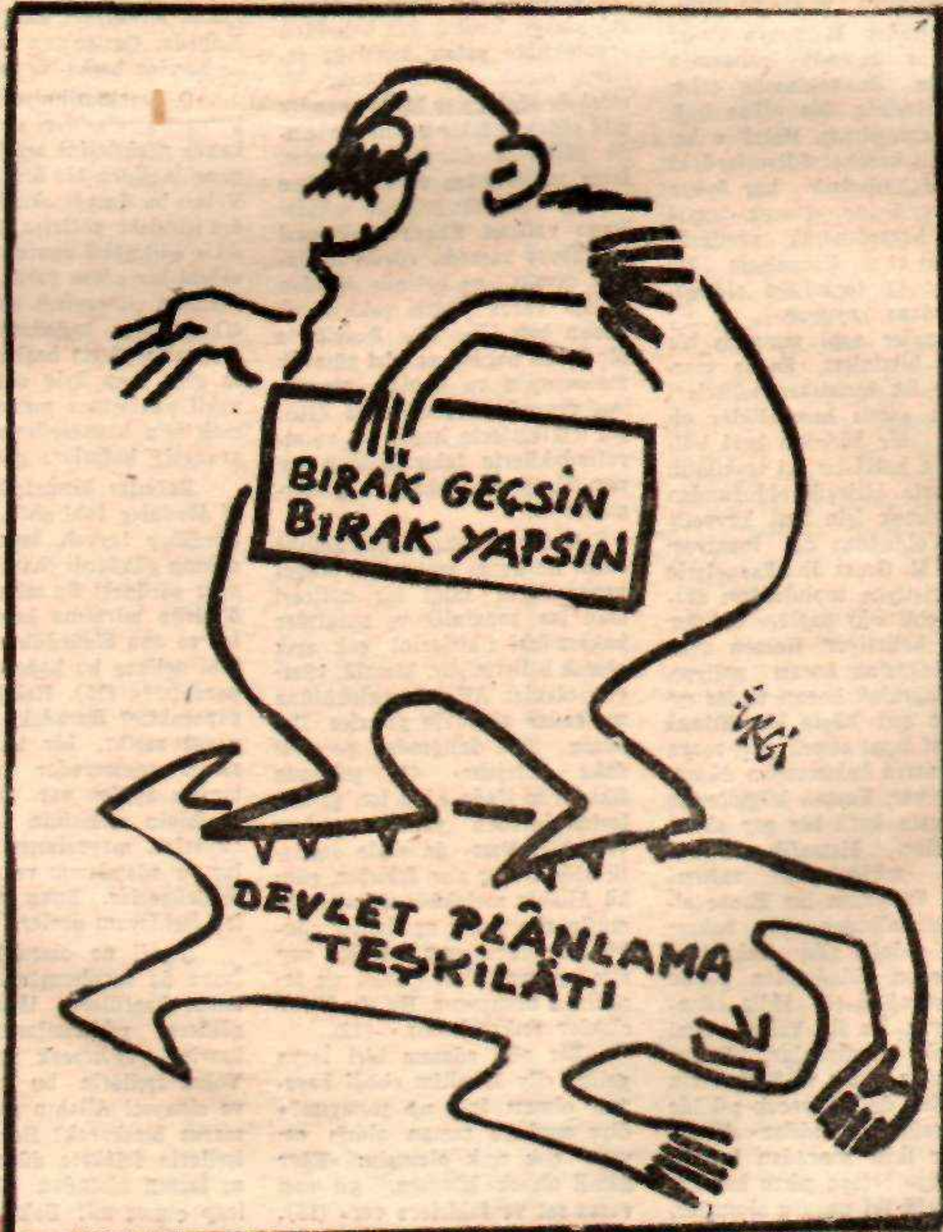
Yıllık yüzde 7 gelişme hedefi için, millî gelirin yüzde 18 i yatırımlara ayrılacaktır. **Bu hedefe erişilmesi, istihlâk edilen gelirin millî gelir içindeki oranını yüzde 3 oranında kısmayı gerektirmektedir.**

Vergilerde adalet ve eşitlik düşünceleri lüzumlu kaynakların esas itibariyle, lüks istihlâkin kısılması yoluyla sağlamasını emreder. (Meselâ yüksek gelir gruplarının istihlâkinin kısılması gibi) Bununla beraber, yüksek gelir sınıflarına konan ilâve vergiler, gerekli kaynakları sağlamaya yetmez. Zira artan yatırım, artan istihdam demektir. Artan istihdam ise, işçilerin satın aldığı malların çoğaltılmasına ihtiyaç gösterir. Bu malların en başında, vasat bir işçinin harcamalarının 2/3 ünü veya daha fazlasını teşkil eden gıda maddeleri gelir. Fazla *yatırım için gıda maddeleri istihsalinin* arttırılması şarttır.

Bundan başka, kalkınma, nüfusun muntazam surette artan bir oranının ziraat dışı faaliyetlerde kullanılmasını gerektirir. Ziraat sektörü, sanayide ve hizmetler alanında kullanılan bu nüfusun ihtiyacını karşılamazsa, kalkınma düşünülemez. Başka bir deyişle, zirai mahsul fazlasının (zirai sektörün kendi istihlâkinden arta kalan istihsal) devamlı bir artış göstermesi, kalkınmanın temel şartıdır. Yalnız, ziraat sektöründe ekonomik müşevvikler, sanayi ve ticaretteki gibi işlemez. Gıda maddelerinde görülecek bir kıtlık istihsali arttırmayabilir. Hattâ ana gıda maddeleri fiatlarındaki bir yükselme, çiftçilerin yiyecek istihlâklerini çoğaltmalarına yol açarak ve çalışma arzularını kısarak, gıda maddelerinin piyasaya ayrılan miktarını düşürebilir. Ayrıca birinci derecede bir ihtiyaç maddesi olan gıda fiyatlarının, diğer mallara nazaran, çok yüksek *olması düşünülemez.* Böyle bir temayül, sadece enflâsyon yaratır.

O halde, bir taraftan zirai verimi yükseltmeyi gözeten tedbirlere mutlak öncelik tanımak, öbür taraftan ziraat dışı faaliyetlerde çalışan nüfusun gıda ihtiyacını karşılamak için, ziraatin vergilendirilmesi zaruridir. Çünkü ancak, zirai sektörün doğrudan doğruya vergilendirilmesi, kalkınma için gerekli tasarruf miktarını arzu edilen ölçüde arttıracaktır.

Sosyal kurumları ve ekonomik şartları tamamen farklı memleketler, meselâ Japonya ve Rusya, iktisadi kalkınmalarının finansmanında büyük ölçüde zirai vergilere dayanmaları bakımından birbirilerine benzemektedirler. (Japonya bu işi arazi vergisi ile Rusya ise mecburi alımlarda düşük fiyatlar uygulamak suretiyle yapmıştır.)

Türkiyede ziraatın durumu

Osmanlı İmparatorluğunda, devlet gidderlerinin hemen hemen bütün yükü ziraatin üzerindeydi. Bu yükün hafifletilmesi ve köylü sınıfının çoğunluğunun durumunun iyileştirilmesi, Cumhuriyet İnkılâbının büyük başarılarından biridir. Yalnız, son 20 yıl içinde durum değiştirmiştir.

Bugün zirai sektörün hemen hemen hiç vergilendirilmemiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Zirai Sektörün net geliri, millî gelirin yüzde 42,5 una eriştiği halde, zi*raat bütün vasıtasız vergilerin ancak yüz*de 0,8 ni ödemektedir.

Vasıtalı vergilerden de, ziraate düşen pay yüzde 20—25 civarındadır. Vasıtalı ve vasıtasız vergiler bir arada hesaplanınca, zirai sektörün devlet gelirlerine iştirâki 1/10 dan veya azami 1/8 den fazla değildir.

Başka bir deyişle, sanayi, ticaret ve hizmetler sektörlerinde, gelirin yüzde 20—25 i vergiye giderken, zirai gelirde bu oran yüzde 4—5 ten ibarettir.

Bu durumun belli başlı sebeplerinden biri, 1936 dan beri yenilenmemiş olan toprak değerlendirilmesine dayanan arazi vergisinin aşınmış olmasıdır. **Arazi değerlerinde 1936—60 arasında ortalama 50 misli artış olmuştur. Arazi vergisinde artış ise 2,7 misli kalmıştır. 1936 da** arazi vergisi, toplam vergi gelirlerinin yüzde 4 ünü teşkil ederken, 1960 ta sadece yüzde 0,3 e ulaşabilmektedir.

Ziraatte gelir vergisi olmaz

Kanaatimce gelir vergisi, özellikle Türkiye gibi memleketlerde, ziraatin vergilendirilmesi için verimsiz ve sakat bir âlettir. İngiltere, Birleşik Amerika, Fransa gibi gelişmiş Batı memleketlerinde bile, gelir vergisi ziraat sektöründe başarılı bir şekilde uygulanamamıştır. Ziraatte vergi kaçırmak çok kolaydır. İngiltere ve Amerikada şu husus gayet iyi bilinir ki, ticarî faaliyetlerinde kâr eden kimseler (meselâ borsa simsarları gibi) kârlarını satın aldıkları çiftliklerde gösterdikleri zararlarla kapatarak vergi kaçırırlar. Bu sebeple, yeni zirai gelir vergisinin hasılâtı, hâli hazırdaki tahminlerin çok altına düşebilir. Tahminler gerçekleşse bile, ziraatten alınan vasıtasız vergiler, safi zirai gelirin yüzde 1 inin biraz üstünde kalacaktır. *(Hükûmet bunu bile çok bulmuş olacak ki Melen tasarısı, zirai gelir vergisini sembolik hâle getirmektedir)* Bu da, başlangıçtaki düşüncelerin ışığı altında çok düşük bir rakamdır.

Ziraat, iktisadi kalkınmaya gerçekten katılacaksa, ziraatin vasıtasız vergilere iştiraki 1 milyar liraya çıkarılmalıdır. Bu takdirde dahi, ziraattaki vasıtasız vergilerin yükü, safi zirai gelirin sadece yüzde 5.1 sine ulaşabilecektir. Halbuki ayni anda maaş, ücret, serbest meslek ve işletme kazançları gibi gelirlerde, vasıtasız vergilerin yükü, resmî tahminlere göre yüzde 12.5 olacaktır.

Ziraatten 1 milyar lira vasıtasız vergi alınması belki güçtür, fakat zaruridir. Şayet kalkınma plânı gerçekleştirilecekse, halk efkârının, böyle bir vergi mükellefiyetinin şart olduğunu er veya geç kabul etmesi lâzımdır.

Nasıl bir ziraat vergisi?

Ziraatten milyarlık gelir ancak ıslâh edilmiş bir arazi vergisi yoluyla sağlanabilir. Teklif şudur: 67 İlde, son beş yılın or... bölünerek «temel değer» hesaplanmalıdır. Bu miktar, o ildeki ekilen arazi miktarına *bölünerek istenen «değer» hesaplanmalıdır*

Arazi belli kalite ölçülerine göre sınıflandırılarak, temel değere göre fiili değerler tesbit edilmelidir. Fiili değerler, ailenin sahip olduğu arazinin yekûn miktarına göre, mü

Kaldor ne istiyor?

Politikacılarımızın umacı görmüş gibi ürktükleri Kaldor Raporu, aslında vergi adaletini sağlamaya ve kalkınmayı hızlandırmaya yönelmiş, aşırılıklardan kaçınan ciddi bir dökümandır. İşte, Maliye Bakanının «Sosyalist temayüllü» diyerek gözden düşürmek istediği Prof. Kaldorun tavsiyeleri:

- Ziraat alanında, çiftçi ailelerinin yüzde 83,5 u vergiden muaf tutulmalı, geri kalan yüzde 16,5, azami yüzde 15 oranında bir cins müterakki arazi vergisi ödemelidir. Böylece sağlanacak 1 milyar lira, sâfi ziraî hasılanın ancak yüzde 6 sına erişmektedir.

- Servete dayanan vergiler konulmadıkça gelir vergisinin adaletsizlikleri düzeltilemez ve geniş çaptaki vergi kaçakçılığı önlenemez. Servet Beyannamesi usulü, bir servet vergisi *ile takviye edilmedikçe müessiriyet kazanamaz ve uzun ömürlü olamaz.* Bu sebeple:

  — Küçük esnaf için, gayrimenkuller, ticarî değerler, stoklar v.s. *toplamından borçlar düşürüldükten sonra kalan servetin net değerine oturtulan yıllık bir vergi düşünülmelidir.*

  — İsveçte, bazı Avrupa ve Skandinav memleketlerinde, Hindistan ve Seylanda uygulanan yıllık bir servet (veya sermaye) vergisi, gelir ve kâr vergilerine tamamlayıcı olarak ele alınmalıdır. Böyle bir vergi, kaçakçılığı önlemek ve sosyal adaleti gerçekleştirmek için büyük üstünlüklere sahiptir.

  — Maaş ve ücretler aleyhine ve servet sahiplerinin lehine durum yaratan çeşitli sermaye kazançları muafiyetleri kaldırılmalıdır.

  — Serbest meslek kazançları, işletme ruhsatnamesi adı altında maktu bir vergiye tâbi tutulması veya fertler arasında dağılımı meslekî teşekküllere bırakılmak şartıyla *genel bir mükellefiyet tesisi düşünülmelidir.*

- Dünyadaki bütün memleketlere nazaran çok düşük olan kurumlar vergisi oranı yüzde kırka çıkartılmalı, fakat kaynaktan tevkif sistemi, kârların 1/3 üne inhisar ettirilmelidir.

- Fiilen mevcut olmayan veraset ve intikal vergileri ölen şahsın servetinin bütünü üzerine konacak bir tereke vergisi ile takviye edilmelidir. Tereke vergisi 5 — 20 bin lira değerinde terekelerde, yüzde 2 den başlayarak, 1 milyon ve daha yüksek terekeler için azamî yüzde 30'a kadar çıkabilir. Ayrıca, gayrimenkuller cari kıymetleri üzerinden değerlendirilmelidir.

- Karayolları için yapılan ve yapılacak olan muazzam yatırımlara rağmen, yolu kullananlardan alınan vergi bakım giderlerini dahi karşılamamakta ve bu eşitsizlik yüzünden *demiryolları ağır şekilde cezalandırılmaktadır. Bu sebeple,* nakil vasıtası ruhsatname borçlarını arttırmak veya benzin ve diğer akaryakıtı vergilendirmek ya da her iki *metoda başvurmak suretiyle karayolunu kullananlar vergilendirilmelidir.*

- Bina vergisi muafiyeti, yalnız sosyal meskenlere inhisar *ettirilmeli ve binalar yeniden değerlendirilmelidir.*

- Lisans sistemi yüzünden doğan büyük kârların özel ithalâtçılar yerine devlete gitmesi için bir lisans ücreti ihdas edilmelidr.

- İktisadî Devlet Teşebbüslerinde, özel sektör kârlarının haksız şekilde artmasına ve enflasyona yol açan düşük fiyat *politikasına son verilmelidir.*

- Vergi Reform Komisyonu tavsiyeleri, mevcut gelir ve Kurumlar vergisini ıslâh etmek şöyle dursun, onları ciddî şekilde *bozacak mahiyettedir. Yatırımlar için tanınan vergi* muafiyetleri, yanlış bir iktsadî görüşe dayanmaktadır. Bu muafiyetlerde ısrar edilecekse, indirimleri yalnız büyük müteşebbislere inhisar ettirmekten vazgeçmeli, küçük teşebbüsler de bundan faydalanmalıdır.

- Gelir vergisi oranları, ufak gelirlerde düşürülmeli, yüksek gelirlerde arttırılmalıdır. Asgarî geçim indirimi yükseltilmelidir.

- Aile gelirlerini birleştirme prensibinden vazgeçilmelidir. Karı koca ve reşit olmayan çocukların gelirlerinin ayrılması, ticaret ve servet gelirleri sahiplerine, yeni vergi kaçırma imkânları sağlamaktan başka işe yaramaycaktır.

[illegible] olarak uygulanmalıdır. Hedef, safi [illegible] hâsılanın yüzde 6 sının vergilendiril[illegible] sağlıyacak şekilde çizilmelidir. Me[illegible] Türkiyede ailelerin yüzde 83.5 u 10 [illegible] altında araziye sahiptir. Bunlar vergiden muaf [illegible]. Geriye kalan yüzde 16.5 oranındaki çiftçi ailelerinden [illegible] hektara kadar arazi sahipleri hektar de[illegible] yüzde 10 unu, 50 hektardan fazla arazi sahipleri yüzde 15 ini vergi olarak [illegible], safi ziraî hâsılanın yüzde 6.4 ü [illegible] 1 milyar lirayı aşmaktadır) vergi[illegible]. Demek ki ziraattan, [illegible] ancak yüzde 16.5 unu, [illegible] azamî yüzde 15 ini [illegible] vergilendirilerek, 1 mil[illegible] sağlamak mümkündür. Müte[illegible] arazi vergisinde, müterakkilik öl[illegible] sadece hektara değil, [illegible] hektarının değeri de göz [illegible]. *(Görüldüğü gibi poli[illegible] gayri kabili tatbik gördükleri [illegible] vergisi, çiftçilerin ancak [illegible] 16.5 unu ilgilendirmektedir. Düşü[illegible] da memurların ve işçi[illegible] yüksek değildir. Böyle [illegible] gayri kabili tatbik say[illegible] vergilendireme[illegible].)*

Kâr ve sermaye vergileri

*Ticarî kâr ve sermaye gelirlerinin ye*tersiz şekilde vergilendirilmesi, Türk vergi sisteminin diğer bir temel noksanıdır. Ticaret ve gayri menkul gelirleri, büyük ölçüde vergiden kaçırılmaktadır.

Şöyle ki ziraat dışında 24 milyar lira net gelir yaratılmaktadır. Yıllık maaş ve ücret ödemeleri ise 10 milyar liradır. Buna *rağmen maaşlı ve ücretli* kimseler, gelir vergisinin yüzde 60 ını, gelir ve kurumlar vergileri toplamının ise yüzde 45 ini ödemektedir. Adaletsizlik ortadadır: *(10 milyar gelir sahibi maaş ve ücretliler verginin yüzde 60 ını, 14 milyar gelir sahibi mutlu azınlık verginin yüzde 40 ını ödemektedir. Sosyal adalet ilkesi, çok düşük gelirli ücretlilerin az, mutlu azınlığın ise geniş ölçüde vergilendirilmesini gerektirirdi.)*

Vergi kaçakçılığının daha bariz bir örneği de veraset vergilerinden elde edilen hâsılattır. Bu verginin yıllık hâsılatı ancak 12 milyon liradır. Halbuki millî servetin çok kaba bir tahminine göre, her yıl nesilden nesile intikal eden gayri menkullerin değeri 3 milyar Türk lirası civarındadır. Şayet ortalama vergi oranı yüzde 10 kabul edilirse, bu 300 milyon lira tutarında bir gelir sağlayacaktır.

Serbest meslek erbabının ve esnafın gelir vergisi şumulüne tesirli bir şekilde alınamamaları, Türkiyeye özel bir husus olmayıp, gelir vergisi uygulıyan memleketlerin çoğunda görülen bir durumdur. Kısa bir devre içinde, vergi kaçakçılığının tesirli bir şekilde önlenebileceğini beklemek faydasızdır. Fakat durumu düzeltmek için birçok tedbir alınabilir:

Vergi kaçakçılığı nasıl önlenir?

a) Geçen yıl uygulanmaya başlayan servet beyannamelerinin, 1964 yılında Vergi daireleri tarafından kontrolü mümkün olunca, durum bir derece düzelebilir. Şüphesiz, servet beyannamelerinde gösterilen servetin ne dreceye kadar gerçek serveti temsil ettiği bilinmez. Fakat, mevcut harç sistemi veya yeni bir sermaye kazanç vergisi vasıtası ile, sermaye malları alım satımı hakkında elde edilecek daha etraflı bilgi sayesinde, bu beyannamelerde gösterilen miktar kontrol edilecek daha etraflı bilgi sayesinde bu beyannamelerde gösterilen miktar kontrol edilebilir. *(Ne var ki Kaldor Raporundan sonra Hükümet, servet beyannamelerini bir defaya mahsus olarak açılmadan geri vermeyi kabul etmiştir. Parlamento belki de beyannamelerin kaldırılmasına karar verecektir... Zira mutlu azınlığın vergi kaçakçılığı ile ciddî şekilde mücadeleyi isteyen yoktur.)*

b) Küçük esnafın vergilendirilmesi konusunda ise, **esnafın servetinin net kıymetine dayanan bir vergi uygundur.** Fikrimce, dükkân ve atölyelere gidip sık sık muhasabe defterlerini kontrol edecek geniş bir idarî mekanizma olmadan, iş hacmini tesbit etmek, işletme kârlarını tesbitten kolay değildir. Buna karşılık, küçük iş sahiplerinin servetlerini saklamaları, ister gayrimenkul ister ticarî değerler şeklinde olsun, güçtür. Bu sebeple, serveti esas alan yıllık bir vergi, gelire dayanan vergiden daha müessir bir vasıtasız vergi metodu olarak gözükmektedir.

C) İsveç ve İskandinavya memleketlerinde, bazı Avrupa memleketlerinde, Hindistan ve Seylânda uygulanan yıllık bir servet (veya sermaye) vergisi, gelir ve kâr vergilerine tamamlayıcı olarak, sosyal adaleti gerçekleştirmek ve vergi idaresinde müessiriyeti arttırmak bakımlarından büyük üstünlüklere sahiptir. **Sosyal adalet açısından, bu vergi, sadece gelire dayanan vergiden daha âdildir.**

Şöyle ki, 1 milyon lira değerinde bir mülke sahip olan şahıs, bu mülkten meselâ yüz bin lira gelir sağlamış olsa da, 100 bin lira gelir sahibi bir ücretliden çok daha iyi durumdadır.

İdari kolaylıklar bakımından da bu iki vergi biribirini tamamlar. Zira beyan edilen gelirle servette hasıl olan net değişikliklerin biribirine uyması zorluğu vergi kaçakçılığını güçleştirir.

Yıllık servet beyannameleri ayni maksadı sağlıyabilirse de, beyannameler herhangi bir vergiye esas olarak kullanılamıyacak olursa, bu usulün devam ettirilebileceği şüphelidir. Bugünkü durumda, servet beyannamelerinin, her hangi bir vergiye esas olmıyacağı ve servet vergisinin ileride ihdas edilmiyeceği vaatleriyle ortaya atılmasından dolayı, bütün servet sahibi sınıflara teşmilinin zor olacağını takdir ediyorum.

d) Bununla beraber sermaye kazançlarının vergiye tâbi tutulmaması için herhangı bir sebep mevcut değildir. **Halen sermaye kazançlarının vergiden muaf tutulması, maaş ve ücretler aleyhine, fakat servet sahiplerinin lehine bir durum yaratmaktadır. İş adamlarının vergiye tâbi diğer gelirlerini çeşitli yollardan sermaye kazançları gibi gösterecekleri ve böylece gelir vergisinden kaçınabilecekleri de düşünülebilirse bu tefrikin maaş ve ücretler aleyhinde çok daha vahim bir durum yarattığı görülür.** İdari tatbikat bakımından, genel bir sermaye kazançları vergisi, bütün sermaye malları alımı ve satımı hakkında bilgi sağlayarak, beyan edilen kâr ve servetlerin doğruluğu hususunda bir kontrol unsuru olur. Mevcut gelir vergisi kanunun 7. maddesince, yalnız kısa vadeli gayrimenkul alım satımı vergiye tâbir tutulmaktadır. Ayrıca 10 bin liraya kadar olan alım ve satımlar vergiden muaftır. Böyle bir haddin konulması için sosyal adalet bakımından her hangı bir sebep yoktur. Daha doğrusu, evli bir çift için vergi muafiyeti sadece 1600 lira iken, sermeye kazançlarında 10 bin lira gibi yüksek bir muafiyet haddi tesbiti mânasızdır. Bu muafiyet kaldırılmalıdır.

e) Serbest meslek kazançlarını vergilendirme hususunda, iki metod vardır. Bu metodlardan biri, kendi namı hesabına çalışan bir doktor, avukat, muhasebeci, mühendis v.s. yi işletme ruhsatnamesiyle maktu bir vergiye tâbi tutmaktır. Diğeri ise, doktor, avukat v.s nin gerçek ortalama kazancı hakkında bir tahmin yaptıktan sonra, o meslek için genel bir mükellefiyet tesbit etmektir. Genel mükellefiyetin serbest meslek sahipleri arasında paylaştırılması, mesleki organizasyonların yapacakları teftiş ve kontrollere göre yürütülecektir.

Her iki metod da yeni gelir sağlıyabilir. Fakat gayri menkul sermaye iradlarında ve ticaret kazançlarında da geniş ölçüde vergi kaçakçılığı mevcut olduğuna göre, sadece belirli bir vergi sınıfı için bu derece zecri tedbirlerin alınmasının âdilâne olup olmıyacağı hususunda şüpheliyim.

Vergi gelirleri nasıl arttırılır?

Mevcut vergi sistemi çerçevesi dahilinde, herhangi esaslı bir değişikliğe lüzum kalmadan, vergi gelirlerini yükseltmek ve sistemi islâh etmek için bazı imkânlar mevcuttur.

1. Kurumlar ve Gelir Vergisi: Kurumlar Vergisi oranı, diğer gelişmiş ve az gelişmiş memleketlere nazaran çok düşüktür. A.B.D. de Kurumlar Vergisi yüzde 52, İsrailde yüzde 58, Fransada yüzde 50, Seylânda yüzde 45 tir. Bütün bu memleketlerde Kurumlar Vergisi, hisse senedi sahiplerinin temettü gelirleri üzerinden ödedikleri vergiden ayrı olarak alınmaktadır. Zannımca bilhassa yüzde 20 yatırım indirimi *(Melen tasarısı, yatırım indirimi oranını arttırmıştır.)* Azalan amortisman usulü, paranın 3 yıl içinde tekrar yatırıma çevrildigi haller de vergiden muafiyeti gibi yeni tâvizler teklif edildiği için, Kurumlar Vergisinde yüzde 20 gibi düşük bir oran savunulamaz. Teklif olunan muafiyetler, vergi gelirlerini azaltacağına göre, bu azalmayı karşılamak üzere Kurumlar Vergisinin yüzde 40 a çıkarılması bence doğru bir hareket olur.

2. Veraset ve İntikal Vergisi:

Bu vergiden elde edilen hâsılatın çok düşük olmasının sebepleri, vergi nisbetinin yetersizliği, gayrimenkul değerlerinin çok acayip usullerle tayin edilmesi ve vergi kaçakçılığıdır.

Vergi kaçakçılığını önlemek için, bağışı alandan veya mirasçıdan tevkif edilen Veraset Vergisi, ölen şahsın bütünü üzerinden alınacak bir Veraset Vergisi ile takviye edilmelidir. Birçok Batı memleketlerinde tecrübe ile görülmüştür ki, **Veraset Vergisi, bir tereke vergisi olmadan tesirsiz kalmaktadır. Ayrıca mevcut Veraset Vergisi oranları çok düşük olduğu için, Veraset Vergisine ilâveten, müterakki bir tereke vergisinin ihdasını tavsiye ederim.** Böyle bir vergi 5 — 20 bin liralık tereke üzerinde yüzde 2 den başlıyarak, 1 milyon ve daha yüksek terekeler için azamî yüzde 30 a çıkabilir. Bu verginin Veraset Vergisine ilâve edilmesi hâlinde bile, miras üzerindeki vergi yükü birçok Batı memleketlerindekinden çok daha az olacaktır.

Mevcut sistemin en önemli kusuru, gayri menkullerin değerinin takdir ediliş şeklidir. Takdir, carî değer üzerinde değil, 1936 değeri üzerinden yapılmaktadır. Daha önce gördüğümüz gibi, ziraî topraklarda bu değerlendirme, carî değerin hemen hemen 1/50 sine tekabül etmektedir! Takdir, carî değer üzerinden yapılmalıdır.

3. Kara yollarını kullananların vergisi

Karayolları şebekesi için büyük masraflar yapılmasına ve ileride de yapılacak olmasına rağmen, yol araçları üzerindeki vergi çok hafiftir. Vergilerden elde edilen hâsılat, yol yapımı için harcanan sermaye ve bir gelir sağlamak şöyle dursun, yol bakım masrafını dahi karşılayamamaktadır. Ayrıca, kaynakların en iyi şekilde kullanılması bakımından, karayolu nakliyatının, demiryolu nakliyatına nisbeten büyük çapta yardım görmesi ciddî bir dengesizlik meydana getirmektedir. Bundan dolayı, daha fazla vergi hâsılatı ihtiyacı dışında, karayolu kullananları daha ağır şekilde vergilendirmek için ciddî iktisadî sebepler vardır. Bu, yıllık nakil vasıtası ruhsatnamesi harçları ile, ya da akaryakıt üzerine vergi koyarak iki şekilde yapılabilir. Fakat endüstride, evlerde ve özellikle köylerde akaryakıt istihlâkinin teşviki gerektiğinden ve akaryakıt vergisi bütün kullananları eşit şekilde vergilendireceğinden, mahzurludur. Bu sebepten dolayı ticari araçlar (kamyon ve otobüsler) ve otomobiller için mevcut ruhsat harçlarını takviye edecek şekilde, aracın ağırlığı veya yolcu ve yük taşıma kapasitesine göre müterakki ruhsat harçlarının konulması, akaryakıtın vergilendirilmesinden daha iyidir. Eğer ruhsat ücretleri, bu ücretler çok yüksek miktara çıkartılmadan yalnız başına yeter miktarda gelir sağlayamıyorsa, her iki metoda da baş vurulmalıdır. Benzin üzerine (ağır yağlardan ayrı olarak) ilâve vergi konması için kuvvetli sebepler mevcuttur.

4. Bina Vergisi

Arazi vergisi gibi, bina vergisi de enflasyon ve yeni binalar için tanınan 10 yıllık muafiyet dolayısıyla geniş ölçüde aşınmıştır. Bütün binalar yeniden değerlendirilmelidir. Bundan başka, ikametgâh olarak kullanılan binalar için 10 yıllık vergi muafiyetinin gerekli olduğunu sanmıyorum. Muayen bir genişlikten daha büyük daireleri ihtiva etmiyen, düşük gelir grupları için yapılmış kiralık apartmanlar hariç, ikametgâh olarak kullanılan binaların vergi muafiyetinin diğer binalarda olduğu gibi 3 yıl indirilmesini teklif ederim.

5. İthalât lisansı harçları

İthalât tahditlerinin yakın bir gelecekte kalkması ihtimali bulunmadığından, **hükümetin lisanslı ithalâtta, malların maliyeti ile dahilî satış fiyatları arasındaki farktan doğan büyük kârların hususi ithalâtçılara gitmesine müsaade etmesi bence yanlıştır.**

İthalât tahditlerinden doğan anormal kârların hükümete aktarılmasını sağlamak için türlü yollar mevcuttur. Zannımca, bunların en uygunu hakiki satış fiyatı ile ithalât tahditleri olmadan hüküm sürebilecek fiyat arasındaki fark kadar bir lisans ücreti ihdas eden sistemdir. Bu fark yaklaşık olarak, tüccarlar arasında lisanslar için ödenen fiyat ile ölçülebilir.

Şüphe yok ki böyle bir politikaya, menfaatleri haleldar olan gruplar tarafından şiddetle karşı konacak ve bunlar dâvalarını savunmak için bazı milletlerarası organizasyonları yardıma çağıracaklardır. Fakat Hükümetin diğer memleketlerde olduğu gibi, tediye muvazenesinde zorluklar başgösterdiği zaman bu gibi kantitatif tahditleri koyma yoluna gitmesini önemli sayıyorum.

6. İktisadi devlet teşebbüslerinin fiyat politikası

Geçen senelerde enflâsyon, o zamanki hükümetin, iktisadî devlet teşebbüsleri mamüllerinin fiyatlarını düşük tutma politikası ile daha da şiddetlendirilmiştir. Bu politika, aynı zamanda, **hükümetin düşük fiyatlar tesbit ederek kazanmak istemediği kârları özel sektöre intikal ettirerek bu sekörün kârlarının artması ile sonuçlanmıştır. Hakikatte bu politika resmî sektör kârlarını özel sektöre aktarmak için kullanılan bir metoddur.**

İktisadî devlet teşebbüslerinin fiyatlarını, ticarî mülâhazalara göre tayin edilecek fiyatlardan daha aşağı tutmayı sosyal bir hizmet olarak düşünmek yanlıştır. Kaynakların en iyi şekilde dağılımı yönünden, bunun tamamen aksi husule gelmektedir. Bu sebepten, iktisadî devlet teşebbüslerinin maliyet fiyatları yerine en kârlı fiyat (uzun devrede kârı azamileştirmesi muhtemel olan fiyat) üzerinden satış yapmaları hususu, belirli bir prensip olarak kabul edilmelidir.

Alaybek Komisyonunu tenkit

Vergi Reform Komisyonunun takip ettiği temel prensipler arasında, vergi yükünün farklı sosyal ve iktisadî sınıflar arasında eşit şekilde dağılımını sağlamak, vergi hâsılatını yükseltmek, sistemin müessiriyetini arttırmak ve vergi kaçakçılığını önlemek gibi esaslar yer almamaktadır.

Komisyonun tavsiyeleri, yeni bir çok vergi muafiyetlerini ihtiva etmektedir. Komisyon bu tavsiyelerde bulunurken, bunların uygulanması sonucunda ne doğrudan doğruya meydana gelecek gelir kaybını, ne de tavsiyelerin vergi kaçakçılığı için yarattığı daha elverişli zemin yüzünden hâsıl olacak kaybı düşünmektedir.

Fikrimce, eğer komisyon tavsiyeleri uygulanırsa, Türkiyenin mevcut gelir ve kurumlar vergisi sistemi ıslâh edilmiyecek, aksine ciddi şekilde bozulabilecektir.

(Melen tasarısıyla, Komisyonun tavsiyeleri tatbik mevkiine konmak istemektedir. Kaldor'un da belirttiği üzere, bu tavsiyeler Gelir ve Kurumlar vergisini altüst edecektir.)

Tavsiye edilen geniş çaptaki vergi muafiyetleri, sanki Türkiyede, büyük miktarda işlenmiyen kaynaklar varmış ve bunların işlenmesi yalnız ve yalnız iş muhitinde kâfi müşavirliklerin yaratılmasına bakıyormuş gibi, iktisadi gelişme ve iktisadi büyümenin hızlandırılması hususundaki tesirleriyle savunulmaktadır. Gerçekler bunun tam aksini göstermektedir. **Vergi muafiyetleri, eğer diğer vergilerde bir artış olmazsa, enflâsyon yaratacaktır.**

Gelir Vergisi oranları

Yıllık gelirleri 5 bin ile 20 bin lira arasında olan şahısların gelir vergisinde yapılacak indirimler savunulabilir. Çünkü Türkiyede, bu miktarlar üzerinden ödenen gelir vergisi oranları, herhangi bir milletlerarası ölçüye göre çok yüksektir. Fakat bu düşük gelir grupları için komisyonun kabul ettiği indirimler çok cüz'idir. 5 bin lira yıllık gelirin fiili vergi arasındaki indirim, yüzde 8,5 tan yüzde 7, 8'e, 10 bin lirada yüzde 14,2 den yüzde 13,2 ye ve 20 bin lirada yüzde 21,3 ten yüzde 18,7 e kadardır. Buna karşılık, milletlerarası ölçülere göre, düşük oranlarda vergilendirilen yüksek gelir grupları için tavsiye edilen indirmeler çok daha fazladır.

Bunlar 75 bin lirada yüzde 36,5 tan yüzde 29.5'a, 300 bin lirada yüzde 52.9 dan yüzde 44.7 ye ve 500 bin lirada yüzde 59.8 den yüzde 49.3'e indirilmiştir. *(Melen tasarısı, yüksek gelir gruplarını koruyan Komisyon tavsiyelerine uymuştur.)*

Asgari geçim indirimi

Asgari geçim indirimi miktarları ise, 193 sayılı kanunda kabul edilenin yarısına indirilmiştir. Haddi zâtında bu nispetler bile çok düşük olup, bildiğim memleketlerdeki indirimlerin çok altında bulunmaktadır. Komisyon. indirimleri, bekârlarda 1800 liradan 800 e, evlilerde 1080 liradan 540'a ve evli çocuklu olanlar için de 720 liradan 144 liraya düşürülmüştür. Bu miktarları ne kadar yetersiz kaldığını göstermek için, İngilterede bekâr bir şahsın indiriminin 3 bin, evlilik hâlinde ikinci bir 3 bin ve her çocukta da 2500 lira olduğunu söylemeliyiz. Böylece İngilterede 2 çocuk sahibi evli bir mükellefin gelirinin 11 bin lirası vergiden muaf tutulmaktadır. *(Melen tasarısı, 193 sayılı kanunla tanınan geçim indirimi oranlarını düşürmemekle beraber, kanunun uygulanmasını 1963'ten 1965'e atmıştır. Böylece, kanun duracak, fakat dar gelirliler bu indirimden faydalanamıyacaktır.)*

Aile gelirlerinin ayrılması

Komisyon, aile gelirlerinin birleştirilmesinin tamamen ortadan kaldırılmasını ve karı koca ve reşit olmamış çocukların gelirlerinin ayrı ayrı muameleye tâbi tutulmasını tavsiye etmektedir. Alman Kanunlarından alınan mevcut hükümlere göre, vergi için, karı, koca ve reşit olmamış çocukların gelirleri birleştirilmektedir. Bu bence çok âdil bir prensiprir. Zira aile, daima iktisadi kaynakları bir araya getirip, bunları ihtiyaclara göre üyeleriarasında böler. Ayrıca aile gelirlerinin birleştirilmesi, ticari kazançlar ve servet gelirleri için önemlidir. Çünkü gelirlerin ayrılması, ticari kazanç ve servet sahiplerine, gelirlerini emekçilerin yapamıyacağı bir tarzda bölerek, vergi kaçırmalarını kolaylaştırır.

Komisyon, bu «reform» u savunmak için, yeni Anayasada yer alan insan hakları prensibini ileri sürmektedir. Bu savunma, eğer Anayasada yer alan insan hakları, kavramı, zengin kimselerin vergi kaçakçılığı yapabilme hakları şeklinde yorumlanabiliyorsa doğru olabilir. Böyle bir yoruma da yer vermemek gerekir. *(Melen tasarısı, Anayasada yer alan insan hakları prensibine dayanarak gelirlerin birleştirilmesi prensibini yok etmiştir.)*

FİKİR HAREKETLERİ

1871 olayları ve Namık Kemal

Namık Kemal, bir muhafazakâr olmadığını halkçı hareketleri savunarak göstermiştir. Aşağıdaki inceleme, Namık Kemal'in Paris Komunasını nasıl savunduğunu göstermektedir.

Kayahan Baladuroğlu

İnsanlık tarihinde büyük sarsıntılar yapan İhtilâl hareketleri, fikir adamları ve kalem sahipleri için, âdeta, birer mihenk taşı olmuştur. Her filozof, her düşünür, her yazar, bu hareketler karşısında, müspet veya menfi bir durum takınmak zorunda kalmış; tarihin akışında, gücüne göre, ileri veya geri bir rol oynamıştır. Bu bakımdan, Tanzimattaki Devlet ve kalem adamlarının Büyük Fransız İhtilâli ve XIX. yüzyılın ihtilâlci hareketleri karşısındaki durumları incelenmeğe değer birer konudur.

Namık Kemal'in 1789, 1848 ve 1871 İhtilâlleri karşısındaki durumu ise özel bir önem ve anlam taşımaktadır. Bu ateşli ve hürriyet sevdalısı yazar, yalnız —Mısırlı Prens Fazıl Mustafa Paşa gibi, Büyük Fransız İstiklâlinin prensiplerini benimsemekle kalmadı. 1848 İhtilâllerini de savundu; ve —İbret'teki arkadaşları ile beraber— Paris Komunası'nın da savunmasını üstüne aldı.

Namık Kemal, bundan kırk yedi yıl önce, *Birinci Cihan Savaşında, Türkiye ile ilgili yayın yapan Alman profesörleri tarafından, Komün savunucusu olarak, dünyaya ilân edildiği halde (1), bizde, bugüne kadar, nedense, unutulmuş; ve bu noktada, Avrupanın en ünlü demokratlarından Mazzini'yi geride bırakışı belirtilmemiştir.*

Komün hareketi, bütün dünya cumhuriyetçileriyle hürriyetseverlerinde yankılar uyandırmıştı. Bu yankıların Türk yayın hayatındaki başlıca temsilcileri, **İbret** sayfalarında, kalemlerini birer kılıç gibi kullanan Namık Kemal ve arkadaşları olmuştur. Gerçekten, **İbret** gazetesi «Sermuharriri Kemal Bey», hacmini bir misli büyütüp başına geçtiği gazetede, Komün'den bir yıl sonra, savunucu bir makale kaleme almıştır; ve bu makale yüzünden açılan tartışmalarda, İstanbuldaki Türkçe ve Fransızca matbuata karşı, haklı bulduğu dâvayı, büyük bir celâdetle savunmuştu.

Âli Paşa'nın Tutumu

Âli Paşa'nın 1871 olayları karşısındaki durumuna gelince, onu, dostu Thiers'in yanında ve Namık Kemal'le çatışma halinde, bulacağız.

Türkiyede, Birinci Enternasyonal'e ve 1871 Paris Komunası'na dair yayınlanmış en eski resmi vesika, Sadırâzam Âli Paşa'nın kaleminden çıkan bir emirnamedir. Paris Komunası —bilindiği gibi— yalnız Parise ve Fransaya özgü bir olay olarak kalmamıştı. «XIX. yüzyılın en büyük ihtilâlci hareketi» sayılan Komün, uluslararası bir hâdise karakterini taşımak itibariyle, Fransa dışındaki memleketlerde de yankılar uyandırmış; devrin geri kafalı, muhafazakâr devlet adamlarını titretmişti.

Şunu da hatırlamak gerekir ki, o devirde, Komün hakkında, Türkçe basında da, sütunlar dolusu yazı çıkıyor, bazı Avrupa basınından aktarma ve çevirme yoluyla, okuyuculara muntazaman bilgi veriliyordu. Fransa Hariciye Nâzırı Jule Favre'ın yabancı memleketlerdeki Fransız elçilerine gönderdiği «Tahrirat-ı umumiye» de Türkiye Kamu oyunca bilinmekte idi. Âli Paşa'nın Komün'e karşı tepki gösterişi açıklanırken bu noktalar gözden ırak tutulmamalı ve Sadaret makamından çıkarılan Emirname, Komün münasebetiyle Enternasyonal'e yapılan saldırılar kategorisine giren bir vesika olarak incelenmelidir.

Paşa'nın Emirnamesi

Emirname-i sami» suretini okuyalım:

«Malûm-u vâlâları olduğu üzere şu içinde bulunduğumuz vakt-ü zaman maarif-i maddiye cihetiyle tefevvuknümay-ı a'sar-ı eslâf olduğu müstağni-i delil ve bürhan ise de cemiyet-i insaniyenin âsıl mâye-i kıvam ve devamı ve medar-ı emn-ü emânı olan âdâb ve ahlâk-ı umumiye ve sair kuyûd-u ma'neviyyeye hayfâ ki çendan atf-ı enzar-ı dikkat ve ihtimam olunmamakta olmasının netayic-i vahimesinden olmak üzere gürûh-u faale ve amelenin sermaye ve mâldârân ile servet ve fevaidçe tesavisi zımnında emvâl-i mevcudeyi mukaseme eyleme ve belki hüküm ve hükûmetçe anlarla müşterek olmak efkâr-ı muzirresi binsekiz yüz altmış ve altmış bir tarihlerinde serberâverde-i âlem-i kev-ü fesâd olarak şu dokuz on sene zarfında mânend-i ervah-ı habise Avrupanın her tarafına cari ve sari olmuş ve bu efkâr esbabından terekküb ve teşekkül eden cemiyet-i cesime-iye Enternasyonal nâmı verilmiş ve Londrada bir merkez ve Amerikada kâin Newyork şehriyle İsviçrede şubeler peyda ederek bunun âzâ ve efradı ve sermayesi hayliden teaddüd ve tekessür etmiş olup nezd-i hakayıkâşinây-i vezirânelerinde muhtac-ı tavzih ve beyan olmadığı veçhile bu kârgâh-ı âlemin kanun-u bedi-i halk ve tertibine muhalif olan işbu efkâr-ı vehametâsârın uHûdanegerde hayyiz-i husule vusulü enva-ı ihtilâlât ve ihtilâfatın tehaddüs ve tekevvününü icab eyleyeceğinden ve bunlara hemefkâr olan Komün takımının Paris şehr-i şehirini giriftar eyledikleri hâl-i mesaibiştimâl dahi meydanda bulunduğundan maadâ cemiyyet-i beşeriyyeyi bir hâl-i vahşet ve behimete irca ve idhâl eylemek âdeta haydutluk fiil-i fazihini bir kaide ve tertib altına alarak *ibahe eylemek* demek olmağla ve bu heyet-i muzirrenin daire-i mefsedetini memâlik-i mahruse-i şahâneye kadar tevsie çalışması baid anilihtimâl olmamağla eğerçi bu taraf ehalisinin emzice ve ahlâk-ı umumiyelerine nazaran efkâr-ı meşruhanın buraca Avrupadaki gibi tesirât-ı seria ve kaviyyesi olamıyacağı me'mûl ise de maamafih bunun hudûd-u memleket-i fesiha-ı Osmaniyyenin içerusuna hulûl ve duhûl idememesi esbabının istihsali ve bu fikr-i fâsid erbabının tervic-i mekasıd ve âmâl etmelerine kat'â fırsat ve ruhsat bulmamalariçün tekayyüdât-ı lâzımanın icrası mütahattem-i zimmet-i hükûmet olduğuna ve keyfiyyet vilâyât-ı saireye de bildirilmiş idüğine binaen bu babta taraf-ı devletlerinden dahi icab edenlere itây-ı vesâyâ ve talimât buyurulması tavsiyesiyle şukka-i mahsusa-ı senaveri terkin olundu efendim» (2).

Âli Paşa, emirnamede, kısaca, şunları söylüyor: Yaşadığımız devir, medeniyet ve teknik ilerleme bakımından, geçmiş yüzyıllara üstündür. Fakat, insan toplumunu ayakta tutacak ve yürütecek ahlâka ve manevi bağlara önem verilmiyor. Bir kelimeyle, maddi alandaki ilerlemeye karşılık manevi alanda gerileme var. Bundan da vahim sonuçlar doğmuştur. İşçinin kapitalistle zenginlik ve nimetlerden faydalanma hususunda eşitliğini sağlamak amaciyle ortadaki malları bölüşmek ve hükûmeti onlara ortaklaşa idare etmek gibi zararlı fikirler 1860 ve 61 yıllarında meydana çıkmış; dokuz on yıl içinde habis ruhlar gibi Avrupanın her tarafına yayılmış; ve bu fikirleri besliyenler Enternasyonal adıyla büyük bir dernek kurmuşlardır. *Enternasyonal'in* Londrada *merkezi*, New-yorkta ve İsviçrede kolları var. Yaratılış kanununa aykırı olan bu gibi fikirlerin gerçekleşmesi — Allah göstermesin! — türlü türlü ihtilâller ve çatışmalar doğurur. Bu gibi fikirleri taşıyan Komün taraftarlarının yani komünarların Parisi ne hale soktukları da gözlerimizin önündedir. Bu, insan toplumunu vahşete sürüklemek, haydutluğu ve eşkiyalığı sistemleştirip mubah kılmak demektr. Bu zararlı heyetin fesat çerçevesini Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kadar genişletmeğe çalışması ihtimalden uzak değildr. Vakıa, halkımızın mizaç ve ahlâkı göz önünde tutulursa, bu gibi fikirlerin bizde çarçabuk ve derin izler bırakmıyacağı umulur. Bununla beraber, bunun İmparatorluk sınırları içine girmemesini sağlamak ve bu fesatçı fikre saplananların maksat ve emellerine ulaşmalarına kesin olarak fırsat verilmemesi için gerekli tedbirler almak Hükûmetin ödevidir...

Namık Kemal
İleri fikirleri savundu

Devrin hızlı gidişi karşısında, «kaplumbağa yürüyüşü ile» ilerliyen ve «halkı siyasi terbiyeden uzak bulunduran» Sadrazama göre, Birinci Enternasyonal ancak İblisin kafasında yer bulabilen fikirlerin mahsulü idi; Komün İhtilâli bu çeşit fikirlerin gerçekleşmesinden başka bir bir şey değildi; vahşete ve hayvanlığa sürüklenmek istemiyorsak, her türlü tedbire baş vurarak, bu fikirileri önlemeliydik!

Metternich'e benzetilen ve «zekâvet ve fetanetini, hep meslek-i muhafazakârisini idameye hasr ve tahsis ile ana muhalif ve muarız gördüğü her şeyi, her şahsı manen ve maddeten ezip mahvetmekle mütelezziz olan» (3) müteverrim Sadrâzam, bu emirnameyi beşinci defa sadarette iken, kaleme almıştır. Emirnamenin tarihi 6 cumadelûlâ 1289 dur; yani, efrenci 25 Temmuz 1871. Paris barikatlarında son savunma 28 Mayıs 1871 de çökmüştü. Âli Paşa, bundan tam dört ay sonra, 18 Eylûl 1871 de öldü. Şu halde, Emirnameyi, Komün'ün yıkılışından iki ay sonra ve ölümünden sekiz hafta önce yazmış demektir.

Âli Paşa, birbirine bağlanıp zincirlenen cümlelerle, noktalama işaretlerine lüzum görmeden bir solukta bitirdiği, seci'lerle süslü Emirnamede, bize yalnız resmi Tanzimat uslûbunun dikkate şayan bir örneğini değil, aynı zamanda Tiyervari (4) bir zihniyetin de üzerinde durulmağa değer belgesini sunmaktadır.

Phare de Bosphore'a Reddiye

İstanbulda, Fransızca olarak yayınlanan **Phare de Bosphore**, Namık Kemal'in gazetesinde Paris Komuna'sını savunan makaleye târizlerde bulunmuştu. İşte, **İbret**'teki «Reddiyye» başlıklı yazı bu frenkçe gazeteye cevap teşkil etmektedir.

Namık Kemal'in cevabı Komün taraftarlarının tuttukları yolun doğruluğunu, onlara karşı yapılan isnatların haksızlığını haykırıyor. Bu cevapta, Versaylıların, tarih huzuruna, alınlarında zalim ve iftiracı damgasiyle çıkarıldığını görüyoruz. Komünarlar ise, insan toplumunu ıslah etmek istiyen ve bu uğurda canlarını feda eden kahramanlar olarak tebcil ediliyor.

Namık Kemal, diyor ki:

Komünarların mesleklerinde haklı olduklarını ve kendilerine yapılan isnatların suçundan sıyrıldıklarını delilleriyle göstermiştik. **Phare de Bosphore**, —Thiers'e uyarak— birtakım devlet binalarının yakıldığını, erkek ve kadın petrolcüler itiraf etmiştir, diyor. Bu gazete İstanbulda çıkan gazetelerden doğru dürüst bilgi *alamazken*, *Avrupada geçen* olayları doğruca nasıl verebilir? Gazetemizde o makaleyi yazan arkadaşımız Versaylıların zulüm silâhiyle dökülen kanlar sokaklarda akarken, Pariste idi. Mahkemelerde Komün taraftarlarını suçlandıran ve savunan avukatları dinledi. İki *tarafın fikirlerini güden gazeteleri okudu*. Vatan çocuklarını çiğneyip ezenlerin insafsızlıklarını gördü. Bunun içindir ki, Versaylıların hem hasım hem hâkim olarak söylediklerine inanamaz. Bunların, falan şöyle yapmış, filân bunu itiraf ediyor yollu uydurdukları şeyler kuru iftiradan başka bir şey değildir. Versayın hiç bir alçaklığı irtikâptan kaçınmayan hafiyeleriyle o meşhut cezvit gürûhu meydandadır. İnsan toplumunu onarmayı, ıslâh etmeyi amaç edinen ve bu maksat uğruna canını feda etmeyi göze almış olan bu kadar aklı fikri başında adamlara petrolcü sıfatını kullanmak şeni' bir iftiradır. Tekrar ederiz ki, komünarlar yakıp yıkmak isteselerdi ellerinde bulunan kalelerin toplarıyla Parisi iki saat içinde bütün bütün mahvedebilirlerdi (5).

Namık Kemal'in Versaylılara kini o derece kuvvetlidir ki, devlet meselesini ele aldığı bir yazıda, Napoléon III ü şiddetle kamçıladıktan sonra, biçare kadınları ve zavallı çocukları sorgusuz sualsiz kurşuna dizenlere karşı köpürüyor (6).

Namık Kemal'in hemen hiç bir yazısı yok ki, fırsat düşsün de, Versaylıları terzil ve tezyif etmesin.

Âli Paşa'nın dostu Thiers'e gelince, Namık Kemal'in nazarında, «İbelâh Napolyon» a bile rahmet okutmuş mel'un bir simadır.

Görülüyor ki, Namık Kemal'in KOMÜN *karşısındaki ideolojik durumu, farza* bir Mazzini'ye kıyasla çok ileridir. Namık Kemal, «büyük demokrat» Mazzini gibi, sadece, Komün'ü yermemekle yetinmiyor; onun savunmasını yapıyor; ve böylece, ileri fikirleri savunan Avrupalı yazarların safına katılmış oluyor.

---

(1) Prof. Dr. Heinrich Zimmerer, Die Neue Türkei in ihrer Entwicklung von 1908 bis 1915, s. 11—12 (Leipzig 1915)

(2) Muharrerat-ı Nadire, Cildi evvel, s. 28—35 (Mühendisyan Ohannes Matbaası, 1289)

(3) Ebüzziya, Yeni Osmanlılar Tarihi s. 136 ,

(4) Fransızcaya vukufundan çok bahsedilen ve «kitabet ve fenni politikada maharet» i dillere destan olan Âli Paşa, Avrupa'daki siyasî hâdiseleri ve Fransızca neşriyatı, adım adım takip edebilecek durumda idi. Doğuda Fransız diplomasisinin ve Fransız nüfuzunun yayılmasında büyük rolü olan bu Osmanlı diplomatı, Engelhard'ın deyişiyle «Tanzimatın Fransız safhasında» hummalı faaliyet gösterdi; en ağır yükü omuzlarında taşıdı. Frenk bankerleriyle kapitalistlerinin güvenini kazanan ve Fransaya — yani Fransız sermayesine — bağlılığın sembolü sayılan Paşa, siyasetinde Napoleon III e bel bağlamış. Thiers'i yakından tanımıştı. Bu itibarla da, 1871 hâdiselerine yabancı kalamamıştır.

(5) İbret No. 8, 12 haziran 1288.

(6) İbret. No. 75, 7 kânunuevvel 1288.

öhhöööö

Tiyatro

(1962 — 63 sezonunda Türkiye sahnelerinde oynamak üzere seçilen eserlerden bir sahne)

BAŞBAKAN — (Sağdan girer) «Kalkınmamız için, başarılı sonuçlar vermiş olan usulü, karma ekonomi sistemini seçmiş bulunuyoruz. Temel amaç, demokrasi içinde sosyal adalete uygun, dengeli ve hızlı bir kalkınma sağlamaktır...»

HALK — «Plânlamadan ne haber Paşam?»

BAŞBAKAN — «Plânlamayı, kalkınmanın vazgeçilmez bir yolu olarak benimsedik. Özel sektörün plânlı olarak kazanmasını sağlıyacağız. Onlar her mahallede bir milyoner demişlerdi, biz her mahallede iki milyoner yetiştireceğiz. Ondan sonra üç milyoner, daha sonra dört milyoner... Gidegide, bütün memleket milyonerlerle dolacak. Devletin ve özel sektörün plânlanmış gayretleri, zümreleri üst seviyede beraberliğe götürecektir.»

HALK — «Zümre dediğiniz şu meşhur sobacı Şakir Zümre midir?»

BAŞBAKAN — «Gerekirse, yürürlükte olan kanunları da tatbik edeceğiz.»

HALK — «Şakir Zümre'ler için mi?»

BAŞBAKAN — «Biz imtiyazsız sınıfsız kaynaşmış bir kütleyiz!»

HALK — «Evet ama, kemerleri sıkalım demiştiniz?»

BAŞBAKAN — «Vücudun tenasübü bakımından kemer sıkmak iyidir. Bel ince olur. Midenin sarkmaması için de kuşak kullanmak iyidir. Eskiden Rus şeli kuşakları vardı ve iyi gelirdi.»

HALK — «İyi ama, bizde tâkat kalmadı. İş yok, ekmek yok, huzur yok, güven yok...»

BAŞBAKAN — «Daha güç devirler gelecek.»

HALK — «Yâni, beterin beteri de var öyle mi?»

BAŞBAKAN — «Plândan asla vazgeçmiyeceğim!»

HALK — «Çıkmam Allah elmesin meyhaneden!»

BAŞBAKAN — «Hedefimiz Türkiyeyi, hür tartışma içinde başarılı bir kalkınmanın örneği yapmaktır. Biz gayemize vardığımız zaman, batı dünyası da kıymetli bir tecrübe kazanacak..»

HALK — «Biz tecrübe domuzu olmak istemiyoruz Paşam! Batıya örnek olalım derken, rezil olmıyalım.»

BAŞBAKAN — «Müsterih olun... Kalkınanlar, hayatlarından çok memnunlar. Özel sektör, sosyal adalet, dengeli ve hızlı kalkınma...»

HALK — «Ben vazgeçtim artırmaktan, senin üstünde kalsın Paşam!»

AĞALAR VE KÂHYALAR — Başbakan İnönü, son Ege gezisinde bir nişan töreninde hazır bulundu ve Söke'nin zengin çiftçi ailelerinden Canan Kartal ile Halil Fırat'ın yüzüklerini taktı. 75 bin lira sarfedildiği söylenen nişan töreni parlaktı ve gazetelerin ballandırdığı gibi milyonerlerle doluydu. Milyonerlerle birlikte, nişan ziyaretine çiftlik ağaarının kâhyaları da katıldı. Onlar, servetini yapmakta yardımcı olduklarının saadetini de görmekte haklıydılar. Bir de resim çekildi: Nişanlılar kâhyaları arasında.. Kâhyalar çok memnun, nişanlılar ise fazla sıkılmış görünüyorlar...

Dram!..

Marilyn Monroe'nin ölümü ortalığı birbirine kattı. Gazetelerde en küçük lâf, «dram.»

Bence dram olan, gazetelerin bu hali!

Marilyn Monroe ölmeden önce sadece bir dişiydi, Hollywood dişisi; öldükten sonra İngiliz tipi bir dram kahramanı olup çıktı.

Bana kalırsa, basının bu tutumu üzerine eğilmek daha olumlu sonuç verecektir. Gözlerimizin önünde, henüz intihar etmemiş veya öldürülmemiş nice Marilyn Monroe'ler var! Dram olması için mutlaka ölmesi mi gerek birinin

Yatırmak

Kabinenin tutumunu beğenenlerde bir sevinç, bir sevinç!

— Nah, gördünüz mü, işte gazeteler ihalelerle dolu yatırımlarla dolu; [illegible], kalkınmanın eşiğindeyiz...

Zavallılar .. Bugün ayın kaçı?

Buna düpedüz takımları yatırmak denir!

Hele şu Ağustos, Eylül ayları çıksın, [illegible] işsiz yatan halk inti yaşlar ortasında kırılmaya başlasın da, görürüz o zaman huzuru, kalkınmayı, yatırımayı..

Hükümetin kulağına fısıldıyalım: Polisi, jandarmayı iyi beslesin!..

Kitap gibi laf!.

Özel [illegible] hedefleri için kaynak bulmak, sadece bir hükümet işidir» diyor.

Eh, biz o kaynakları gösteriverelim hükümete de bir kolaylık olsun: Topraksız çiftçi, işsiz işçi, dar gelirli memur, az gelirli işçi, küçük esnaf, akşamdan sabaha ekmeği olmıyan halk ve kısaca, nüfusun yüzde sekseni...

«Plân, plân» diye diye, o güzelim plânı «palan» yapıp çıktı bu adamlar!..

Çınar Oteli eğlenceleri

Prof. Lipfert: «Yabancı sermayeden korkmamalı. Kolonyalizm çağı geçmiştir ve artık bunun geri gelmesi de bahis konusu olamaz?» diyor.

Aman Profesör! Biz yerli sermayeyi bir kazığa bağlıyamadık, nerde kaldı elin yabancısı!.

Doktor, ölecek hastasına, «Bugün daha iyicesin» der. Siz devam edin Çınar Oteli eğlencelerine!..

Fiske–i Hükûmet

Bazı gazeteler seminer açtılar. Malaparte, «Darbe—i Hükümet Sanatı» üzerine seri konferanslarına başladı.

Valla, bunun gazeteye ve halka ne derece yararlı olacağını bilemem. Çünkü biz «darbe—i hükümet» dönemini aştık, şimdi «fiske—i hükümet» dönemine başladık. Malaparte'nin aklı varsa, *«darbe—i hükümet» ten sonra* ne yapılacağını öğretsin bize!.. Biz asıl onu öğrenmek istiyoruz...

1962 model mandalar

Kandıra'nın Çal köyünde bir manda, kendisini bir hafta önce iyice döven sahibini uykuda bastırmış ve canına *okumuş.*

A dostlar, ben kendimi canlılar sınıfından hangi gruba, hangi familyaya sokacağımı şaşırdım!.. Manda manda iken hakkını korumasını bilir, öcünü alır da, ben insan iken hakkımı korumasını, öcümü almasını, insanca yaşamak için savaşmasını bilemem!..

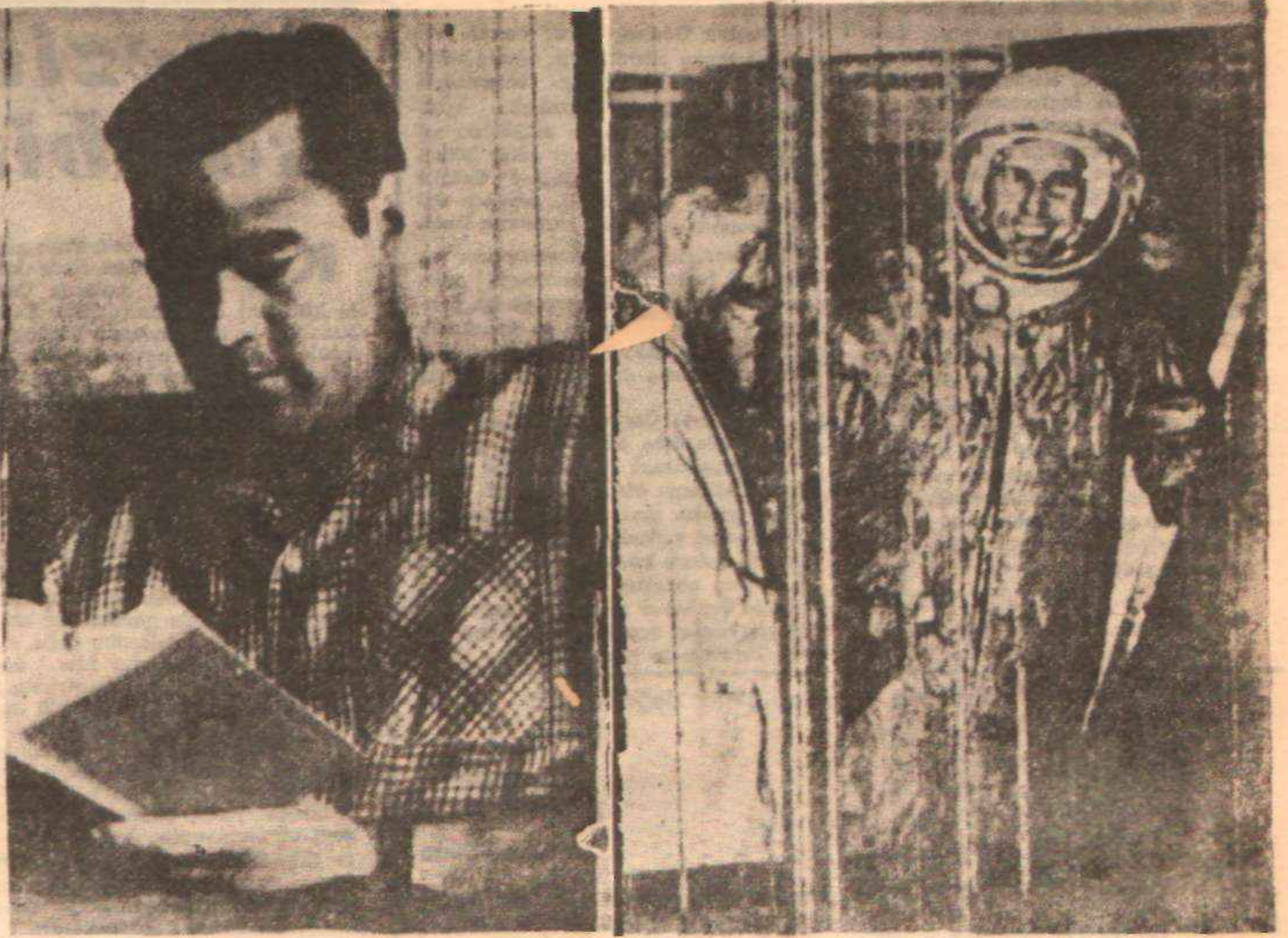
Şimdi sorarım size: Bu mandaya manda diyecek manda var mı?

Hey gidi 62 model mandalar, hey!

Hüseyin Korkmazgil

FEZA

İnsanlık, fezayı fethe hazırlanıyor. Sovyet Rusya'nın Vostok III ve Vostok IV'ü fezaya atması bu yolda önemli bir merhaledir.

Binbaşı Nikolayef

Yarbay Popoviç

İnsanlık yıldızlara doğru yükseliyor

İnsanlığın zaferi

Vostok III ve Vostok IV ün günlerdir yanyana fezada uçuşu, bütün dünyada insanlığın bir zaferi olarak alkışlandı. Pazartesi akşamı, dünyanın etrafında 39 uncu defa dönerek fezada bir milyon millik yolu tamamlıyan Binbaşı Nikolayef, tarihin kaydettiği ilk «feza milyoneri» olarak selâmlandı.

Nevyork Times «Tamamen ilmî yönden düşünülürse, iki uzay pilotunun buluşmaları insan dehasının yeni bir başarısıdır ve bütün insanlık bu başarı ile gurur duyabilir» diyerek, bu olayı, politika çekişmelerinin dışında manalandırdı. Sovyetler Birliğinden gelen herşeyi şüpheyle karşılamaya mütemayil Türk basını da, burnundan ötesini görmiyen bir iki softa gazete hariç, *insanlığın zaferini gereken* önemle ele aldı. Gerçekten Vostok III ve Vostok IV ile fezanın fethinde önemli adımlar atılmış bulunuyor. Nikolayef ve Popoviç, insanoğlunun tahmin edilenden çok daha önce aya ve yıldızlara gidebileceğini ortaya koydu.

Sovyet başarısı, özellikle 3 bakımdan önemlidir: Bir defa, yer çekiminden kurtulmuş durumda birkaç gün sürecek uzay uçuşları yapma imkânı kesin şekilde sağlanmıştır. Binbaşı Nikolayef, fezada dünyayı aydan ayıran mesafeyi defalarca katetmiştir. Feza milyoneri, yeryüzündeki futbol maçlarının sonuçlariyle ilgilenecek kadar neşelidir. Yemeğini iştahla yemekte, bol bol jimnastik yapmaktadır. *Tek şikâyeti, traş olamamak yüzünden* sakalının uzamasıdır. İkinci olarak, uzay gemilerinin artık tehlikeli olmaktan çıkıp, güvenilir araçlar haline gelmesidir. Üçüncü önemli yenilik, iki feza gemisinin fezada buluşmasıdır. Böylece yıldızlararası gemilerin yakıt ikmallerini fezada yapabilecekleri ortaya çıkmıştır. Fezanın fethi yakındır.

CEZAYİR

Siyasî Büro'nun faaliyete geçmesi güven veriyor. İktisadî hayatın çöküşünü önlemek başlıca sorun.

Ben Bella kolları sıvadı

Seçimlere kadar günlük işleri yürütecek olan Geçici Yürütme Organı ile işbirliğini sağlama görevini yüklenen Ben Bella temaslarına başladı. Ben Hedda başkanlığındaki geçici hükümet yetkilerini resmen Ben Bella'nın hâkim bulunduğu siyasî büroya devretti ve *Millî İhtilâl Konseyi'ni* seçimlerden sonra yapılacak toplantısına kadar bir «İhtilâl Kurumu» olarak kalmayı kabul etti.

Bir ay süren Ben Bella — Ben Hedda iktidar mücadelesinin kesin sonucu alındıktan sonra yapılacak seçimlerin önemi açık. Bir yıl süre için seçilecek 196 üyeli kurucu meclisin başlıca görevi anayasayı hazırlamak ve oylamak. Bu arada halk adına yasama yetkisini kullanarak kanunlar çıkaracak ve bir geçici hükümet tayin edecek. Bu geçici hükümet Abdurrahman Faris başkanlığındaki geçici yürütme organının yerini alacak.

Ben Bella ilk iş olarak askerî yönetimden sivil yönetime geçişi hızlandırmak istiyor. Gerçekten bağımsızlığa kadar fiilî olarak siyasî yetkileri ellerinde tutan askerî bölge kurulları, bağımsızlıktan sonra da Cezayir'in mutlak hâkimleri olarak göründüler. Ben Bella'nın da bu asker yöneticiler tarafından baskıya maruz kaldığı muhakak. Şimdi bütün iş, bu bölge kurullarını lağvetmek ve Millî Kurtuluş Ordusunu bir başkomutanlık altında yeniden teşkilâtlandırmak. Bu yolda ilk adımı dördüncü bölge attı ama diğerleri onu takip etmek için acele etmedikleri gibi merkezî bir genel kurmay henüz kurulamadı.

Ekonomik kalkınma için

Cezayir'in ekonomik gelişmesine hız vermesi, hiç olmazsa başlangıçta, Fransızların işbirliği sayesinde olacak.

Abdurrahman Faris geçen hafta Paris'e giderek âcil malî yardım istedi. Fransız hükümeti ise karşılarında ne istediğini bilen kurumları teşekkül etmiş bir devlet olmadıkça kredi taleplerini inceliyemiyeceğini açıkladı.

Ani bir ekonomik çöküntüye düşmemek için Cezayir'li yöneticiler ilk plânda tesirini gösterecek tedbirlere başvuruyor. Hasatın iyi olacağı gelen haberlerden anlaşılmakta, *ürünlerin değerlendirilmesi* maksadile hasat için gerekli âlet ve makinelerin, traktör ve biçer — döğerlerin yurt dışına çıkarılmasının yasaklanması, ilk adımlardır. bu tedbirlerin kısa vâdede bazı güçlükleri bertaraf etmesi mümkün. Fakat ana dâva memleketin sosyal ve ekonomik kalkınması için teferruatlı plânların hazırlanması. Cezayir'in takip edeceği yol plânlı kalkınma. İlk safhalarda iktisadî hürriyetler, istismar asgariye indirmek düşüncesile geniş bir alan bulamıyacak, özel teşebbüs teşvik edilmiyecek, bazı malî külfetler yüklenecektir. Fakat bunlar Cezayir vatandaşının ezilmesini önlemek amacını güdecektir. Bunların gerçekleştirilmesi geniş çapta bilimsel çalışmaları gerektiriyor. Cezayir'de böyle bir kadronun mevcut olmadığı söylenemez. Mesele Ben Bella ve Ben Hedda grupları arasındaki çatışmada kenarda kalmayı tercih eden veya gruplardan birine katılan kapasiteli elemanları işbaşına getirebilmek.

Ait Ahmet'in burdan bir süre önce söylediği sözlerde gerçek payı var. Cezayir'in ümidi gerçeklerle karşı karşıya gelmenin, memleketin ihtiyaçlarına çözüm yolu bulma sorumluluğunun liderlerin sun'î anlaşmazlıklarından sıyrılıp, elele vermelerine ve yeni bir yönetici kadronun birinci plâna geçmesine imkân hazırlamalarına bağlı. Buhran boyunca kabiliyetli genç memurlar gölgede kalmayı tercih etmiş ve şeflerinin kısır çekişmelerini tasvip etmediklerini belirtmişlerdi. Gerçekten değerli ve berrak siyasî fikirlere sahip kimseler kıyıya köşeye dağılmışlardır. Aynı dili konuşan bu kimselerin biraraya gelerek genç nesille ittifak kurmaları ihtilâlin daha önemli ikinci safhasına başarılı bir atılışı sağlıyacaktır.

GANA

Suikastten kurtulan Nkrumah'ın ülkesi siyah Afrika'nın ortak sorunları ile karşı karşıya.

Suikast ve muhalefet

1957 den bu yana Gana'nın yönetiminde mutlak söz sahibi olan Kwame Nkrumah sınır yakınındaki bir köyü gezerken bir bombaya hedef olmaktan tesadüfün yardımı ile kurtuldu.

Gana'da iki partili bir sistem mevcut. Fakat muhalefetin imkânları son derece sınırlı. 112 üyeli parlamentoda muhalefetin sadece sekiz temsilcisi bulunuyor. Nkrumah ise ülkesinin belirli bir safhayı tek parti yönetimi ile aşması gerektiği kanısında. Muhalefetin bazı unsurları komşu iki ülkede Togo ve Yukarı Volta'da bir hükümet darbesi yapmak üzere eğitim görüyor. Bugünkü durumda başka yoldan iktidara gelmek zor. 7 milyon nüfuslu Gana'da okuma yazma bilenlerin oranı % 25'e yakın. Yüksek öğrenim görmüş olanlar ise 4500 civarında. Üniversite öğrencileri siyasî hürriyetlerin zorunlu olduğunu pek iyi anlatıyor. İstedikleri konuyu tartışıyorlar. Fakat öğrencilerin büyük çoğunluğu «Nkrumahist» tir. Üniversite devlet işlerine karışmamalıdır.

Üniversite'yi dahi otokrat yönetimi için bir tehlike olmaktan çıkaran Nkrumah'ın, muhalefet partisi lideri Dr. Danguah'ın da yurt dışında yaşamayı tercih etmesi üzerine fazla bir mukavemetle karşılaştığı söylenemez. Sadece suikastleri hesaba katmak zorunda.

Sorunlar

Bütün Afrika liderleri gibi Nkrumah da cehalet, eğitim noksanı, kabile hayatının alışkanlıkları, [illegible] fakirlik ve salgın hastalıklarla mücadele etmek ve bunlara ilâveten ekonominin tek ürüne dayanmasının muhtemel sonuçlarını düşünerek gerekli tedbirleri uygulamak zorunda. Gana, dünya kakao istihsalinin üçte birini sağlıyor fakat 1961'de dış ticaret açığı 100 milyon doları buldu.

Sorun tarım ürünlerinin çeşitlendirilmesi ve verimin arttırılması. Nkrumah, ülkenin geleceği bakımından hayatî önemi olan bu konuyu çiftçi kolonileri kurarak çözüm yoluna sokmak istiyor. Bu kolonileri İsrail'deki kibbutz'lara benzetmek mümkün. Bu kibbutz'larda henüz hızlı bir tempo müşahade edilmiyor. Bununla birlikte, Nkrumah ümitli.

Gana'nın tarım sorunundan başka endişeleri de var. Tema'da mükemmel bir liman, Volta nehri üzerinde büyük bir baraj hava meydanları ve yol inşaatı Nkrumah malî imkânlarını kuruşuna kadar hesaplamak zorunda. Bu ülkenin 1961'de aldığı dış yardım 250 milyon dolara yakın. Bunun 196 milyonu Sovyetler 22 milyonu Amerikalılar tarafından sağlanmış. Amerika ayrıca Volta barajı için 130 milyon dolar vermeği taahhüt etmiş bulunuyor.

Ortak Pazar'ın gelişmesi Gana'lı yöneticileri de düşündürüyor. Gana kakao ihracı bakımından Avrupa'ya bağlı. Avrupa'lılar Afrika ürünlerine karşı gümrük tarifelerini dondurdukları zaman Gana ters tarafta kalmamak, şimdiden özel anlaşmalar yapmak durumunda. Gana'nın «müspet tarafsızlık» siyaseti Moskova mihverine de yanaşmayı mümkün kıldığından, Ortak Pazar'ın gelişmesi karşısında takip edilecek politika, bu ülkenin komünist dünya karşısında veya yanında olmasını gerektirecek.

Gana sosyalist politikası ile bu çetin engelleri atlattığı zaman, kuvvetli ve gerçekten bağımsız bir siyah Afrika milleti olarak meydana çıkacaktır.

LÂTİN AMERİKA

Lâtin Amerika'nın üç büyük ülkesi huzursuzluk içinde.

Arjantin

Arjantin halkı bir senede üçüncü askerî harekete tanıklık ediyor. Geçen Mart ayında başkan Frondizi'nin görevinden uzaklaştırılmasından sonra şimdi de askerî yönü ağır basan bir generaller hareketi *ortalığı karıştırdı*. Dördüncü Kolordu komutanı general Montero, ordunun faal hizmette bulunan en kıdemli subayı. Montero ve kendini destekliyen diğer general ve yüksek [illegible]

baylar harbiye bakanı ve kara kuvvetleri komutanı general Loza'ya karşı. Loza'nın önemli yerlere getirdiği Peron'cu subayların tasfiyesini, Harbiye Bakanlığı ile Kara Kuvvetleri Başkomutanlığının ayrılmasını ve silâhlı kuvvetler bünyesinde de şişiklik yapılmasını talep ediyorlar.

Başkan Jose Maria Guido dünyanın darbe hareketlerine en fazla tanıklık etmiş binalarından biri olan Pembe Ev'de generallerle görüştükten sonra, emekli general Senorans'ı Harbiye Bakanlığına getirdi. Fakat Senorans bu makamda 11 saat kalabildi. Montero'ya bağlı birliklerin başkente yürümesi üzerine istifayı uygun buldu.

Şimdi herkes buhranın nasıl çözüleceğini merakla bekliyor. Montero'nun Kara Kuvvetleri Başkomutanlığına getirilmesi Başkan Guido'nun mağlubiyeti sayılacak. Montero'nun emekli sevkı veya bir başka generalin başkomutanlığa atanması ise askerî bir darbeye yol açabilir. Ancak bu sonuncu şık için Montero'nun gereken desteği sağlayıp sağlıyamıyacağı hususu aydınlanmış değil.

Brezilya

Lâtin Amerika'nın bu en geniş ülkesinde de askerler siyasi iktidara baskıda bulunuyor.

Başkan Goulart, bir ay önceki kabine buhranının atlatılmasına rağmen rahat nefes alamıyor. Kuzeydoğu bölgesindeki açık, gözleri dönmüş vatandaşları «yiyecek, yiyecek» nidaları ile dükkânlara saldırırken, topraksız köylüler bütün külfetini kendilerinin çektiği çiftlikleri ihtilâlci bir davranışla ele geçirmeğe teşebbüs ettiler. Goulalert açmazdan kurtulmak ümidini kaybeder gibi. Askerî komutanların ve bakanları baskısı ile parlamentoya sunulan referandum önergesine çoğunluk partilerinin — sosyal demokrat ve demokratik millî birlik — aleyhte oy vereceklerini bildirmeleri durumu daha da nazik bir safhaya soktu.

Köylülerin Castro'cu köylü birliklerinin teşvikile daha büyük çapta ayaklanmalar tertip ederek parlamentonun tanımadığı haklarını bizzat elde etmek istiyecekleri gözden uzak tutulmamalıdır. Başkan Goulart parlamento'daki çoğunlukla anlaşma yolunu tutarsa, reformcu yoldan uzaklaşmış olacaktır. Goulart ve Başbakan do Rocha'nın mağlubiyeti kabul ederek çekilmeleri geçici bir olağanüstü rejimin kurulmasına yolaçabilecektir.

Brezilya'da köy birlikleri

— Christian Science Monitor'dan —

Kuzey doğu Brezilya'nın kıtlığa uğrayan bölgelerinde köylüler, yiyecek buluruz ümidiyle kiliseleri işgal etmişlerdir. Köy ve kasablar halkı tarlalarını bırakıp dükkânları ve açık hava mağazalarını yağmaya girişmişlerdir. Köylerinden kopan binlerce insan, yiyecek bulabilmek için kıyı şehirlerine akın etmektedir. Yağmursuz geçen bir kış pamuk, mısır ve manioc mahsulünü harap ettiği için, kitle işsiz ve ekmeksiz kalmıştır. Bahaia'nın içerlerinde 18 aydır bir damla yağmur düşmemiştir. Kıtlığa eklenen karaborsa belâsı yüzünden yiyecek fiatları son bir iki ay içinde yüzde yüz artmıştır.

Kuzeydoğu'da gündelikler 225 kuruştur. Toprak ağalarının çoğu, ziraat amelesine bu kadarını bile ödememektedir. Yarım kilo fasulyenin fiatı 250 kuruş, yarım kilo un 240 kuruş, yarım kilo pirinç 100 kuruştur.

Hükûmet, güneyden ve Amerika Birleşik Devletlerinden satın aldığı yiyeceği vapurlarla bu bölgeye yollamaktadır. Fakat bunun miktarı hiçbir şeyi düzeltmiyecek kadar azdır. Söz gelimi, Paskataria'ya bir gemi 2000 insana yetecek kadar mısır, un ve et getirmiştir. Fakat aynı bölgedeki açların sayısı 20.000 i geçmektedir.

Bedava dağıtılması gereken yiyecekler çok defa karaborsaya geçmekte ve ateş fiatına satılmaktadır. Üstünde «Amerikan halkının hediyesi» yazılı süttozu kutularını mağazalarda açıkça satılırken görmek mümkündür.

Hükûmet Kuzey Doğunun kalkınması için yeni bir beş senelik plân yürürlüğe koymuştur. Binlerce köylüyü yol ve baraj inşaatlarında çalıştırmakta, böylece şehre akını önlemeye gayret etmektedir. Bu plânı Celso Furtado'nun başkanlık ettiği 200 kişilik bir mütehassıs grupu yürütmektedir. Gerekli para, hükûmet ve Amerikan yardımı tarafından temin edilmiştir. Eğer plân başarı ile tamamlanabilirse kurak bölgenin 1 milyondan fazla köylüsünü sulak nehir boylarına toplamak mümkün olacaktır. Bu devlet plânı bölgede yaşıyan 23 milyon köylünün hayat seviyesinde önemli bir yükselmeyi de hedef tutmaktadır. Şimdiki halde halkın senelik geliri 90 dolardır. Doğan her bin çocuktan 213 ü ölmektedir. Erkeklerin ortalama yaş yılı 28; kadınlarınki 32 dir. Arazinin pek büyük kısmı pek az sayıda toprak ağasının elinde toplanmıştır.

Başkan Goulard ve Senhor Fudado bir toprak reformu gerçekleştirebilmek için didinip duruyorlar. Verimli geniş işletmeleri parçalayıp küçük verimsiz topraklar haline getirmeden yapmak istedikleri bu reform için teklif ettikleri kanun Mecliste uyuklamaktadır. Çoğunluğunu ağaların teşkil ettiği Meclis, bu kanunu kabul etmemekte inat ediyor. Yürürlükteki kanuna göre, hükûmet herhangi bir araziyi sahibinden almak isterse, değerini peşin olarak ödemek zorundadır. Başkanın ifade ettiğine göre, bu kanunla Brezilyada hiçbir toprak reformu yapmağa imkân yoktur. Çünkü, hükûmet peşin ödeme imkânlarına sahip değildir. Ancak toprak karşılığından uzun vâdeli bonolar vermek suretiyle böyle bir reform gerçekleştirilebilir. Toprak ağalığı bilhassa Parabia bölgesinde pek göze batacak haldedir. Burada 78 bin özel çiftlik işletmesi vardır. Bu işletmelerin yüzde 80 ini üç aile kontrol etmektedir.

Bölgenin sömürülen köylülerini içinde toplıyan Köylü Birlikleri vardır. Bu birliklerin üye sayısı şimdiden 35.000 ini geçmiştir. Birlik, Avukat Fransisco Yuliao tarafından idare edilmektedir. Fakat ağalar, kanun dışı baskılarla Birlikleri sindirmeye çalışmaktadırlar. Geçenlerde, küçük bir kasabada köylü Birlik'inin başkanı silâhlı üç atlının hücumuna uğramış ve öldürülmüştür. Ağalar tarafından beslenen bu silâhlı haydutlara «Capangas» diyorlar. Köylü Birliklerinin liderleri Havana'da veyahut Pekin'de yetişerek gelmektedir. Buna rağmen bu teşkilât büyük toprak ağalarının elinden toprakların alınması ve kendilerine dağıtılması için hükûmet üzerinde zaman zaman pek kuvvetli bir baskı yapabilmektedir.

Brezilyanın kuzey doğusunu teşkil eden bu bölgede idareci sınıflar tesirlerini her gün biraz daha kaybetmektedirler. Başkan, şehirlerden çıkıp köyleri gezemez olmuştur. Mebuslar zaten buralara pek uğramazlar, çünkü Brezilya'da okuma yazma bilmiyen köylülerin oy hakkı mevcut değildir.

Brezilyalıların çoğu, hâlâ sanıyorlar ki, ölmiyecek kadar ekmek bulurlarsa, köylüler sersefil de olsa, isyan etmeden yaşamaya razı olacaklardır. Çünkü 4 asırdır onların anaları, babaları da aynı şartlar içinde yaşayıp gelmiştir. Buna benzer deliller büyük köylü isyanlarından az evvel, aynı bölgeler için de ileri sürülmüştü. İşin doğrusu şu ki, eğer hükûmetin giriştiği 5 senelik plân köylülerin hayatında sarsıntısız bir değişme yapabilirse, ne âlâ. Yoksa değişiklik şiddet kullanarak gelecektir.

(Mahkeme kararıyla yayınladığımız doğrululama yazısıdır).

Yön gazetesi
Yazı İşleri
Müdürlüğüne

1 Temmuz 1962 gün ve 30 sayılı gazetenizin 15 nci sayfasında: ÖĞRETMENLER başlığı altında «Aydındaki Öğretmenler Federasyonu toplantısı ilericiler ve gericilerin çarpışmasına sahne olacaktır.» Konulu yazınızda adımdan bahsedilmiş ve şahsımı ilgilendiren uydurma isnatlar yapılmıştır. Basın Kanunu hükümleri gereğince ilk çıkacak nüshada, aynı sütunda ve aynı şekil dahilinde bu cevap yazımın yayınlanmasını rica ederim.

1 — Üçüncü sütunda: «Samsunda... Necip Aşkın—Mustafa Cura gibi Tevfik İleri ekolünden kimseler Federasyonun İcra Komitesine girdiler. Bu kimselerin gayretiyle de Federasyon işlemiyen bir organ haline geldi.» denilmektedir.

Evvelâ, ben Samsunda değil ondan iki yıl önce Erzurumda ve bir yıl önce Sivasta ve sonra Samsunda üç yıl üst üste seçilmiş bulunuyorum.

İkincisi, Federasyon İcra Komitesi bir başkan ile dokuz üyeden teşekkül eder. Biz iki kişi geriye kalan ve bu yazının başka bir sütununda isimleri ilerici (!) olarak kaydedilen yedi kişiye rağmen müessir olup Federasyonu işlemez hale getirmişiz. Böyle bir iddia çocukça ve gülünçtür. Bununla beraber şayet Millî Federasyonu ilericilerin (!) sürüklemek istedikleri istikametten alıkoymaya, gazetenizde yazıldığı şekilde muvaffak olmuş isek cidden bununla övünmemiz gerekir.

2 — Dördüncü sütunda: «Necip Aşkının sağ kolu Mustafa Cura, açık oturumlar yaparak Köy Enstitülerini savunduğu için Rauf İnan'ın ikinci başkanlıktan istifa etmesini bir önerge ile istedi.» denilmektedir.

Bu ifade hakikatın bir tarafını ve aleyhte bir tertip ile ele almaktadır. O zamanlar Rauf İnan kendi arzusu ile ikinci başkanlıktan çekilmeyi kabul etmediğinden yönetim kurulu (İcra Komitesi üstünde bir organdır) mecburen kendisini bu görevden uzaklaştırmıştı. Ben de Sayın Turhan Feyzioğlunun yönetim kurulundaki ısrarlı ricası üzerine önergemi bugüne kadar basına aksettirmemiştim. Şimdi mademki kendileri istediler, gerçeğin ortaya çıkması için önergemin tamamını olduğu gibi aşağıya alıyorum. Buna mecbur kaldığım için müteessirim. Sayın Başkan Turhan Feyzioğlu'ndan özür dilerim.

22.1.1962 tarihli önergemin aslı:

TÜRKİYE ÖĞRETMEN DERNEKLERİ MİLLİ FEDERASYONU İCRA KOMİTESİNE

ANKARA

1 — Millî Federasyonumuzda Başkan Vekili bulunan Sayın Rauf İnan son aylarda gazetelere geçmiş demeçleri ile ve açık oturumlardaki sözleri ile yönünü açıkça ortaya koymuş olup durumu, Millî Federasyonun birleştirici tutumuna aykırı ve öğretmenleri birbirine düşürücü ve bölücüdür.

2 — 15.1.1962 tarihli İcra Komitesi toplantısında bu hareketini tenkit ederek: (Siz bir yanda Enstitü, Enstitü diye bağırırken aynı günde Büyük Millet Meclisinde Bütçe Komisyonunda Milletvekilleri Enstitülerden söz açarak vaktiyle buralarda komünistlik propagandası yapıldığını söylemişlerdir. Her şeyden habersiz, memleketin uzak köşelerinde çalışmakta olan masum çocuklara söz getiriyorsunuz) dediğimde: (Bunlar köpek uluması ve köpek havlamasıdır. Ben onlara aldırış etmem) demek suretiyle, bütün öğretmenlere ağır karşılıklar getirebilecek bir ifade bulunmuştur.

Bu iki sebeple Türkiye Öğretmen Dernekleri Millî Federasyonu başkan vekilliğinde ve İcra Komitesi üyeliğinde durması ve bu sıfatla faaliyetlerde bulunması uzun yıllarda kazanılmış olan meslek itibarını zedeleyici büyük hâdiseleri davet edebilecek durumdadır.

Gereğinin İcra Komitesince öncelikle müzakere edilerek karara bağlanmasını,

3 — İcra Komitesi üyelerinden Dursun Kut İmece Dergisinin hazırlayıcılarındandır. 1.1.1962 tarihli ve sayılı İmece dergisinin başyazısı olan (Burunsuzlar) yazısı ise Millî Federasyonu küçük düşürmek maksadiyle yazılmıştır. Bir teşkilâtın İcra Komitesi üyeliğinde bulunurken o teşkilâtı küçük düşürecek bir yazının basılmasına hizmet etmek hiç bir suretle cevaz verilemiyecek bir olaydır.

Keza bu hususta da öncelik müzakere edilerek gerekli kararını alınmasını, saygılarımla dilerim.

Millî Federasyon
Genel Sekreteri
Mustafa Cura
(İmza)

3 — Onaltıncı sayfa birinci sütunda: «Kırıkkale öğretmenler derneğinin 21 Aralık 1961 tarihli bir mektupla Federasyonu yürüyüşten haberdar ettiği ve fakat Mustafa Cura'nın bu mektubu Federasyon idarecilerinden sakladığı» yazılıdır.

Bu isnat da tamamen uydurma ve yakıştırmadır. Çünkü, Kırıkkale öğretmenler derneğinden gelen 21 Aralık 1961 tarihli yazının, bu tarihten 54 gün sonra 14 Şubat 1962 tarihinde vaki olan yürüyüşle hiç bir ilgisi yoktur.

Mektup Federasyon bürosunca teksir edilerek bütün İcra Komitesi üyelerine dağıtıldığı cihetle benim saklamış olmam düpedüz uydurmadır.

Mektup genel mahiyette Federasyonu suçlayan birkaç fıkrayı ihtiva etmektedir. Başlıca fıkraları şunlardır:

a) Millî Eğitimimiz çıkmazda ve hattâ batmakta olduğu halde Federasyon ne yapıyor?

b) Eğitim Bakanını bile zoriyle seçtiren komşumuz İran öğretmenler federasyonundan biraz ilham alınmalıdır.

c) Daha dün cezalandırılan siyasi mücrimlerin affı hükûmet programında yer alırken ve konu cesaretle Meclis kürsüsüne getirilirken biz tabii dertlerimizin ve isteklerimizin söylenmesinden çekiniyoruz.

Burada görüldüğü üzere mektup Millî Federasyonu siyaset oyunlarına teşvik eder mahiyette olduğu cihetle İcra Komitesince bir karara bağlanamamıştır.

4 — İkinci sütunda: «Necip Aşkın grubunun Aydın Kongresini kazanmak için başvurduğu yol ilerici öğretmenlerin Aydına gelmesini önlemek oldu. Bunun en tipik örneği Federasyon idarecisi Dursun Kut'un durumudur» denilmektedir.

Burada adı geçen Dursun Kut Ankara Millî Eğitim Müdürlüğünde ücretli inşaat denetmenidir. Görevi Ankara ilinde yapılan okul binalarını kontrol etmektir. Yani öğretmenlik meselekiyle hiç bir alâkası yoktur. Ne yazık ki 90 bin öğretmeni temsil ettiğini iddia eden Millî Federasyon idareci olarak bula bula işte bu inşaat kontrolcusu ilerici (!) Dursun Kut'u seçmiştir. Öğretmenleri ilerici ve gerici diye ayırıcılığı ile şöhret yapmış bu inşaat kontrolcusu Samsun Kongresine (Eğitmenler Derneği) temsilcisi olarak katılabilmiştir. Birlik ve beraberlik aleyhinde dolu dizgin yürüyen meşhur hizbin içinde bulunması da İcra Komitesine seçilmesine yol açmıştır. Aslında Eğitmenler Derneğine üye yazılmasına bile tüzükler müsait değildir. O günden bu güne Millî Federasyonu çığırından çıkarmak için bütün gücüyle nasıl çalıştığı herkesin malûmudur.

Gazetenizin bu yazısının bir çok yerlerinde ilerici ve gerici tâbirleri yer almaktadır. Esaslı bir tarifi yapılmadığı için bununla ne kastedildiği iyi anlaşılamıyor. İlerici sözüne tam bir anlam verebilmek için önce yönümüzü tayin etmek gerekmez mi? Yani ilerici olanın yüzü ne tarafa dönüktür önce bunu düşünmek gerekli değil midir?

Biz Atatürk ilkelerine ve devrimlere sadık ülkücü öğretmenleriz. Türk öğretmenlerini ilerici ve gerici olarak ayırmayı aslâ tasvip etmiyoruz. Meslek dertlerinin birlik ve beraberlik içerisinde ve fakat mutlak surette kanun hükümleri dahilinde halledilebileceğine inanıyoruz. Ve bu inanç ile mücadelemize devam ettiğimiz içindir ki kendilerini ilerici(!) diye ilân eden ve zümre saltanatı kurmaya çalışanların daima karşısındayız.

Yön gazetesinin bu nüshasının Aydın Kongresinde parasız olarak ve sırf aleyhimizde bir propaganda vasıtası yapılmak üzere delegelere nüshaların bedelinin kimler tarafından ödendiği sorusuna da ben hâlâ cevap bulmuş değilim.

Saygılarımla 31/7/1962

Mustafa CURA

SİNEMA

Kaybolan tatlılık

Bir sinema yıldızı, odasına ölü bulundu. Fazla miktarda uyku ilâcı almıştı Haber bütün dünyanın ilgisini çekti. İşte Marilyn Monroe

Nijat Özön

Amerikan izcileri arasında yapılan bir soruşturmada «En çok kiminle tanışmak isterdiniz?» Sorusunu cevaplandıranlardan % 15 i Başbakan Eisenhower'in, % 10 u Kardinal Spellman'ın geri kalan % 75 i ise Marilyn Monroe'nun adını vermişler. Çoğunlukla [illegible] benimsemiş bir toplumun gerçek yüzünü, dengesizliğini bu cevaplar ne kadar açık yansıtıyor. *Hollywood'un* dillere destan reklâmcılığı Marilyn Monreo'yu Amerikan toplumuna ve milyonlarca seyirciye son on yılın en büyük «cinsiyet sembolü» olarak tanıtmıştı. Ama iş yalnız Hollywood reklâmcılığına kalsaydı, sinema seyircisinin, yüzlerce yıldız arasında bulunca Monroe'yu kabullenmesi mümkün olmazdı. İşin gerçeği Monroe'nun öbürlerinden *fazla*, öbürlerinde olmayan «bir şeyler» taşıdığıydı. Bu «birşeyler» nelerdi, bunu şimdiye kadar kimse inandırıcı bir şekilde açıklayamamıştır. *Belki de bunun en* [illegible] açıklamasını yine Monroe'nun kendisi yapmıştır bir gün gazetecilere (kadın değil *erkek gazetecilere*) «*Erkek* ve dişi olarak birbirimizi karşılıklı iyi değerlendiriyoruz» dediği vakit, kelimeye vurulamayan, ama varlığı duyulan bu karşılıklı bağ anlatmada. Monroe, seyircisiyle bu bağı henüz kurabilen tek yıldızdı. Nitekim kimsenin tanımadığı küçük bir figüran olarak perdenin bir kenarından öbür tarafına yürüdüğü sahneler, seyircinin zihnine «kim bu sarışın?» sorusunu getirmeğe yetiyordu. Başrole çıktığı ve dünya çapında ün kazandığı ilk film olan «Niagara» ya kadar oynadığı yirmi kadar filmde Marilyn Monroe zaten o ünlü yürüyüşüyle boy göstermekten başka bir şey yapmıyordu. «Niagara» da da seyircinin aklında kalan yine yürüyüş sahnesinden başka değildir. Yalnız «Niagara'da daha önceki filimlerinden ayrı olarak, bu yürüyüş, rejisörün zoruyla biraz mübalâğalandırılmış, biraz bayağılaştırılmış, hattâ biraz gülünçleştirilmişti. Kendisinden önce ve sonra birçok dişinin denediği bu kalçaları kıvırıp, kaba etlerini titreterek yürümesinde de yine Monroe'ya özgü bir «fazlalık, başkalık» vardı. *Kendisi*, on iki yaşlarındayken mavi bir kazak, dar bir etekle sınıfa girdiği vakit oğlanların ıslık çalmağa, *acayip sesler çıkarmağa* ve *yerlere ya*tıp tepinmeğe başladıklarını anlatıyor. Monroe'ya bakarsanız yürümesinde hiçbir olağanüstülük yoktu. Bu ünlü yürüyüş konusunda kendisini sıygaya çeken bir gazeteciye her zamanki hazır cevaplığıyla «*Yürümesini bebekken öğrendim*, ondan sonra da ayrıca ders almadım» demişti. Monroe'nun yürüyüşündeki bu başkalığı, henüz hiç kimsenin tanımadığı küçük *bir figüranken* Marx Kardeşlerle çevirdiği bir filimdeki [illegible] ortaya koyuyor. «Love Happy — Üç ahbap çavuşlar elmas peşinde» adındaki bu dördüncü filimde, Groucho Marx ([illegible]) özel bir dedektif bürosunun sahibidir. Monroe filmin bir sahnesinde Groucho'ya, dolayısiyle seyircilere doğru yürür, ürkek, titrek bir sesle «beni bir adam takibediyor» der. Monroe'nun yürüyüşünü izleyen Groucho kendisini tepeden tırnağa süzdükten sonra «Sadece bir adam mı?» diye sorar.

«Budala sarışın» dan Gruşenko'ya

Fakat Monroe'nun yürüyüşü, daha genel olarak da «fiziği» aynı zamanda ken[illegible] a[illegible]lması güç bir engel oldu. Hollywood'un «yıldız sistemi», belli bir yıldızı bu sistemin içinde hemen belli bir köşeye yerleştirir ve ömrünün sonuna kadar orada kullanmağa kalkar. Monroe da Hollywood için, figüranlık yıllarında en çok canlandırdığı tipe dayanarak, yüzlercesi bulunan bir «sarışın bomba», bir «budala sarışın», «yürüyen güzel» den başka birşey değildi 1955 te Billy Wilder'in *«The Seven Year Itch — Yaz bekârı» n*da oyunculuktaki istidadının belirtilerini ortaya koyuncaya kadar çevirdiği yirmiden *fazla filim içinde en iyi kullanıldığı eser*ler, John Huston'un «The Asphalt Jungle — Elmas hırsızları» (1950), Joseph L. *Mankiewicz'in «All About Eve* — Perde açılıyor» (1950), Fritz Lang'ın küçük ve fazla tanınmayan eserlerinden «Clash by *Night — Bir gecelik macera*» sı (1952) idi. Bunlardan birincisinde gangsterlerin suç ortağı olan yaşlıca bir avukatın genç «yeğeni» (buradaki «yeğen», gerçekte «metres» anlamına geliyor); ikincisinde tiyatro dünyasında bir yer kapmağa çalışan, bunun için eleştirmecilerle, prodüktörlerle yatmağa bile razı olan «fırsatçı» bir tipi; üçüncüsünde bir taşra şehrinde yaşayan canlı, ihtiraslı, içi içine sığmayan genç bir «zevce» yi canlandırıyordu. Ama Hollywood için de, onun reklâmlarının tuzağına düşen ortalama seyirci için de gerçek Monroe bu değil, «Niagara» nın «uğursuz kadın» ı, «Centlemen Prefers Blondes — Sarışın fırtına» nın ya da «How to Marry a Millioannaire — Milyoner avcıları» nın «zengin koca avcısı» ydı. Yine filimlerinden çoğunda canlandırdığı tipin etkisiyle Monroe, Hollywood için, henüz kendisini iyice tanımayan ya da kulaklarına inanmıyan gazeteciler için, Di Maggio'yu bırakıp New York'a gittiği da hep o ezeli «budala sarışın» dı. Bundan dolayı «Yaz bekârı» nı çevirdikten sonra hem Hollywood'u, hem de Amerikalıların gözdesi olan beyzbolcu eşi Joe Di Maggio'yu bırakıp Newyork'a gitti vakit herkesi şaşırtmıştı. Değer ölçüleri bambaşka olan çevre, yüzbinlerce doların, «şan ve şöhret»in, Amerikan [illegible]lumunun «kahramanlarından» olan bir [illegible]n birdenbire nasıl bırakılacağını aklı kesmiyordu. Bu çevreye göre, bu davranışın ancak bir sebebi olabilirdi. Her halde bu «budala sarışın», bu eski uçak fabrikası işçisi cahil kız, fotoğrafçılara çıplak pozlar veren bu ne idüğü belirsiz kadın ne oldum delisi olmuştu. Şöhret başına vurmuştu. Fakat kendi genel kültür seviyesi korkunç bir «sathilikten» öteye geçmeyen bu çevre, Monroe'nun «Karamazof Kardeşler» deki Gruşenko tipini oynamak istediğini, kültürünü arttırmak için klâsik romanları, klâsik plâkları yutarcasına «tüketmeğe» başladığını ve New York'taki ünlü «Actor's Studio» *adlı tiyatro okuluna devam ettiğini* duyunca büsbütün şaşırmıştı. O vakit, baş kaldırdığı stüdyosundan Hollywood'un besleme *dedikodu yazarlarına, Monroe'yu he*nüz iyice tanımayan gazetecilere ve «dostlar» a kadar herkes bu «haddini bilmeyen», boyundan *büyük işlere girişen* «sarışın budala» ile uğraşmağa başladılar. Eline tutuşturulan her zamanki gibi aptalca bir senaryoyu yere fırlatıp artık bu çeşit filimleri çevirmeyeceğini söylediği vakit ücretini yükseltmeği teklif eden stüdyo patronuna «paraya önem verdiğim yok, ben sanatçı olmak istiyorum» diyen Monroe, aynı stüdyonun sözcülüğünü yapan bir gazetenin başyazısında şöyle tehdit ediliyordu: «Marilyn Monroe, sinema endüstrisinin şimdiye kadar kendisi için yaptığı bunca iyilikleri tepen ve *oyunculuğu* öğrenmek hevesiyle New York'a giden budalanın biridir.» Altın yumurtlayan tavuğu elden kaçıranlar sonra biraz acıklı dille şunu ekliyorlardı: «Monroe iki stüdyo tarafından kapı dışarı edilmiştir. Bu stüdyolar olmasaydı Marilyn'in hali ne olurdu?» Büyük basın da «sarışın budala» propagandasının etkisiyle aynı anlayışsızlığı gösteriyor ve Monroe'nun cahilliğini ortaya çıkarmak amacıyla bir gazete muhabiri «Gruşenko nasıl yazılır?» diye soruyor, fakat hazır cevap yıldızın «Kitabı okursanız öğrenirsiniz» karşılığıyla kendi arkadaşları arasında alay konusu oluyordu:

Marilyn Monroe
«Kim bu sarışın?..»

Korkunç yıllar

Monroe bütün bu tehditlere, aşağılamalara, küçümsemelere, alaylara göğüs germekle kalmadı. New York'taki bir yıllık çalışmaları sonunda istediği «sanatçı» kimliğine erişti. Yalnızca dışarıdan karşı koyan kuvvetlerin değil, Monroe'nun iç yapısından doğan engellerin büyüklüğü de göz önüne alınırsa bu, saygı uyandıran bir başarıydı. Bu sonuncu engeller yıldızın fizik güzelliğiyle bir [illegible] da düşünülemeyecek kadar korkunç şeylerdi; hayat öyküsü Hollywood'un reklâm bürolarınca hazırlanmış hayat öykülerinden bambaşkaydı; Charles Dickens'in romanlarındaki yetim ve öksüz çocukların öyküsüyle, *Bunuel filimlerindeki* hayatın korkunç ve iğrenç yönlerini birleştirmiş gibiydi. «Kızıl saçlı», gözü dışarıda, *gayrımeşru çocuğuyla* başkasına kaçan sonra akıl hastahanesine yatırılan ana, bir otomobil kazasında kaybedilen baba, iki yaşından başlıyan öksüzlük ve yetimlik yılları bu öyküde sadece bir başlangıçtı. Bunu bir yetimhanede sonra bir düzüneden *fazla* aile yanında geçirilen korkunç yıllar izliyordu. Monroe bu yıllarda, dövülen, aç bırakılan, ağır işlere sürülen, dinsel baskı altında bırakılan, sonra çok «sofu» bir ailenin evlâtlığı bulunduğu sırada henüz altı yaşındayken bu ailenin kocaman bir mensubu tarafından ırzına geçilen, devamlı bir suçluluk psikolojisi altında yaşayan, kırık dökük bir eğitim gören, sırf bu tahammül edilmez hayattan kurtulmak için 15 yaşındayken sevmediği bir adamla evlenen bir kimseydi. Bu zoraki evlilik bu tahammül edilmez hayata son vermek değil onu sürdürmekten başka sonuç vermeyince de 17 yaşındayken ilk defa intihara teşebbüs ediyordu. Bütün bunlar tabiatiyle silinemeyecek, tamamiyle temizlenemeyecek kadar derin izler bırakan «complex» ler yaratan olaylardı kendi deyişiyle bir «karışım» haline gelmişti («Ben bir karışımım, ama nelerin karışımı, bunu bilmiyorum»). *Kendisini çok iyi tanıyan bir dostuna gö*re de «Complex'leri o kadar çapraşıktı

Hayatı

Asıl adı Norma Jean Baker Mortenson olan Marilyn Monroe 1 Haziran 1926 da Los Angeles'te (California) doğdu. Fakir bir ailenin kızı olduğu, babasını küçük yaşta bir otomobil kazasında kaybettiği, anası akıl hastahanesine kaldırıldığı için, yetim ve öksüz olarak çok sıkıntılı bir çocukluk çağı geçirdi. 15 yaşındayken evlendi; iki yıl sonra ayrıldı, savaş sona erince de resmen boşandı. Bu arada ikinci dünya savaşı sırasında bir uçak ve paraşüt fabrikasında çalıştı. Bazı dergilerde «kapak kızı» olarak resimleri çıktığı vakit Hollywood'un dikkatini çekti. 1947 de «20 th Century—Fox» un «Dangerous Years» adlı filmiyle sinemaya başladı. Bunu bir kaç önemsiz filmdeki küçük roller izledi. 1950 de John Huston'un «The Asphalt Jungle» filmindeki kısacık rolüyle dikkati üzerine topladı, bunu aynı yıl Mankiewicz'in çevirdiği «All About Eve» deki rolü izledi 1953 te Hathaway'ın çevirdiği «Niagara» daki rolü ise ona birdenbire ün kazandırdı. 1953, 1954, 1956 da en çok kazanç sağlayan on yıldızlık *listelerde* yer aldı. Bu arada Amerika'nın ünlü beyzbolcusu Joe Di Maggio ile evlendi fakat az sonra ayrıldı. *1955 te Wilder'in* «The Seven Year Itch» filminde oyuncu olarak ustalığını göstermekle birlikte, Hollywood'tan *memnun olmadığı* için New York'a gitti ve «Actor's Studio» nun derslerini izledi. Hollywood'a dönüşte *Jogan'la çevirdiği ilk filmi* «Bus Stop» (1956) bu çalışmanın ürünüydü. Fakat Hollywood'a güvenmeyen Monroe, eskiden modelliğini yaptığı fotoğrafçı Milton Greene ile New York'ta kendi yapım şirketi olan «Marilyn Monroe Productions» kurdu. Tanınmış tiyatro yazarı Arthur Miller ile evlendi. 1957 de İngiltere'ye giderek, Laurence *Olivier ile birlikte* «The Prince and the Showgirl» ü çevirdi. 1961 de Miller'den ayrıldı. 1962 Hazi*ranında* «Fox» hesabına çevirdiği «Something's Got to Give» filmine devamsızlığı yüzünden sözleşmesi bozul*du. 5 Ağustos 1962 de* aldığı fazla miktardaki uyku hapı yüzünden sabaha karşı öldü

kı, complex'ler üzerine bile complex'leri vardı».

«Actor's Studi» da

Monroe, bütün bu complex'leri, önüne içeriden, dışarıdan dikilen bütün engelleri göz önüne alarak New York'a gitti. Strasberg'lerin «Actor's Studio» sunda, her biri profesyonel olan öğrenciler arasında «gönüllü» bir öğrenci olarak yer aldı. Elia Kazan'ların, Montgomery Clift'lerin, Marlon Brando'ların, Arthur Miller'lerin, Julie Harris'lerin... bulunduğu bu yeni çevre Monroe'nun bütün aşağılık duygularını, çekingenliğini arttıracak, yetim haneye girerken duyduğu korkuyla peltekleşen dilini büsbütün bozabilecek niteliğe sahipti, ama bütün bu güçlükleri yendi. Senaryodaki diyaloğunun ilk kelimesini hatırlamazsa gerisini getiremeyen Monroe altı ay sonra Actor's Studio'nun profesyonel sanatçıları önünde «Anna Christie»den 20 dakikalık bir sahneyi canlandırıyor ve hepsinin takdirlerini topluyordu. Monroe'nun, birincisi gibi acılı biten ikinci evlenmesinden sonra, «Actor's Studio»da tanıdığı ünlü tiyatro yazarı Arthur Miller'le evlenmesi yıldızdaki değişikliğin hem sebep hem de neticelerinden biriydi: Miller, Monroe'nun «zihni gelişmesi» ni kolaylaştırdığı, hızlandırdığı gibi bir bakıma da bu yeni gelişmeyi temsil ediyordu. Monroe'nun sinemada geçen yirmi yıl ve yirmi üç filmden sonra Broadway sahnelerinden gelen tiyatro rejisörü Joshua Logan'la birlikte Hollywood'ta çevirdiği «The Bus Stop — Otobüs durağı», artık usta bir oyuncunun doğduğunu gösteriyordu. Gerçekte Monroe cinsel çekiciliğinden hiçbirşey kaybetmemişti, milyonlarca seyirci için yine bir «cinsiyet sembolü»ydü. Ama oyununda en küçük ayrıntıları verebilen, ses, mimik ve jestlerini ustalıkla kontrol edebilen; sahneyi yalnız vücuduyla değil havası ve oyunuyla doldurabilen gerçek bir sanatçı da belirmişti. «Otobüs durağı», her bakımdan başarı kazandı ama, Monroe Hollywood'a zerre kadar güvenemiyordu, bundan dolayı eski fotoğrafçılarından Milton H. Greene'le kendi bağımsız şirketini kurdu, Terence Rattigan'ın «The Sleeping Prince «adlı piyesini satın aldı. Filmle ilgili ilk haber, Hollywood'u bir kere daha alt üst etti: Monroe, Sir Laurence Olivier ile oynayacaktı. «Otobüs durağı» ndaki başarısına rağmen, kendi yolunu kendi çizerek başarıya ulaşan Monroe'ya kendi çizdikleri çerçeveden başkasını yakıştıramayanlar «bu kadarı da fazla» edebiyatıyla bir daha hücuma geçtiler. Fakat Olivier'nin yönetiminde onunla birlikte oynadığı «The Prince and the Showgirl — Uyuyan Prens», Monroe'nun aynı zamanda komedideki büyük yeteneğini ortaya koydu. Wilder'in «Some Like It Hot — Bazıları sıcak sever» i bu başarıyı pekiştirdi. Fakat Hollywood'un, çevrenin anlayışsızlığı sürüp gidiyordu Monroenun çocukluktan kalan korkuları, complex'lerinden çoğu devam ediyordu. Düşman bir çevrede yaşadığını, bu çevrenin belirli kalıplarına uymayışının hiç affedilmediği, başarısının baltalanmak istendiğini, hep o eski «budala sarışın» açısından görüldüğünü, hep o açıdan kullanılmak istendiğini biliyordu. Maddi, manevi bütün başarısına rağmen çocukluğunun korkularından kurtulamıyor, sürekli bir yarın endişesi içinde yaşıyordu. Arthur Miller'in, eski ünlü tiyatro yazarı değil de artık sadece «Marilyn Monroe'nun eşi» sıfatıyla tanınmak tehlikesiyle karşılaştığı vakit kendisinden ayrılması Monroe için daha büyük bir darbe oldu, yeniden desteksiz kaldı. Stüdyoyla yeniden çatışmaya başlaması, sözleşmesinin bozulması korkularını daha çok arttırdı. Sonunda Hollywood'un sayısız «müntehir» leri arasına katıldı. Fakat burada bile öbürlerinden ayrılıyordu: Öbürleri başarısızlığa uğradıklarından, sevgililerini kaybettiklerinden, tedavisi imkânsız hastalıklara tutuldukları ndan dolayı intihar etmişlerdi. Monroe ise, belirli bir toplumun ve belirli bir düzenin kurbanıydı; Kendi çizdiği sınırları aşmağa çalışanları affetmeyen, kendi kurallarına karşı «saygısızlığı» merhametsizce cezalandıran bir düzenin hışmına uğramıştı. Belki çok feci geçen çocukluk yıllarının getirdiği birkaç zayıf noktası olmasa yine diretmesine devam edecekti. Fakat içinde yaşadığı toplumun şartları ve Hollywood'un katı sistemi bu açık sözlü, açık kalbli, büyük bir seziş ve duyarlığa sahip, usta bir oyuncu olan kadına «bunca iyiliklerinden» sonuncusunu hediye etti: Morgta bir kasa.

Filmleri

1947: DANGEDUS YEARS (Korkunç yıllar), Rejisör: Arthur Pi erson, Oyuncular: William Halop, Annabel Shop — 1948: SCUDDA—HOO! SCUDDA—HAY! (Aşk yarışı), R: Hugh Herbert, O: June Haver, Walter Brennan — LADHES OF THE CHORUS (Varyete kızları), R: Phil Karson, O: Adele Jergene, Rand Brooks — 1950: LOVE HAPPY! (Üç ahbap çavuşlar elmas peşinde), R: David Miller, O: Marx Kardeşler — A TICKET TO TOMAHAWK (Tomahawk'a bir bilet), R: Richard Sale, O: Anne Baxter, Dan Dailey — THE ASPHALT JUNGLE (Elmas hırsızları), R: John Huston, O: Sterling Hayden, Sam Jaffe — ALL ABOUT EVE (Perde açılıyor), R: Joseph L. Mankiewicz, O: Bette Davis, Gary Merrill, Anne Baxter — THE FIRE BALL (Ateş topu), R: Tay Garnett, O: Mickey Rooney, Pat O'Brien — 1951: HOME TOWN STORY (Memleket hikâyesi), R: Arthur Pierson, O: Jeffrey Lynn, Marjorie Reynolds — LET'S MAKE IT LEGAL (Karım evleniyor), R: Richard Sale, O: Claudette Colbert, Macdonald Carey — AS YOUNG AS YOU FEEL, R: Farmon Jones, O: Monty Wooley, Jean Peters — LOVE NEST (Aşk yuvası), R: Joseph Newman, O: June Haver, William Lundigan — 1952: CLASH PY NIGHT (Bir gecelik macera), R: Fritz Lang, O: Barbara Stanwyck, Robert Ryan — DON'T BOTHER TO KNOCK, R: Roy Baker, O: Richard Widmark, Anne Baxter — WE'RE NOT MARRIED (Evli degiliz), R: Edmund Goulding, O: Ginger Rogers, David Wayne — O. HENRY'S FULL HOUSE (Son yaprak, birinci hikâye: «The Cop and the Anthem — Polis ve ilâhi», R: Henry Koster, O: Charles Laughton — MONKY Koster, O: Charles Laughton — MONKEY BUSINESS (Tehlikeli oyun), R: Howard Hawks, O: Cary Grant, Ginger Rogers — 1953: NIAGARA (Niyagara), R: Henry Hathaway, O: Joseph Cottens, Jean Peters — GENTILEMEN PREFER BLONDES (Sarışın fırtına), R: Howard Hawks, O: Jane Russell, Elliot Reid — HOW TO MARRY A MILLIONAIRE (Milyoner avcıları), R: Jean Negulesco, O: Betty Grable, Laureen Bacall — 1954: RIVER OF NO RETURN (Dönüşü olmayan nehir), R: Otto Preminger, O: Robert Mitchum — THERE'S NO BUSINESS LIKE SHOW BUSSINESS (Sahne âşıkları), R: Walter Lang, O: Ethel Merman, Donald O'Connor — 1955: THE EVEN YEAR ITCH (Yaz bekârı), R: BİLLY Wilder, O: Tom Ewell, Marguerite Chapman — 1956: BUS STOP (Otobüs durağı), R: Joshus Logan, O: Don Murray — 1957: THE PRINCE AND THE SHOWGIRL (Uyuyan prens), R: Laurence Olivier, O: Laurence Olivier — 19.9: SOME LIKE IT OT (Bazıları sıcak sever), R: Billy Wilder, O: Tony Curtis, Jack Lemrence Olivier — 1959: SCME LIKE (Gel sevişelim), R: George Cukor, O: Yves Montand — THE MISFITS (Uyuşamayanlar), R: John Huston, O: Clark Gable, Montgomery Clift.

Rumelihisarı oyunları

MACBETH

Sayın Sabahattin Eyüboğlu'nun Macbeth çevirisini Rumeli Hisarındakı oyunu görmeden iki üç gün önce okudum.

Can Yücel'in o güzelim sonnetleri söyleyişi bir yana Shakespeare olanca yüceliği ve ulaşılmazlığı ile bu kadar sade ve dengeli bu kadar güzel olarak ilk defa aktarılıyor dilimize.. Okurken yüreğim çarptı bir yandan da... Biri çıkıp çeviri için «Şurası yanlış, burası eksik» diyecek diye ödüm koptu... Hâlâ da bu «tek Shakspeare çevirisi» saydığım deyişe bir deyen olur diye korkuyorum. Sayın Eyüboğlunu çevirisinin başarısından ötürü kutlamak yetersiz geliyor bana. Bence, bu kadar heyecan duyduktan sonra çekinmemeli, elini öpmeli Eyüboğlu'nun...

Beklân Algan'ın Macbeth yorumlayışı ve yönetişi için ne söylemek gerektiğini ise günlerdir uzun uzun düşünüyorum... Başarılı ve övgüye değer yönleri ile yer yer heyecan verici olan böyle bir sahneye koyuş için yanlış veya eksik tanımlamalardan kaçınarak dikkatli bir açıklama yapmak gerekir. Oyunun tümünü bu kadar baltalıyan asıl yanlışın veya kusurun nedenini bulabilmek ve kesinlikle söyliyebilmek ise başlı başına bir güç iş... Bu konuyu böylesine çapraşık ve zorlu kılmama şaşanlar olabilir ama oyunu görenlerin benimle aynı kanıda olacaklarını sanıyorum. Nasıl olmasınlar ki Rumeli Hisarında Macbeth'i seyrederken çevirenin gönül avlayıcı güzelliği, oyuncuların yer yer çok iyi oyunları ile ilk önce ilgileniyor sonra iyice beğeniyor sonra heyecanlanıyorsunuz perdeler ilerledikçe de önce şaşkınlık, sonra hayıflanma sonra düpedüz irkilme başlıyor. Sonunda da Beklân Algan ölçüyü iyiden iyiye kaçırıyor ve size «Yıktın perdeyi eyledin viran» demek kalıyor...

Şimdi düşünmek gerekir. Sorunu sadece Beklân Algan'ın ölçüyü kaçırması mıdır.

Beklân Algan'ın tutumunun anlaşılmazlığını ortaya koymak için kendinin tutukluşu olduğunu sandığım Shakespeare'i kanıt olarak göstermek isterim. Oyunlarının birinde Shakespeare bir şeyi gerçekleştirmek için üç durum gereklidir der «Tasarlamak, davranmak ve tamamlamak...» Macbeth'in sorunu Macbeth'in kendi olduğuna, oyunun düğümü ve tümü Macbeth'de baş gösteren gelişen durum olduğuna göre herşeyin Macbeth ile başlayıp Macbeth ile bittiğine göre Beklân Algan'ın Macbeth'i yorumlayışı (yani Agâh Hün'ü yönetiş biçimi) tam mânâsı ile yerinde. Şu halde kendisi ve çevresi ile kişiliğini iyice belirtmekte Macbeth'i tasarlamakta eksiği yok Beklân Alganın Davranışta ise oldukça iri tökezlemeler başgösteriyor. Örneğin: Macbeth'in kralı öldürmeyi iyiden iyiye tasarladığı sahnede dışardaki şölenden gelip Macbeth'e kadar ulaşan «Yaşasın kral!» sesinin (kendi kendiyle çatışıp, neredeyse vaz geçecekken) Macbeth'i kamçılayışı, tutkusuna ve düşlerine yeniden can verişi belirmiyor.. Oyunda işittiğimiz «yaşasın Kral!» ünlemi ancak gevşek ve hafif bir sarhoş seslenişi niteliğinde.. Ziyafet sahnesinde Kraliçe «oturun kuzum» diye çırpınadursun kimse oturmağa davranmıyor çünkü ayakta olmayıp zaten oturuyorlar... ne var ki bütün bunlar oyun yerleşip oturdukça kaybolabilecek şeyler. Üstelik gelip Rumelihisarında oyun kurduktan sonra yapılması gerektiği gibi Beklân Algan çevresindeki her imkânı kullanarak oyunu değerlendirme yoluna gitmiş... Işık düzeni ve kostümleriyle Macbeth'in taç giyme töreni ve cadıların Macbeth'in sorularını cevaplandırışları bu değerlendirmenin en güzel örnekleri... Ve siz «işte» diyorsunuz «yaptığı işe sevgi ve saygı duyan tutuklu bir genç sahneye koyucu..» Daha on beş gün önce aynı yerde «zorlanan» Hamlet'den sonra B. Algan'ın gerçek boru ve trampet sesler bile değer kazanıyor..

Giderek iş «tamamlama» noktasına geliyor ki apışıp kalıyorsunuz. Başlangıçtaki yorum ve düzeninden sonra Sahneye koyucu Macbeth'ide, oyunu da, tiyatroyu da bir yana koyup aşkla, şevkle Dunsınane savaşını bütün ayrıntıları ile «göstermeğe» koyuluyor. Dört bir yan trampet sesleri, silâh şakırtıları ile doluyor... Oturduğunuz yerden (arkanız sarıldığı için) siz bile savaşın ürkütücülüğünü duymıya başlıyorsunuz.. Böylece, asıl oyunla ve Macbeth ile ilgilenmek ne kadar güçleşiyorsa Tiyatro da aynı oranla uzaklaşıp gidiyor orta yerden... ve meydan üstlerine aldıkları işi gerçekten büyük bir başarı ve heyecan ile gerçekleştiren) 66 ıncı tümen mensuplarına kalıyor...

İmdi Beklân Algan'ın oyunun başlarındaki tutumunu gördükten sonra Shakespeare içinde Macbeth içinde asıl sorunun bu Dunsınane savaşı olduğunu ileri sürdüğünü düşünmek imkânsız... Hem öyle bir savaş gösterisi, öyle bir düzen ve davranış ki rahatlıkla «Macbeth'in «tabiye»si daha iyi veya bir bölük fazlası olsaydı sonuç değişecekti» diyebilirsiniz... Beklân Algan'ın asıl çabasının bu kanıyı uyandırmak olduğunu kabul etmek elbette safdillilik olur. Öyleyse oyunu» bu «gulgule»li sahnelere götürmek neyedir?. İşte günlerdir karşılığını tam veremediğim ve galiba verememekte de haklı olduğum soru bu.. Olsa olsa biz Türklerin iş kılıç kalkana dayandı mı ayranımızın kabardığı ve ne Macbeth'in ne de Shakspeare'in gözünün yaşına bakmadığımız ileri sürülebilir. O zaman da sanat konularına en az savaş oyunları kadar ilgi ve sevgi duyacağımız yılları beklemek doğru olur... Genç sahneye koyucunun acık yor. Hangi konuda ne yapmağa kalkışırsak (bir de dış ülkelere gittik mi) çoğunlukla, hemen pişirip kotararak dış kabuğunun göze hoş görünür olmasını yeterli buluyoruz... İşi daha derine, daha sağlama ve sadeye götürmek yani daha cok caba yüklenmek ise usanç verici bulduğumuz, kaçındığımız bir davranış oluyor... Asıl maksadından, asıl niteliğinden hele son perdesinde bir kelime ile «Tiyatro»dan bu kadar uzaklaşmış bir «seyirlik Macbeth» başka nasıl açıklanabilir

Gelelim sahnedeki oyuna. Necdet Mahfi Ayral'ın oynadığı kapıcı sahnesi ile Duncan (Kemal Tözem) in akıpak tam o eski masallardaki «iyi kral» olması ve böylece Macbeth'in «kara iş»ini daha da karalaştırması oyunun bence en güzel yanlarından ikisi.

Şirin Devrim tavrı, görünüşü ve oyunu ile alımlı, göz dolduran bir Lady Macbeth idi. Sözlerine inanç ve güven duyuyor oyunun sadece sözlerine yardımcı etmek başarısını gösteriyordu.. Agâh Hün ikinci perdeden sonra bir iki yerde sözlerini hatırlamakla uğraştığı için iyiden iyiye aksadı.. Bir iki yerde de o güzelim çevirinin hakkını vererek tam sözlerinin gerektiği gibi davranarak oyunu yüceltti.

Genel olarak 66 ıncı tümenin yenilgi tanımaz saldırısına uğramasaydı adam akıllı iyi bir oyun olacaktı Macbeth...

Ayperi Akalan

NASIL ÇILDIRILIR ?

Muhalefet temizleniyor

Hitler Hindenburg'a yaltaklanıyor

Hitler'in mutlak iktidarı ele geçirmek için tasarladığı plân şaşılacak kadar basitti; aynı zamanda mutlak iktidarın ele geçirilişine «meşru» bir kılık sağlıyacak özellikteydi: Reichstag'tan dört yıl süreyle Hitler kabinesine yasama yetkisi veren ek bir kararnameyi kabul etmesi istenecekti. Daha açıkçası, Alman parlâmentosundan, ana yasaya görevlerini Hitler'e vermesi ve uzun bir tatile girmesi rica edilecekti. Fakat bu durum, anayasada bir değişikliğe yol açacağından, oylamada üçte iki çoğunluk sağlanması şartı.

[illegible] Mart 1933 te toplanan bakanlar kurulunun gündeminde de bu çoğunluğun nasıl sağlanacağı konusu yer almaktaydı. Meselenin bir kısmı, 81 komünist milletvekilinin Reichstag'ta «hazır bulunmaması» ile halledilecekti. Goering, «bazı sosyal demokrat milletvekillerinin meclis salonuna girmesine engel olunmak suretiyle» işin halledileceğine [illegible]. Hitler büyük bir emniyet içindeydi. Zira Reichstag toplantısının ertesi günü Hindenburg'a imzalattığı kararname sayesinde, kendisine mecliste üçte iki çoğunluğun sağlanmasına yol açabilecek sayıda muhalefet milletvekilini tevkif ettirebilirdi. [illegible] Katolik Merkez Partisiyle güçlük çıkabilirdi ama, Hitler bu partinin kendisini takip edeceğinden şüphe etmiyordu. Hitler'in eline bütün iktidarı bırakmak istemiyen milliyetçi lider Hugenberg, meclisten kabulü istenecek olağanüstü yetkiler kararnamesinin hazırlanmasında kabinede cumhurbaşkanının da hazır bulunmasını istedi. Geleceği şimdiden nazilere bağlamış olan başbakanlık müsteşarı Dr. Meissner ise «Reich Cumhurbaşkanının bu çalışmaya katılmasının gerekli olmadığını» bildirdi.

Bununla birlikte Hitler, tam bu sırada yaşlı mareşale, orduya ve muhafazakâr milliyetçilere karşı hürmetkâr bir jest yapmağa ve böylelikle nazi rejimini, Hindenburg'un saygı uyandıran adına ve Prusya'nın bütün geçmiş [illegible] karıştırmağa karar verdi. Bunun için de, 13 martta Propaganda Bakanlığına getirilen Goebbels ile kafa kafaya verip bir plân hazırladılar. Hitler, Reichstag'ın açılış oturumunu, Prusyalılığın en büyük ocağı olan Potsdam garnizonunun kilisesinde yapacaktı. Bunun için seçilen 21 mart tarihi de mânidardı, [illegible] Bismarck'ın İkinci Reich'ın ilk Reichstag'ını açtığı tarihe [illegible]. Böylece, 21 martta, [illegible] yaşlı mareşalleri, generalleri, amiralleri başlarında Veliaht Prens ve Mareşal von Mackensen olduğu halde garnizonun kilisesinde toplandıkları vakit, ortalıkta Büyük Frederick'in ve Bismarck'ın gölgeleri dolaşıyordu.

Yaşlı mareşal Hindenburg bu törende çok heyecanlandı, hatta Goebbels'in günlüğünde belirttiğine göre, bir aralık gözleri yaşlarla doldu. Tören kıyafeti içinde son derece rahatsızlık duyan Hitler'in yanında büyük üniforması ve mareşallik âsası ile duran yaşlı mareşal törende bir konuşma yaparak dedi ki: «Bu ünlü mabedin eski zihniyeti bugünkü nesilleri de kaplasın, hür ve birleşik bir Almanya meydana getirmek üzere, bizi bencillikten ve parti kavgalarından kurtararak milli şuurda birleştirsin.»

Hitler, bir haftaya varmadan elinden iktidarı almak niyetinde olduğu yaşlı mareşale yaklaştı, önünde iki kat olarak elini sıktı. Bu sahneye şahit olan Fransız büyükelçisi François Ponce şunları yazıyordu:

«Hindenburg ve dostları olan toprak ağaları, kralcı baronlar, Hugenberg ile milliyetçileri, Reichswehr subayları bundan sonra Hitler'e tam güven göstermekten, bütün isteklerini yerine getirmekten, istediği geniş yetkileri vermekten kaçınabilecekler midir?»

Hitler olağanüstü yetkiler alıyor

Bunun cevabı, iki gün sonra, 3 Martta, Reichstagın Berlindeki Kroll Operasında yaptığı toplantıda verildi. Meclis, «Reichın ve halkın sıkıntılarını giderecek kanun» u (Gesetz zur Behenbung der Not von Wolk und Reich) inceliyordu. Kanunun beş kısa paragrafı, Parlâmentodan yasama yetkisini geri alıyordu (bunlar içinde bütçenin denetlenmesi, yabancı ülkelerle yapılacak anlaşmaların tasdiki, anayasada değişiklik yapmak yetkileri yer almaktaydı). Bu yetkiler dört yıllık bir süre için Reich hükümetine bırakılacaktı. Aynı kanuna göre, hükümet tarafından çıkarılacak kanun metinleri başbakan tarafından kaleme alınacak ve bunlar «anayasaya aykırı olabilecek» ti Kanunun bir de mizahi yönü vardı: «hiç bir kanun Reichstagın durumunda bir değişiklik meydana getiremiyecekti» ve «cumhurbaşkanının yetkileri değiştirilmiyecektir».

Hitler, yaptığı konuşmada, bu son iki nokta üzerinde ısrarla durdu:

«Hükümet bu yetkileri ancak hayati bir zaruret taşıyan kararları almak için kullanacaktır. Ne Reichstagın ne de Reichsratın varlığı tehlikede değildir. Cumhurbaşkanının durumu ve yetkileri değişmiyecektir. Federasyona dahil devletlerin muhtariyetleri zedelenmiyecektir. Kiliselerin hakları daraltılmayacak ve bunların devletle olan münasebetleri değişmiyecektir. Böyle bir kanunun sağladığı yetkilere baş vurulacak durumlar sınırlıdır.»

Azgın nazi lideri mutedil, hatta mütevazi bir tavır takınmıştı. Muhalefetin, Hitlerin sözünün değerini anlayabilmeleri için vakit henüz çok erkendi. Öte yandan, oldukça hafif operaların oynandığı bu salonda biraz itiş kakış oturan milletvekilleri, meclisin çevresinde kahverengi gömlekli, yüzü yaralı, kaba saba hücum kıtası mensuplarının dolaştığını görüyorlardı ki, bunlar «millet temsilcileri» tarafından aleyhte bir tezahüre pek müsaade etmiyeceğe benziyorlardı. Bununla birlikte, muhalefetten biri, meclisteki bir düzüne kadar milletvekili polis tarafından «alıkonan» sosyal demokratların lideri Otto Wels, diktatör adayına meydan okumak için kalktı. hükümetin sosyalistleri iktidardan ayırabileceğini fakat hiç bir vakit şeref ve namuslarından ayıramıyacağını söyliyerek dedi ki:

«Biz, Alman sosyal demokratları, bu tarihi anda, insanlık ve adalet ilkelerini, hürriyet ve sosyalizm ilkelerini savunacağımıza andiçiyoruz. Hiç bir olağanüstü yetki kanunu, size, ebedi olan ve yok edilemez nitelik taşıyan fikirleri yok etmek iktidarını sağlıyamaz.»

Birdenbire öfkelenen Hitler ayağa fırladı ve o zaman meclis Hitler'in hitabetinden bir örneğe şahit oldu:

«Geç geldiniz ama yine de buradasınız! Artık size ihtiyaç yok. Almanya'nın yıldızı yükseliyor, Ölüm çanınız çaldı. Sizin oylarınızı istemiyorum. Almanya hür olacak, ama size muhtaç olmadan!»

Cumhuriyetin zayıflamasında ağır bir sorumluluk taşıyan sosyal demokratlar, hiç olmazsa ilkelerinden vazgeçmemek ve son bir meydan okumaya başvurmadan gerilememek yolunu tutmuşlardı. Fakat Merkez Partisinin tutumu öyle olmadı. Partinin başkanı Rahip Kaas, cumhurbaşkanının veto hakkına saygı göstereceğine dair Hitler'den yazılı taahhüt istemişti. Oylamaya başvurulmadan önce böyle bir taahhütname verileceği bildirilmişse de bu söz hiç bir vakit tutulmamıştı. Buna rağmen, rahip Kaas, partisinin tasarı lehinde oy vereceğini bildirdi. Brüning ise sesini çıkarmıyordu. Oylamaya geçildi: kanun 84 e karşı (hepsi sosyal demokrat) 441 oyla kabul edildi. Nazi milletvekilleri birden ayağa kalkarak sevincle bağırmağa tepinmeğe başladılar ve az sonra milli «Deutschland über Alles» in yerini alacak olan «Horst Wessel» i söylemeğe başladılar.

İşte Almanya'da parlâmenter demokrasi böylece mezara verildi. Komünist ve bazı sosyal demokrat milletvekillerinin tevkifi dışında ve bir tedhiş havasına rağmen, her şey tamamiyle bir meşruiyet havası içinde geçmişti. Parlâmento, anayasanın sağladığı yetkiyi Hitler'e devretmişti. Bu bir intihardı; bununla birlikte bu parlâmento bir çeşit «mumya» olarak üçüncü Reich'ın sonuna kadar muhafaza edildi, zaman zaman Hitler'in en şiddetli nutuklarını attığı bir meydan özelliğini taşıdı, üyeleri Nazi Partisi içinden dikkatle seçildi, zira artık gerçek seçim mevcut değildi.

Hitler'in diktatörlüğünün yegâne meşru temeli bu kanun tasarısıydı. 23 Mart 1933 tarihinden başlıyarak, Hitler, parlâmentonun ve yaşlı cumhurbaşkanının her çeşit engelinden sıyrılarak Reich'ın diktatörü olmuştu. Şüphesiz, milletin bütününü ve müesseseleri nazi çizmesi altına koymak için daha yapılacak çok iş vardı ama, bütün bu işler şaşırtıcı bir hızla tamamlandı. Allan Bullock'un dediği gibi «Sokak sürüleri, çağdaş büyük bir devletin kaynaklarını ele geçirmişti; haydut çetesi iktidara geçmişti.» Fakat, Hitler'in daima tekrarladığı gibi, «meşru yoldan» ve parlâmentonun ezici çoğunluğuyla. Bu işte, Almanlar ancak kendi kendilerini kabahatli bulabilirlerdi.

Muhalefet eziliyor

Almanya'nın en güçlü müesseseleri birbiri ardından Hitler'e boyun eğdi ve hiç itirazsız sahneden kayboldu.

Almanya'nın bütün tarihi boyunca muhtariyetlerini titizlikle korumuş olan federal devletler, ilk kurbanlar oldu. Daha olağanüstü yetki kanununun kabulünden iki hafta kadar önce, 9 Martta, General von Epp, Hitler'in ve Frick'in emri üzerine, hücum kıtalarına mensup birkaç birlikle Bavyera hükümetini devirmiş ve nazi rejimini kurmuştu. Sekiz güne varmadan, öbür devletlerde iktidarı ele almak üzere Reich komiserleri tayin edilmişti. Yalnız Prusya hariç, zira orada Goering zaten yerleşmiş bulunuyordu. 31 Martta, Hitler ile Frick, olağanüstü yetkiler kanununu ilk defa uygulayarak bir kanun çıkardılar ve Prusya hariç bütün devletlerdeki diyet meclislerini feshettiler ve bu meclislerin son Reichstag seçimlerinin sonucuna göre yeniden kurulmasını sağladılar, yalnız komünist milletvekillerinin yeri boş bırakılacaktı. Fakat bu bile uzun sürmedi, 7 Nisanda çıkarılan yeni bir kanunla bütün devletlere birer Reich valisi (Reichstaatthaelter) tayin ediliyor ve bunlara, mahalli hükümetleri işbaşından uzaklaştırmak, meclisleri feshetmek, yargıç ve memurları azil ve tayin yetkileri tanınıyordu. Yeni valilerin hepsi naziydi.

Böylece, Reichstag'tan olağanüstü yetkileri aldıktan onbeş gün sonra Hitler ne Bismarck'ın ne Guillauma II. un ne de Weimar cumhuriyetinin cesaret edemediği birşeyi yapmış, federasyon devletlerini Reich'ın merkezi otoritesine bağlamıştı.

Ya partiler? Partilerin mücadele ederek ortadan silindikleri söylenemez. 19 Mayıs 1933 te, sosyal demokratlar —daha doğrusu hapiste veya sürgünde olmayanları— Hitler'in dış siyasetini oybirliğiyle tasvib ettiler. Bundan dokuz gün sonra Goering'in polisi sosyal demokrat partinin binalarına, gazetelerine elkoydu. Buna rağmen, sosyalistler hâlâ Hitler'i yatıştırmağa çalışıyorlardı. Yabancı ülkelere sığınıp Hitler'e hücum eden arkadaşlarını takbih ediyorlardı. 19 Haziranda partiye yeni bir komite seçtiler, fakat üç [illegible] sonra Frick, Sosyal Demokrat Partiyi «devlet aleyhinde çalışan, yıkıcı bir parti» olarak vasıflandırarak kapattı, böylece sosyalistlerin uzlaşma teşebbüslerine son verdi. Yeni liderleri Paul Lobe ve Reichstag'taki birçok temsilcileri tevkif edildiler. Komünistler tabii daha önceden «temizlenmişlerdi».

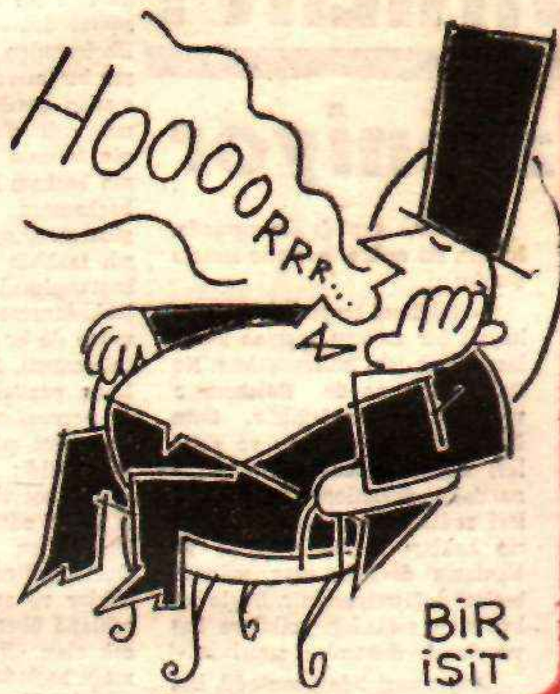
Artık geride sadece burjuva partileri kalmıştı ama, onların da sonu yakındı. 9 Marttaki nazi darbesiyle iktidardan uzaklaştırılmış olan Bavyera Halkı Katolik Partisi 4 Temmuzda kendi kendini feshetti. Bu partiyle işbirliği yapan, Bismarck'a cesaretle karşı koyan, cumhuriyetin başlıca dayanaklarından olan Merkez Partisi de ertesi gün aynı şeyi yaptı; böylelikle modern çağda Almanya'yı ilk defa olarak katolik partisiz bıraktı. Stresemann'ın Halk Partisi de aynı gün kendi kendini feshetti. Demokratlar aynı işi bir hafta önce yapmışlardı.

Ya, hükümette Hitler'le birlikte koalisyona katılan, Hitler'i desteklemese, bu Avusturyalı onbaşının iktidara gelmesi imkânsız olan Alman Millî Partisi ne oldu? Bu parti de, Hindenburg'la, orduyla, toprak ağalarıyla, sanayicilerle sıkı bağlarına rağmen Hitler'in minnettarlık borcuna rağmen, öbür partilerin âkıbetine uğradı.

Gelecek sayı:
Yazı dizisinin
son yazısı

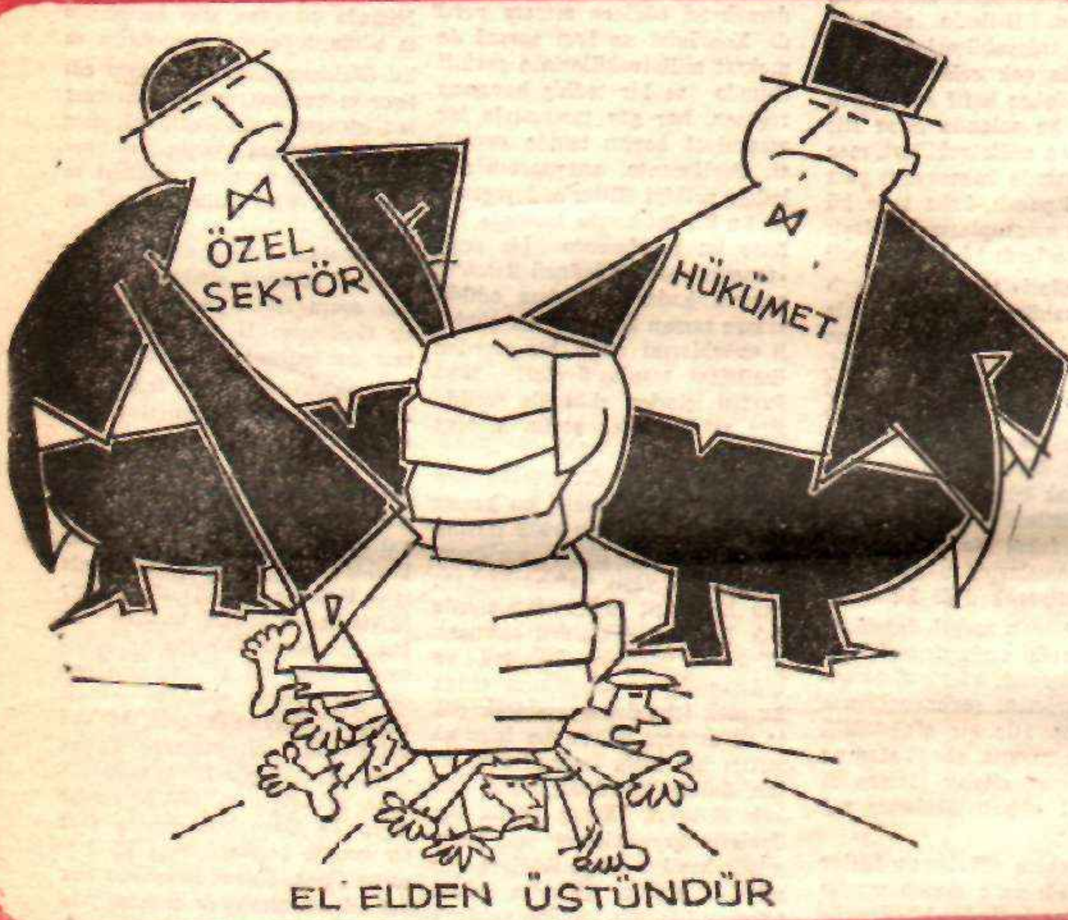

BİN SÖYLE

BİR İSİT

EL ELDEN ÜSTÜNDÜR

MORRİSON- BANA NE TÜRKÇE BİLMİYORUM Kİ

MİTİNGDEN EVVEL:

İŞÇİNİN SON'U

MİTİNGDEN SONRA:

MORRİSON'NUN SON'U